

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਸਿਫਤਿ ਸਚੀ ਸਾਲਾਹ ॥ ਸਚੀ ਤੇਰੀ ਕੁਦਰਤਿ ਸਚੇ ਪਾਤਿਸਾਹ ॥

ਭੇਟਾ:
25/-

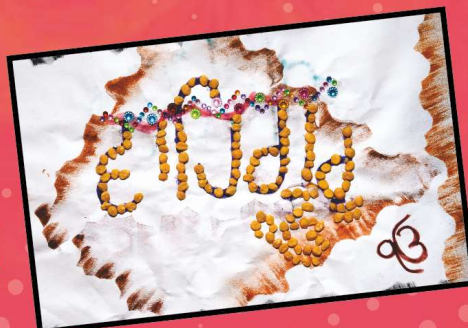
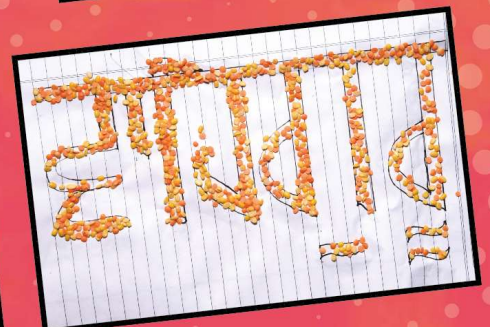
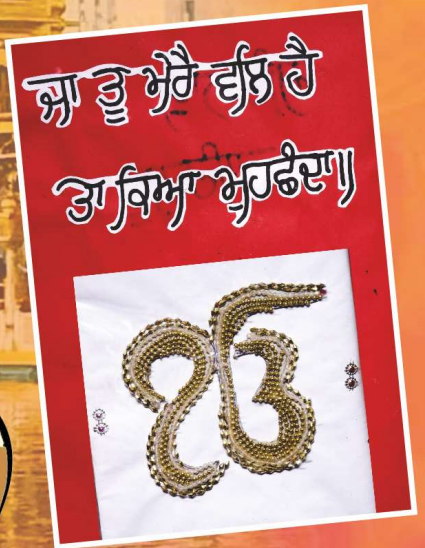
ਧੰਨ ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ

ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਅੰਕ: 151

ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਤ੍ਰਕਾ

D.O.P.
15 May
2023

ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ 2023

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਭਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਟਰੱਸਟ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ ਵੀਰ ਜੀ) ਵੱਲੋਂ **ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ ਸਮਾਗਮ** ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਵਿੱਚ 25000 ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਾਪੀਆਂ ਤੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਲਿਖ ਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਭਾਗ ਲਿਆ ਅਤੇ ਮੌਕੇ ਤੇ ਹਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਛੋਟਾ ਇਨਾਮ ਤੇ ਕੂਪਨ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। 08 ਅਪ੍ਰੈਲ 2023 ਨੂੰ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਰਹਿਨੁਮਾਈ ਹੇਠ 131 ਵੱਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਕੂਪਨ ਕੱਢੇ ਗਏ। ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਮਾਤਾ ਵਿਪਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ ਵੀਰ ਜੀ), ਭਾਈ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਪੰਮਾ ਭੈਣ ਜੀ), ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਗੋਗਾ ਵੀਰ ਜੀ) ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਨੇ 131 ਵੱਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਕੂਪਨਾਂ ਦਾ ਡਰਾਅ ਕੱਢ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਣਾ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਜੋ ਛੋਟੇ ਬੱਚੇ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਤੱਕ ਹਰ ਸਰੀਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇ।

1. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਸਮੇਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 2. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ, 3. ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, 4. ਮਾਤਾ ਵਿਪਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਜੀ, 5. ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ), 6. ਭਾਈ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਦੇ ਕੂਪਨ ਕੱਢਦੇ ਹੋਏ। 7. ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਚਾਰਾਂ ਸਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ, 8. ਭਾਈ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, 9. ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ ਵੀਰ ਜੀ), 10. ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਪੰਮਾ ਭੈਣ ਜੀ), 11. ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਗੋਗਾ ਵੀਰ ਜੀ) ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਸਟੇਜ ਤੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਨਾਮ ਅਨਾਉਂਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ੴ ਸਤਿਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

Asr. G.P.O.No. PB0001/ 2021-23

ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ

ਅੰਕ-151ਵਾਂ (2023)

ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

E-mail : sifitsalah@yahoo.com
Website : www.bibikaulanjibhalaikendertrust.org

ਨਿਰੋਲ ਧਾਰਮਿਕ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ

ਤਤਕਰਾ

ਸਰਪ੍ਰਸਤ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ

ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਲਿਟਲ

ਸਹਾਇਕ ਸੰਪਾਦਕ

ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਡੀ ਜੀ)

ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ

ਭਾਈ ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਪਟਿਆਲਾ), ਭਾਈ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ
ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਪੰਮਾ ਭੈਣ ਜੀ), ਭਾਈ ਅੰਮ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਿੰਘ, ਸ. ਕਮਲਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਸ. ਕੁਲਬੀਰ ਸਿੰਘ (ਸਿਵਲ ਲਾਈਨ ਵਾਲੇ), ਸ. ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਸ. ਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਐਡਵੋਕੇਟ

ਸ. ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੰਵਰ

ਸਲਾਹਕਾਰ

ਸ. ਟਹਿਲਇੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਹਿਯੋਗ

ਸ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਲੁਧਿਆਣਾ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ

ਗੁਰਮਤਿ ਸਤਿਸੰਗ ਸਭਾ
ਪੰਨ ਪੰਨ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ (ਰਜਿ.)
ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਕੰਪਿਊਟਰ

ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਫਤਰ

ਨਾਮ :- ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਖਾਤਾ ਨੰ. 55031111026 ਬੈਂਕ :- ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ

IFSC ਕੋਡ ਨੰ. SBIN0050245

ਬ੍ਰਾਂਚ :- ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਚੌਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਚੰਦਾ			
ਦੇਸ਼	ਵਿਦੇਸ਼		
ਸਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	150 ਰੁ.	ਸਲਾਨਾ ਚੰਦਾ	1200 ਰੁ.
2 ਸਾਲ ਲਈ	300 ਰੁ.	2 ਸਾਲ ਲਈ	2400 ਰੁ.
5 ਸਾਲ ਲਈ	600 ਰੁ.	5 ਸਾਲ ਲਈ	4800 ਰੁ.
ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	2400 ਰੁ.	ਲਾਈਫ ਮੈਂਬਰਸ਼ਿਪ	19200 ਰੁ.

ਚਿੱਠੀ-ਪੱਤਰ ਅਤੇ ਚੰਦਾ ਭੇਜਣ ਦਾ ਪਤਾ

ਦਫਤਰ: ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ, ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਭਲਾਈ ਕੇਂਦਰ (ਟਰੱਸਟ)

ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਰੋਡ, ਸ੍ਰੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ-143006 ਫੋਨ : 98765-25850

- ◎ ਸੰਪਾਦਕੀ 4
- ◎ ਮਹਾਨਤਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
(ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ ਮਹਾਰਾਜਾ
ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ 7 ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਵੇਰਵੇ) 5
- ◎ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ 13
- ◎ ਘਰ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖੋ 14
- ◎ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥ 15
- ◎ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ 18
- ◎ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਪੰਝੀਵਾਂ ਭਾਗ- ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਜੀ 19
- ◎ ਅਨਮੋਲ ਬਚਨ 28
- ◎ 400 ਸਾਲ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ 29
- ◎ ਸਹਾਨਤਾ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ
(ਬੰਧ ਬੰਧ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ
ਅਪਨੀ ਰਸਨਾ ਸੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ
ਭਾਰੇ ਸੇਂ ਕਾਨ-ਕਾਨ ਸੇ ਵਚਨ ਕੀਏ) 32
- ◎ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਬਝਾਝੀ ਕੇ ਭਾਰੇ 37
- ◎ Greatness of Sri Harmandir Sahib 41
- ◎ ਰਸਾਲਾ ਖੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ 45
- ◎ Founding of Amritsar 'Sifti Da Ghar' 46
- ◎ Tulsan : The Maid 50

ਨੋਟ : ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿੱਚ ਛਪੇ ਲੇਖ ਤੇ ਰਚਨਾਵਾਂ ਦੇ ਵਿਚਾਰ ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਹਨ, ਸੰਪਾਦਕੀ ਬੋਰਡ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਦਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਸਹਿਮਤ ਹੋਣਾ ਜ਼ਰੂਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

-ਸੰਪਾਦਕ

ਸੰਪਾਦਕੀ...

ਗੁਰੂ ਕੀ ਪਿਆਰੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ,

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ, ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਪੰਨ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਰਚਿਤ ਗੁਰਮੁਖੀ ਲਿਪੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਚੈਰੀਟੇਬਲ ਹਸਪਤਾਲ ਵੱਲੋਂ

ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਲਹਿਰ 2023 ਦੀ ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ, ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਤਸ਼ਾਹ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਅਭਿਆਸ ਨਾਲ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਸਿਰ ਝੁਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਹਿਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰੰਗ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੇ। ਕਿਸੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਦਾਣੇ ਨਾਲ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਦਾਲ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਲਿਖ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ। ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਲਿਖਾਈ ਨਾਲ ਆਕਰਸ਼ਕ ਕਾਪੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਇੱਕ ਅਗਵਾਈ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਇੱਕ ਰਸਤਾ ਹੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦੀ ਕੱਚੀ ਸਲੇਟ ਤੇ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਲਿਖ ਦਿਓ। ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਵਰਸ਼ ਵਿੱਚੋਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਹੀ ਬੱਚੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸ਼ਬਦ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਕਾਪੀ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵਾਰੀ ਜਪਣਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਜਦੋਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਮਹੀਨੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਕੀਤਾ ਹੋਵੇਗਾ, ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾ ਲਓ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਨ ਦਾ ਸ਼ੀਸ਼ਾ ਕਿੰਨਾ ਹੀ ਸਾਫ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਘੰਟਾ-ਦੋ ਘੰਟੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪ ਕਾਪੀ ਤੇ ਲਿਖਣਾ ਹੈ, ਨਾਲ-ਨਾਲ ਜਪਣਾ ਹੈ ਤੇ ਬੱਚੇ ਦੀ ਸੁਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਵਿੱਚ ਟਿਕੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲੱਗਦੀ ਹੈ:

ਹਰਿ ਪੜ੍ਹੁ ਹਰਿ ਲਿਖੁ ਹਰਿ ਜਪਿ ਹਰਿ ਗਾਉ ਹਰਿ ਭਉਜਲੁ ਪਾਰਿ ਉਤਾਰੀ ॥

(ਅੰਗ ੬੬੬)

ਹਰੀ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਵੀ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਲਿਖ ਵੀ, ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪ ਵੀ ਤੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾ ਵੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਫਿਰ ਤੂੰ ਇਸ ਭਵਜਲ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇਂਗਾ। 8 ਅਪ੍ਰੈਲ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਕੂਪਨਾਂ ਦਾ ਡਰਾਅ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ। ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ ਗਿਆਨੀ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਗੁੰਥੀ, ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ), ਮਾਤਾ ਵਿਪਨਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਜੀ (ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਾਲੇ), ਸ੍ਰ. ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿੱਜਰ (ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ), ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ ਵੀਰ ਜੀ), ਭਾਈ ਅਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਨੇ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਉਂਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਕਰ ਕਮਲਾਂ ਨਾਲ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਕੂਪਨਾਂ ਦਾ ਡਰਾਅ ਕੱਢਿਆ। ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਰਾਹੀਂ ਸੰਗਤਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਭਰਨ ਲਈ ਕੁਝ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਸਟੇਜ ਤੇ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਵੱਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ, ਕਈ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਆਕਰਸ਼ਕ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਲਿਖਿਆ, ਕੁਝ ਬੱਚੇ ਅਜਿਹੇ ਵੀ ਸਨ ਜਿਹੜੇ ਅਸਧਾਰਨ ਸਨ ਭਾਵ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬੱਚੇ ਜਿਹੜੇ ਨਾ ਤਾਂ ਬੋਲ ਸਕਦੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਜਿਸ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ, ਉਹ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਦਿੱਲੀ ਦੀ ਇੱਕ ਬੱਚੀ ਜੋ ਕਿ ਨੇਤਰਹੀਨ ਹੈ, ਉਸ ਨੇ ਬਰੇਲ ਲਿਪੀ ਵਿੱਚ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ। ਜਲੰਧਰ ਤੋਂ ਇੱਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 80 ਸਾਲ ਦੇ ਨੇੜੇ ਢੁਕ ਗਈ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਲਿਖ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ। ਚਮਕੌਰ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦੋ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਤਕਰੀਬਨ ਢਾਈ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਲਿਖ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ ਤੇ ਕੂਪਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਲੱਖ ਵਾਰੀ ਫਿਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਜਾਪ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ। ਹੋਰ ਅਨੇਕਾਂ ਐਸੇ ਬੱਚੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰਲੇ ਰਾਜਾਂ ਵਿੱਚ ਯੂ.ਪੀ., ਰਾਜਸਥਾਨ, ਮਹਾਂਰਾਸ਼ਟਰ, ਗੁਜਰਾਤ, ਝਾਰਖੰਡ, ਹੈਦਰਾਬਾਦ, ਬੰਗਲੌਰ ਬੜੇ ਦੂਰ-ਦੂਰ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੋਂ ਬੱਚੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣੇ ਤੇ ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਭਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਵੱਲੋਂ ਟੀਮਾਂ ਕਾਪੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਈਆਂ, ਹਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚੋਂ, ਹਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚੋਂ ਮਾਤਾ-ਪਿਤਾ ਵੱਲੋਂ, ਅਧਿਆਪਕ ਸਾਹਿਬਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਹੀ ਅਵਾਜ਼ ਆਈ ਕਿ ਇਹ ਲਹਿਰ ਬੰਦ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਰੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ, ਘਰ-ਘਰ ਇਸ ਲਹਿਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ਬੂ ਆਵੇ। ਜਿਵੇਂ ਵੀ ਸਿਸਟਮ ਬਣਿਆ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਸੋਚ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਇਸ ਲਹਿਰ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੰਗਤਾਂ ਦੇ ਰੂ-ਬ-ਰੂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮਿਹਰ ਕਰਨ, ਆਪਣੀ ਸੇਵਾ ਆਪ ਹੀ ਲੈਂਦੇ ਰਹਿਣ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

—ਸੰਪਾਦਕ

*

ਸੱਚਖੰਡ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਤੀ
ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ
ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ 7
ਸਤਿਕਾਰ ਦੇ ਵੇਰਵੇ

ਮਹਾਨਤਾ
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ

(VCD 426)

ਭਾਗ-6)

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੁਆਰਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ
ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਉਤਾਰਾ

—ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ
(ਪਟਿਆਲਾ)

ਬਾਬਾ ਸ਼ਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਆਟਾ ਮੰਡੀ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਸੰਤ ਅਤਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ੋ ਨਾਮ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਅੰਦਰ ਚਲਾ ਦਿਓ। ਇੱਕ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ, ਸੁਰਤੀ ਵਿੱਚ ਦਰਸ਼ਨ, ਚਿੱਤਰ ਦਰਸ਼ਨ ਤੇ ਇੱਕ ਹੈ, ਅੰਦਰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸਿਮਰਨ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਹਰ ਵੇਲੇ ਚਲਦਾ ਰਵੇ, ਇਹ ਹਨ ਦਮ ਬਦਮ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ।

ਤੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਜੀਉ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥

ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਣੀ ॥

(ਅੰਗ ੯੬)

ਦਾਸ ਸ਼ਬਦ ਬੋਲਦੇ-ਬੋਲਦੇ ਸੋਚ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਮਰ ਬੜੀ ਸਪੀਡ ਨਾਲ ਲੰਘਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਉਮਰ 55 ਸਾਲ ਹੋ ਗਈ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਦੀ 70 ਸਾਲ, ਕਿਸੇ ਦੀ 40 ਸਾਲ ਪਰ ਇਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ? ਅੰਦਰ ਨਾਮ ਜ਼ੋਰੋ ਜ਼ੋਰ ਕਦੋਂ ਚਲੇਗਾ? ਆਹ ਦਰਸ਼ਨ ਕਦੋਂ ਹੋਣਗੇ?

ਤੇਰਾ ਮੁਖੁ ਸੁਹਾਵਾ ਜੀਉ ਸਹਜ ਧੁਨਿ ਬਾਣੀ ॥

ਚਿਰੁ ਹੋਆ ਦੇਖੇ ਸਾਰਿੰਗਪਾਣੀ ॥

(ਅੰਗ ੯੬)

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸਾਰਿਆਂ ਤੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨ ਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਦਿਆਂ, ਸਿਮਰਨ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਿਆਂ, ਇਹ ਸਿੱਕ ਸਾਡੇ ਅੰਦਰ ਜਾਗੇ, ਅੰਦਰੋਂ ਤਰਲਾ ਨਿਕਲੇ। ਪਿਛਲਾ ਅੰਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀਆਂ ਵਡਿਆਈਆਂ ਤੇ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਕਥਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਵੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਵਡਿਆਈਆਂ ਕਰਨੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਗਾਉਂਦਿਆਂ ਪਹਿਲਾਂ ਜਿਸ ਸ਼ਬਦ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾਇਆ ਹੈ, ਪੜ੍ਹੋ ਪਿਆਰ ਨਾਲ, ਸਾਰੇ ਕਿਰਪਾ ਕਰਨਾ ਜੀ:

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ

ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ

ਸਗਲੇ ਪਾਪ ਤਜਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ

ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ॥
 ਸਹਜ ਕਥਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਅਤਿ ਮੀਠੀ
 ਕਥੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥
 ਭਲਾ ਸੰਜੋਗੁ ਮੂਰਤੁ ਪਲੁ ਸਾਚਾ
 ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥
 ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਦਇਆਲਾ
 ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥੧॥

(ਅੰਗ ੭੮੧)

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ ਵਿੱਚ ਗਜ ਕੇ ਆਖੇ ਸਤਿਨਾਮ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।

ਸੋ ਅਸਥਾਨੁ ਬਤਾਵਹੁ ਮੀਤਾ ॥
 ਜਾ ਕੈ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕੀਰਤਨੁ ਨੀਤਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
 (ਅੰਗ ੩੮੫)

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ, ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਦੇ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਿਹੜਾ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਵੇ, ਇੰਝ ਲੱਗਦਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥ ਸਾਰੇ ਹੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਿਵਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਤੁਹਾਡੇ ਤੀਰਥ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲੱਗ ਜਾਵੇ, ਅਠਾਹਠ ਤੀਰਥਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਵੀ ਇਸ ਅਸਥਾਨ ਦੀ ਧੂੜੀ ਲੋਚਦੇ ਹਨ।

ਦਾਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਤਾਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਗਲਤ ਚਾਲ ਚੱਲਣ ਨਾਲ ਕਰਜ਼ਾ ਚੜ੍ਹ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਗੁਰਮੁੱਖ ਪਿਆਰੇ ਨੇ ਸੁਮੱਤ ਬਖਸ਼ੀ ਤੇ ਕਿਹਾ, ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇੱਕ ਹਾਜ਼ਰੀ ਤੇ ਲਗਾਤਾਰ ਮਨ ਬਣਾ ਕੇ 13 ਹਫਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਜਾਂ 21 ਹਫਤੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੋ

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ। ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੋ। ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਤੱਕ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ਅਸੀਂ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ॥ ਤੱਕ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਫਿਰ ਕਹਿਣਾ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ਫਿਰ ਮੂਲ ਮੰਤਰ ਪੜ੍ਹਨਾ ਤੇ ਕਹਿਣਾ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ। ਸਫਰ ਅੱਠ ਘੰਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਉੱਥੋਂ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਫਰ ਨੌਂ ਘੰਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਸਫਰ ਦਸ ਘੰਟੇ ਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਨੇ ਜੁਗਤੀ ਦੱਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਆਖਿਆ, ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਹੀ ਆਉਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਘੰਟੇ ਦਾ ਸਫਰ ਪਿੱਛੋਂ ਚਲੇ ਹੋ। ਦਸ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਪਹੁੰਚੋਗੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਜੇ ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਆਉਂਦੇ ਤਾਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਸ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਹੀ ਤੁਹਾਨੂੰ ਉਡੀਕ ਰਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਉਹ ਤਾਂ ਪਿਆਰ ਦੇ ਭੁੱਖੇ ਹਨ।

ਜਦੋਂ ਲੋਕ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ, ਕਰਜ਼ਾ। ਅਸੀਂ 13 ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ, ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਘਰੋਂ ਆਏ। ਇਹ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਗਏ। ਇੱਥੇ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਦਰ ਉੱਤੇ, ਦੋ ਚਾਰ ਘੰਟੇ ਅੰਦਰ ਹਾਜ਼ਰੀ, ਚੌਕੜਾ ਤੇ ਦੇਗ ਲੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਜਦੋਂ ਦੱਸਦੇ ਹਨ, ਕਰਜ਼ੇ ਵਰਗਾ ਕਰਮ ਸਾਡੇ ਸਿਰ ਤੋਂ ਟਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੋਵੇਂ ਜਹਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਦਾਤਾਂ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਲੈ ਕੇ ਬੈਠੇ ਹਨ।

ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਹਜ਼ੂਰੀ ਵਿੱਚ ਬੇਨਤੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਸਰੀਰ ਜਦੋਂ ਇੰਝ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਅਸੀਂ ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਵਸਨੀਕ ਹਾਂ, ਆਹ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਜਿਹੜਾ ਕਿ ਆਮ ਰੋਗਾਂ ਤੋਂ ਵੱਡਾ

ਹੈ। ਜੁਕਾਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ, ਬੁਖਾਰ ਆਮ ਰੋਗ ਹਨ ਪਰ ਕਈਆਂ ਨੂੰ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਵੱਡਾ ਰੋਗ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਜਾਪ ਕਰਦੇ ਆਏ ਹਾਂ, ਦੁੱਖ ਭੰਜਨੀ ਸਾਹਿਬ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬੈਠ ਕੇ ਇੱਕ ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਈ ਹੈ ਤੇ ਦੇਗ ਲੈ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਹੈ, ਇੰਨੀਆਂ ਹਾਜ਼ਰੀਆਂ ਭਰੀਆਂ ਹਨ, ਡਾਕਟਰ ਵੀ ਰਿਪੋਰਟਾਂ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਏ ਹਨ, ਉਸ ਵੇਲੇ ਇੰਝ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਹਨ ਪਰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਡਾਕਟਰ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਪ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਹਨ, ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਦਾਤਾਂ ਵੀ, ਦੁਨਿਆਵੀ ਦਾਤਾਂ ਵੀ ਵੰਡਣ ਲਈ। ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਪੜ੍ਹ ਲਓ ਪਿਆਰ ਨਾਲ :

ਦੋਵੇਂ ਥਾਵੇਂ ਰਖੇ ਗੁਰ ਸੂਰੇ ॥

**ਹਲਤ ਪਲਤ ਪਾਰਬ੍ਰਹਮਿ ਸਵਾਰੇ
ਕਾਰਜ ਹੋਏ ਸਗਲੇ ਪੂਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥**

(ਅੰਗ ੮੨੫)

ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਹੋਏ ਹਨ। ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੇ ਕੋਈ ਬਿੱਧ ਬਣਾਈ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਆ ਜਾਵੇ, ਕਲਮ ਆਪਣੇ ਆਪ ਚੁੱਕੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਲਿਖਤ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ ਹੈ ਤੇ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ, ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ। ਉਸ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਬਚਨ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਵੱਧ ਜਾਵੇ। ਆਪਣੇ ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਨਾਲ ਜੁੜੀਏ। ਇਸ ਕੇਂਦਰ ਵਿੱਚ ਹੀ ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ ਜਾਈਏ ਕਿ ਸਾਰੇ ਤੀਰਥ ਇੱਥੇ ਹੀ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ, ਵਿੱਚ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ

ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਦਰ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੁਵੱਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਬੜਾ ਚਿਰ ਸੋਚਦਾ ਰਿਹਾ, ਦੁਵੱਲੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਦੁਵੱਲੇ ਆਖਿਆ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਲੋਕ ਹਨ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੁਵੱਲੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਜਿਹੜੇ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਲੋਕ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਜਦੋਂ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਵੀ ਡੱਟ ਕੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਘਰ ਹੈ, ਇੱਥੋਂ ਸਾਨੂੰ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਜਾਣਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਬਾਹਰ ਜਾਓ। ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੌਂਸਲਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਵੱਧਦਾ ਹੈ।

ਅੱਗੋਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਦੁਵੱਲਿਆਂ ਨੂੰ ਹੌਂਸਲਾ ਤੇ ਸਾਹਸ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਨੀਵੀਂ ਜਾਤ ਦਾ ਜਿਹੜਾ ਮਰਜ਼ੀ ਦਬਿਆ ਕੁਚਲਿਆ ਉੱਥੇ ਆ ਜਾਵੇ, ਛਾਤੀ ਤਾਣ ਕੇ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕੋਈ ਨਾਂਹ ਨਹੀਂ। ਨਿਤਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸਵੈ-ਮਾਣ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ ਤੇ ਅੱਗੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਇੱਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹੀ ਹੈ ਜੋ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਸ ਦੀ ਲੋਚਾ ਰੱਖਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦਾ ਥਾਲ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਤੇ ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਤੋਂ ਵਿਹੂਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਬਦ ਤੇ ਸੰਗਤ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਦਾਤ ਬਖਸ਼ਦਾ ਹੈ। ਵਿਹੂਣੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ। ਜਿਹੜੇ ਤੁਹਾਡੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮਨ ਨਹੀਂ ਜੁੜਦਾ, ਪ੍ਰੇਮ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਰਿਹਾ, ਵਿਹੂਣੇ ਹੋਣ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਗਿਆਨੀ ਲਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ‘ਕਿਆ ਬਾਤਾਂ ਹਰਿਮੰਦਰ ਦੀਆਂ’ ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਵਡਿਆਈ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਗਿਆਨੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਲੱਗ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਖੋਜ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ

ਵਡਿਆਈ ਤੇ ਬਹੁਤ ਖਜ਼ਾਨੇ ਲਿਖੇ ਹਨ। ਗਿਆਨੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਲੱਗ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਇੱਕ ਭਾਵਨਾ ਲਿਖੀ ਹੈ ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਨਾ ਖੜ੍ਹਨਾ। ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਉਹ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਗੱਲ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। ਅੱਗੋਂ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਬੋਧੀ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਤੇ ਉਹ ਮੁੱਖ ਕਰਕੇ ਬੋਧੀ ਵੀਰਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਫਿਰ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਜੇ ਕੋਈ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪਵਿੱਤਰ ਅਸਥਾਨ ਹੈ ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਲਈ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਇੱਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿਹੜਾ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸਾਰੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਤਾਨ ਲਈ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਹੈ।

ਤੂੰ ਸਾਝਾ ਸਾਹਿਬੁ ਬਾਪੁ ਹਮਾਰਾ ॥

ਨਉ ਨਿਧਿ ਤੇਰੈ ਅਖੁਟ ਭੰਡਾਰਾ ॥

(ਅੰਗ ੯੭)

ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਦਰਿ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

(ਅੰਗ ੧੩੬੭)

ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਤਾਨ ਲਈ। ਦਾਸ ਕੋਲੋਂ ਰੋਜ਼ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਜਾਇਆ ਜਾਂਦਾ। ਹਫਤੇ ਵਿੱਚ ਦੋ ਵਾਰੀ ਤੇ ਜੇ ਬਹੁਤਾ ਰੁਝੇਵਾਂ ਹੈ ਤਾਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਦਾਸ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਮਿੰਟ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿੱਚ ਖਲ੍ਹੇ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਫੁਲਵਾੜੀ ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਇੱਕ ਮਾਣ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਉਂ? ਕਿਧਰੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਜੋਗੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਕਿਧਰੇ ਸਿੱਖ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਭਰੀ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਹਿੰਦੂ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਭਰੀ ਹੈ। ਕਿਧਰੇ ਯੂ.ਪੀ. ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਨਾਲ। ਕਿਧਰੇ ਮੁਸਲਮਾਨ ਵੀਰਾਂ ਨਾਲ। ਕਿਧਰੇ ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਲਿਬਾਸ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇਹ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦਰਸ਼ਨ ਹੁੰਦੇ ਸੀ, ਪਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮੁੱਚੀ ਸੰਤਾਨ

ਲਈ ਤੇਰਾ ਘਰ ਹੈ।

ਕਬੀਰ ਜਿਹ ਦਰਿ ਆਵਤ ਜਾਤਿਅਹੁ ਹਟਕੈ ਨਾਹੀ ਕੋਇ ॥

ਸੋ ਦਰੁ ਕੈਸੇ ਛੋਡੀਐ ਜੋ ਦਰੁ ਐਸਾ ਹੋਇ ॥੬੬॥

(ਅੰਗ ੧੩੬੭)

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ।

ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ।

1803 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ। ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ। ਗਿਆਨੀ ਸਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਲੱਗ ਜੀ ਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਸ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚੋਂ ਅੰਸ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ ਜਿਹੜੇ ਇਧਰ ਜੁੜਦੇ ਹਨ। 1803 ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣਾਇਆ ਤੇ ਕੀ ਕੀਤਾ? ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਚੱਲ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨ ਆਇਆ। ਇੱਕ ਇੰਨੇ ਵੱਡੇ ਰਾਜੇ ਦਾ ਨੰਗੇ ਪੈਰੀਂ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਜਾਣਾ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਸੱਚੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਇਹ ਰਾਜ ਤੁਹਾਡਾ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ। ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਰਾਜਾ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਹੋ।

ਨਾਨਕ ਨਾਮੁ ਅਰਾਧਿ ਸਭਨਾ ਤੇ ਵਡਾ

ਸਭਿ ਨਾਵੈ ਅਗੈ ਆਣਿ ਨਿਵਾਏ ॥੧੫॥

(ਅੰਗ ੮੯)

ਇਹ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਦੂਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਲੱਗੀ। ਕਹਿੰਦੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜਦੋਂ ਕਿਧਰੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਇੱਥੇ ਹਮਲਾ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ,

ਫਲਾਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਮਾਹੌਲ ਅਪਸੈਟ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ, ਉੱਥੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਤੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਦੂਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਮੁਹਿੰਮ ਤੋਂ ਜਿੱਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਆਉਂਦੇ ਸੀ, ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸੀ। ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਰਦਾਸ ਕਰਕੇ ਜਾਣਾ ਤੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਡੰਡਉਤਾਂ ਕਰਕੇ ਸ਼ੁਕਰਾਨਾ ਕਰਨਾ। ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ, ਮਾਣ ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ।

ਤੀਜਾ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਇਹ ਤੁਹਾਡੇ ਮੇਰੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਬੜਾ ਹੀ ਕੀਮਤੀ ਬਚਨ ਹੈ। ਤੁਹਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਈ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਆਪਾਂ ਵੀ ਉਲੀਕਦੇ ਹਾਂ। ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ। ਕਹਿੰਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਕਿਸੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਕਾਰਜ ਨੂੰ, ਤਦ ਤੱਕ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋਰਦੇ ਜਦ ਤੱਕ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਨਾ ਲੈ ਲੈਣ।

ਕੀਤਾ ਲੋੜੀਐ ਕੰਮੁ ਸੁ ਹਰਿ ਪਹਿ ਆਖੀਐ ॥

ਕਾਰਜੁ ਦੇਇ ਸਵਾਰਿ ਸਤਿਗੁਰ ਸਚੁ ਸਾਖੀਐ ॥

(ਅੰਗ ੯੧)

ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕਰਨਾ। ਫੀਲ ਨਾ ਕਰਨਾ। ਤੁਸੀਂ ਮਕਾਨ ਨਵਾਂ ਬਣਾਉਣਾ। ਤੁਸੀਂ ਮੁੰਡੇ ਦੇ ਸ਼ਗਨ ਦੀ, ਵਿਆਹ ਦੀ ਤਾਰੀਖ

ਪੱਕੀ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਾਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ, ਸ਼ਾਪਿੰਗ ਕਰਨੀ, ਸੂਟ ਲਿਆਓ, ਫਲਾਣੀ ਚੀਜ਼ ਲਿਆਓ। ਸੋਨਾ ਲਿਆਓ। ਆਹ ਇੱਕ ਪਿਆਰ ਹੈ। ਕੋਈ ਤਾਰੀਖ ਪੱਕੀ ਕਰ ਲਈ ਹੈ। ਹੁਣ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਲੈ ਕੇ ਫਿਰ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਰਾਜਾ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪਰ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਵੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਕਾਰਜ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੋਰਦੇ ਜਦ ਤੱਕ ਉਸ ਕਾਰਜ ਲਈ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਅਸੀਸ ਨਾ ਲੈ ਲੈਣ। ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਸੰਬੰਧਿਤ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨਗੀ ਹੋਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਿਤਾਬ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਪਿਆਰ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਨਾਲ। ਇਹ ਚੀਜ਼ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇੰਨਾ ਰਾਜਾ ਬਿਜ਼ੀ ਹੋਵੇ। ਚੌਥੀ ਗੱਲ ਜਿਹੜੀ ਦਾਸ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਰ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੂੰ ਸਾਰੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਛੱਡ ਕੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਆਉਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਦੋ ਦਿਨ ਰੱਖੇ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਮਰਿਆਦਾ ਦੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਕਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਮਰਜ਼ੀ ਰੁਝੇਵੇਂ ਹੋ ਜਾਣ, ਸਾਰੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਛੱਡ ਕੇ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਸਰੋਵਰ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨਾ ਤੇ ਆਖਣਾ ਇਹ ਜਲ ਨਹੀਂ, ਇਹ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ, 24 ਘੰਟੇ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਸਦਕਾ ਇਹ ਵੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਣ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ ॥ ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥

(ਅੰਗ ੬੨੫)

ਕਿਸੇ ਬਹੁਤੇ ਕੱਟੜ ਗਿਆਨੀ, ਕਿਸੇ ਬਹੁਤੇ ਕੱਟੜ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਖਤਮ ਕਰ ਬੈਠਣਾ। ਜਿਹੜੇ ਸਰੋਵਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਪਾਣੀ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਨਹੀਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਗੁਰੂ ਦੇ ਬਚਨ ਦਾ ਇਸ਼ਨਾਨ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਿਬੇਕਸਰ ਸਾਹਿਬ ਬਚਨ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕਿ ਜਿਸ ਦੀ ਧਰਤੀ ਤੇ ਬੁੱਧੀ ਮਲੀਨ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠਾਂ ਦੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾ ਕੇ, ਬਿਬੇਕਸਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰੇਗਾ, ਮਲੀਨ ਬੁੱਧੀ ਬਿਬੇਕ ਬਣ ਜਾਵੇਗੀ। ਜਿਹੜੇ ਸਰੋਵਰ ਇਤਿਹਾਸਿਕ ਹਨ, ਉੱਥੇ ਬਚਨ ਵਰਤਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਮੁਖਾਰਬਿੰਦ 'ਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਮੱਸਿਆ ਤੇ ਸੰਗਰਾਂਦ ਦੇ ਦੋ ਇਸ਼ਨਾਨ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸਾਰੇ ਰੁਝੇਵੇਂ ਛੱਡ ਕੇ ਇਹ ਵੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾਉਣੀ।

ਪੰਜਵੀਂ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ। ਇਹ ਵੀ ਬੜੀ ਅਨੋਖੀ ਜਿਹੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜਦੋਂ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਨ ਜਾਂਦੇ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਸੀ, ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਬੈਠ ਕੇ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਵੀ ਸੁਣਦੇ ਸੀ। ਅਗਲੀ ਗੱਲ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ। ਅਸੀਂ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਅੰਦਰ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਕੇ ਅੰਦਰੋਂ ਬਾਹਰ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਜਿਹੜਾ ਉਹ ਪੁੱਲ ਹੈ, ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਢੀ ਤੱਕ, ਜਦੋਂ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਹਾਂ, ਹੈ ਤਾਂ ਕੰਮ ਔਖਾ ਹੈ ਪਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਜਦੋਂ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਜਾਣੇ, ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨਾ ਤੇ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਵੱਲ ਮੇਰੀ ਪਿੱਠ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਬੜਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਹਿੰਦਾ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇੰਝ ਕਰਿਓ।

ਵੇਖੋ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਸਮਾਂ ਦੇਖਿਆ, ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਈਏ ਤੇ ਹਿਲਜੁਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ। ਹੁਣ ਦਾਸ ਵੀ ਜਦੋਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ, ਕੀਰਤਨ ਸੁਣ ਕੇ, ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ ਤੇ ਵਾਪਸ ਆਉਂਦੇ ਸਾਡੀ ਵੀ ਪਿੱਠ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਜਦੋਂ ਆਗਿਆ ਲਈਦੀ ਹੈ ਪਰ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਕ ਰੁਟੀਨ ਦੱਸ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਆਪਣਾ ਹੱਲ ਕੱਢਿਆ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਆਈਏ ਪਿੱਠ ਤਾਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਦਾਸ ਨੇ ਇੱਥੇ ਮਨ ਖਲ੍ਹਾਰਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜਦੋਂ ਹਰਿ ਕੀ ਪੌੜੀ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਵੇਲੇ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਈਦੀ ਹੈ, ਸਾਡੀ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਹੁਣ ਅਸੀਂ ਤੇਰੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠ ਗਏ ਹਾਂ। ਤੁਸੀਂ ਨੋਟ ਕਰੋ। ਤੁਹਾਡਾ ਬੱਚਾ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਬੈਠਦਾ ਹੈ, ਹੁੰਦੀ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਹੈ ਪਰ ਬੈਠਾ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਨੂੰ ਕਿਤੇ ਤਾਂ ਖਲ੍ਹਾਰਨਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਪਿੱਠ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਉਣਾ ਕਿ ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਥਾ ਕਹਿਰ ਨਾ ਬਣ ਜਾਵੇ, ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਰਵੇ। ਥੋੜ੍ਹਾ-ਥੋੜ੍ਹਾ ਨਾਲ ਕਿਸੇ ਦੀ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈਦਾ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਆਪਾਂ ਚੱਲਣਾ ਕਿਵੇਂ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾਉਣੀ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ, ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਕਿਸੇ ਮੁਰਸ਼ਦ (ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼) ਨੇ ਸੇਵਕ ਦੀ ਅਵਸਥਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਹੁਤ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ। ਜਦੋਂ ਮਾਣ ਦਿੱਤਾ, ਕਿਸੇ ਨੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਸੇਵਕ ਹੈ ਤੇ ਇੰਨਾ ਮਾਣ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਅੱਗੋਂ ਜਵਾਬ ਕੀ ਦਿੱਤਾ

ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਡ ਕਰੇ, ਇੰਝ ਉਤਾਂਹ ਚੁੱਕ ਕੇ ਸੁੱਟਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਲਵੇਗੀ। ਫਿਰ ਉਤਾਂਹ ਸੁੱਟੇਗੀ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਲਵੇਗੀ। ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਂ ਇੰਝ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਖਿਡਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਕਹਿੰਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਲਾਡ ਆਵੇ ਤੇ ਇੰਝ ਉਤਾਂਹ ਕਰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਫਿਰ ਚੁੱਕ ਲੈਂਦੀ ਹੈ, ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਉਤਾਂਹ ਖੜ੍ਹਦੀ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਨੂੰ। ਭਾਵਨਾ ਹੈ।

ਸਿੱਧਾਂ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਖਡੂਰ ਸਾਹਿਬ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ। ਦੱਸੋ, ਟੇਕਿਆ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਬੜਾ ਡੂੰਘਾ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ, ਨਹੀਂ ਟੇਕਿਆ, ਝੂਠ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਡੀ ਰਸਨਾ ਸੜ ਜਾਵੇ। ਅਸੀਂ ਇਹ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ ਪਰ ਜਦੋਂ ਗੱਦੀ ਦਿੱਤੀ ਤੇ ਟੇਕਿਆ। ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਪੈਸੇ ਨਾਰੀਅਲ ਰੱਖਿਆ ਤੇ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਕੀਤੀ, ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਆਹ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ। ਗੱਲ ਉਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਸ ਦਾ ਅਨੰਦ ਹੀ ਹੋਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿਣ, ਮੱਥਾ ਨਹੀਂ ਟੇਕਿਆ ਤੇ ਝੂਠ ਹੈ ਤੇ ਜੇ ਕਹਿਣ ਕਿ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਹੈ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਕਹਿਣ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਅੱਗੇ ਅਸੀਂ ਸਭ ਕੁਝ ਵੇਚਿਆ ਹੈ। ਵੇਖੋ, ਜਵਾਬ ਕੀ ਦਿੱਤਾ? ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਿੱਧੋ, ਮਾਂ ਦੀ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਬੱਚਾ ਪਿਆ ਹੋਵੇ ਤੇ ਮਾਂ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰੇ ਕਿ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਚੁੰਮਣਾ ਹੈ ਤੇ ਮਾਂ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਝੁਕਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਚੁੰਮਿਆ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ

ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਮਰਜ਼ੀ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੱਚਾਈ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿੱਤੀ ਪਰ ਵਡਿਆਈ ਫਿਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀ। ਸਾਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵੇਲੇ ਕਈ ਵਾਰ ਮਾਂ ਨੂੰ ਝੁਕਣਾ ਵੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਇੱਥੇ ਖਲ੍ਹਾਰਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਕੇ ਦਰਸ਼ਨੀ ਡਿਉਢੀ ਵੱਲ ਵਾਪਸ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਭਾਵਨਾ ਬਣਾ ਲਈਦੀ ਹੈ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਤੁਹਾਡੇ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਹੋਈ, ਤੁਹਾਡੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਨੇ ਬਿਠਾਇਆ ਹੈ, ਮਾਂ ਵੱਲ ਪਿੱਠ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਗੋਦੀ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਉਹ ਗੱਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੱਸਣੀ ਵੀ ਹੈ ਪਰ ਨਾਲ ਮਰਿਆਦਾ ਦਾ ਵੀ ਖਿਆਲ ਰੱਖਣਾ ਹੈ। ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣ ਉਪਰੰਤ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਦੇ ਸੀ। ਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵਾਪਸੀ ਵੇਲੇ ਪਿੱਠ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣ ਦੇਣੀ, ਇੰਝ ਪੁੱਠੇ ਪੈਰੀਂ ਵਾਪਸ ਆਉਣਾ।

ਅਤਿ ਉਚਾ ਤਾ ਕਾ ਦਰਬਾਰਾ ॥

ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

(ਅੰਗ ੫੬੨)

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਬਾਰੇ ਛੇਵੀਂ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰੀ ਹੈ, ਸ੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿੱਚ। ਉਸ ਦੇ ਥੱਲੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੈਠਦੇ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵੇਲੇ। ਇਹ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੇਰ ਨਾਂ ਕਿਉਂ ਪਿਆ ਹੈ? ਇੱਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬੈਠਦੇ ਸੀ, ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਉਣ ਵੇਲੇ। ਜਦੋਂ ਪੌੜ ਬਣੇ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਸੇਵਾ ਹੋਈ। ਰੱਬ ਨੇ

ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਬਣਾਈ ਹੈ, ਕੀ ਪਤਾ ਆਪਾਂ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਹੋਈਏ। ਇਹ ਤਾਂ ਰੱਬ ਜਾਣਦਾ ਹੈ, ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ:

**ਪੂਰਬ ਜਨਮ ਹਮ ਤੁਮ੍ਹਰੇ ਸੇਵਕ
ਅਬ ਤਉ ਮਿਟਿਆ ਨ ਜਾਈ॥**

**ਤੇਰੇ ਦੁਆਰੇ ਧੁਨਿ ਸਹਜ ਕੀ
ਮਾਥੈ ਮੇਰੇ ਦਗਾਈ॥੨॥**

(ਅੰਗ ੯੭੦)

ਚੀਜ਼ਾਂ ਤਾਂ ਤੁਰੀਆਂ ਹੀ ਆ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਤੁਰਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਿਲਸਿਲਾ ਤੁਰਿਆ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਉਸ ਦੀ ਲੀਲਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਸਾਢੇ ਪੰਜ-ਛੇ ਵਜੇ ਜਾਇਓ ਕਿਤੇ ਤੇ ਜਿਹੜੀ ਬੇਰੀ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਵਾਲੀ ਤੇ ਘੱਟੋ ਘੱਟ ਇੱਕ ਲੱਖ ਚਿੜੀ ਉੱਥੇ ਚੀਂ-ਚੀਂ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਲੱਖਾਂ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਆਵਾਜ਼ ਆ ਰਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਦਾਸ ਕਈ ਵਾਰ ਸੋਚਦਾ ਹੈ, ਬਾਬਾ ਜੀ, ਇਹ ਵੀ ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਸੇਵਿਕਾ ਹੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚਿੜੀਆਂ

ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਇੱਥੇ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦਰੱਖਤ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਹਨ ਪਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੇਰੀ ਬੇਰੀ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਮਿਲਣੀ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਕੋਈ ਪਿਛਲਾ ਕਰਮ ਹੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਜਿਹੜਾ ਘੋੜਾ ਹੈ ਜਿਸ ਤੇ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਵਾਰੀ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਪਿਛਲੇ ਜਨਮ ਦਾ ਲਿੰਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਹੋਵੇਗਾ। ਕੋਈ ਪੂਰਬਲੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇਗੀ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸੇਵਾ ਲੈਣੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਮੇਰੇ ਲਾਲ ਜੀਉ ਤੇਰਾ ਅੰਤੁ ਨ ਜਾਣਾ॥

(ਅੰਗ ੭੩੧)

ਉਸ ਦੀ ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ ਬਾਬਾ ਬੁੱਢਾ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬੇਰੀ ਹੈ, ਪ੍ਰਕਰਮਾ ਵਿੱਚ, ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਕੋਲ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੁੰਗਾ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਆਪਣੇ ਵਾਸਤੇ। ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਹੈ, ਬਸਤਰ ਬਦਲਾਉਣੇ ਹਨ ਜਾਂ ਘੰਟਾ ਅੱਧਾ ਘੰਟਾ ਬੈਠਣਾ ਹੈ, ਇਹ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

—ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ ਪੰਨਾ 31 'ਤੇ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਕੁਰਸੀ ਜਿਸ ਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਣਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ, ਉਸ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਪਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਧਰ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਨਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸ਼ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਵਿਚਾਰ

○ —ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ

ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ 149 ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜੀ :-

ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਪੰਝੀਵਾਂ ਸਲੋਕ :
ਜੈਸੇ ਜਲ ਤੇ ਬੁਦਬੁਦਾ ਉਪਜੈ ਬਿਨਸੈ ਨੀਤ ॥
ਜਗ ਰਚਨਾ ਤੈਸੇ ਰਚੀ ਕਹੁ ਨਾਨਕ ਸੁਨਿ ਮੀਤ ॥੨੫॥
(ਅੰਗ ੧੪੨੭)

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬੁਲਬੁਲਾ ਸਦਾ ਹੀ ਬਣਦਾ ਤੇ ਮਿਟਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ (ਛਿੰਨ ਭਰ) ਰਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਸੁਣ।

ਸਮੁੰਦਰ ਦੀਆਂ ਲਹਿਰਾਂ ਉੱਠਦੀਆਂ ਹਨ ਕੰਢੇ ਨਾਲ ਟਕਰਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ, ਬੁਲਬੁਲੇ ਬਣਦੇ ਹਨ ਤੇ ਫਿਰ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਿਟ ਵੀ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਅਸਲੀਅਤ ਵੀ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੱਸੀ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਪਾਣੀ ਉੱਤੇ ਬੁਲਬੁਲਾ ਛੇਤੀ ਹੀ ਮਿਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਿਵੇਂ ਇਹ ਜਗਤ ਹੈ। ਜਿਸ ਪਰਮਾਤਮਾ ਤੋਂ ਜਗਤ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਹੀ ਲੀਨ ਹੋ ਕੇ ਸਾਰਾ ਜਗਤ ਖਿਲਾਰਾ ਮੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਜਿਉ ਜਲ ਉਪਰਿ ਫੇਨੁ ਬੁਦਬੁਦਾ ਤੈਸਾ ਇਹੁ ਸੰਸਾਰਾ ॥

ਪੰਨ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 400 ਸਾਲਾ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

ਜਿਸ ਤੇ ਹੋਆ ਤਿਸਹਿ ਸਮਾਣਾ ਚੁਕਿ ਗਇਆ ਪਾਸਾਰਾ ॥੪॥੧॥
(ਅੰਗ ੧੨੫੭)

ਬਾਬਾ ਸ਼ੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਖਿੰਬੜਿ (ਗੋਦੜੀ) ਭੇਟ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਗੋਦੜੀ ਵੱਲ ਕਾਫੀ ਚਿਰ ਵੇਖਦੇ ਰਹੇ ਤੇ ਫਿਰ ਬੋਲੇ ਇਹ ਗੋਦੜੀ ਬੜਾ ਗਿਆਨ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਦੀ ਉਮਰ ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਨਾਲੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਪਾਟ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਖਾ (ਟਾਂਕਾ) ਲੱਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਸਾਡੀ ਜਿੰਦ ਨੂੰ ਇੱਕ ਵੀ ਟਾਂਕਾ ਨਹੀਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਹੜੇ ਵੇਲੇ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਵੱਖ ਹੋ ਜਾਵੇ।

**ਫਰੀਦਾ ਖਿੰਬੜਿ ਮੇਖਾ ਅਗਲੀਆ ਜਿੰਦੁ ਨ ਕਾਈ ਮੇਖ ॥
ਵਾਰੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਚਲੇ ਮਸਾਇਕ ਸੇਖ ॥੪੭॥**
(ਅੰਗ ੧੩੮੦)

ਭਗਤ ਰਵੀਦਾਸ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਮੇਰੀ ਕਮਲੀ ਕਾਇਆ! ਤੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਣ ਕਰਦੀ ਹੈ? ਤੂੰ ਤਾਂ ਉਸ ਖੁੰਭ ਨਾਲੋਂ ਭੀ ਛੇਤੀ ਨਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਲਈ ਉਤਾਵਲੀ ਹੈ ਜੋ ਭਾਦਰੋਂ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਉੱਗਦੀ ਹੈ।

**ਤੂ ਕਾਂਇ ਗਰਬਹਿ ਬਾਵਲੀ ॥
ਜੈਸੇ ਭਾਦਉ ਖੁੰਬਰਾਜੁ
ਤੂ ਤਿਸ ਤੇ ਖਰੀ ਉਤਾਵਲੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥**
(ਅੰਗ ੧੧੬੬)

ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਮਿੱਤਰ! ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿੱਚ ਇਹ ਗੱਲ ਪੱਕੀ ਕਰ ਕੇ ਸਮਝ ਲੈ, ਸਾਰਾ ਸੰਸਾਰ

ਸੁਪਨੇ ਵਰਗਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਸ਼ ਹੁੰਦਿਆਂ ਚਿਰ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ।

ਰੇ ਨਰ ਇਹ ਸਾਚੀ ਜੀਅ ਧਾਰਿ ॥

ਸਗਲ ਜਗਤੁ ਹੈ ਜੈਸੇ

ਸੁਪਨਾ ਬਿਨਸਤ ਲਗਤ ਨ ਬਾਰ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

(ਅੰਗ ੬੩੩)

ਭਗਤ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਭੁੰਘੀਆਂ ਨੀਹਾਂ ਪੁਟਵਾ ਕੇ ਉੱਪਰ ਮਹਿਲ ਮਾੜੀਆਂ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਈਆਂ ਅੰਤ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸਭ ਕੁਝ ਇਥੇ ਹੀ ਛੱਡ ਗਏ। ਮਾਰਕੰਡੇ ਰਿਸ਼ੀ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸ ਦੀ ਉਮਰ ਵੱਡੀ ਹੋਣੀ ਏ? ਉਸ ਨੇ ਕੱਖਾਂ ਦੀ ਕੁੱਲੀ

ਵਿੱਚ ਹੀ ਝੱਟ ਲੰਘਾਇਆ ਕਿ ਕਿਹੜਾ ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ ਰਹਿਣਾ ਹੈ।

ਗਹਰੀ ਕਰਿ ਕੈ ਨੀਵ ਖੁਦਾਈ ਉਪਰਿ ਮੰਡਪ ਛਾਏ ॥

ਮਾਰਕੰਡੇ ਤੇ ਕੋ ਅਧਿਕਾਈ ਜਿਨਿ ਤ੍ਰਿਣ ਧਰਿ ਮੁੰਡ ਬਲਾਏ ॥੧॥

(ਅੰਗ ੬੬੨)

ਇਸ ਲਈ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ, ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਚਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇ ਬੁਲਬੁਲੇ ਵਾਂਗ ਹੀ ਹੈ। ਜੋ ਬਣਦਾ ਤੇ ਮਿਟਦਾ ਹੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

—ਬਾਕੀ ਸਲੋਕ ਅਗਲੇ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ

□□□

ਘਰ ਬੈਠੇ ਕੀਰਤਨ ਸਿੱਖੇ

ਨੋਟੀਸ਼ਨ : (ਰਾਗ ਅਹੀਰ ਭੈਰਵ)

ਇਹ ਰਾਗ ਥਾਟ ਭੈਰਵ ਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਰੇ ਕੋਮਲ ਨਹੀਂ ਕੋਮਲ ਬਾਕੀ ਸੁਰ ਸ਼ੁਧ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਜਾਤੀ ਸੰਪੂਰਣ-ਸੰਪੂਰਣ ਹੈ। ਵਾਦੀ ਸੁਰ ਮਾ ਸੰਵਾਦੀ ਸਾ ਹੈ। ਗਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸਵੇਰ ਦਾ ਹੈ।

ਅਰੋਹੀ:- ਸਾ ਰੇ ਗਾ ਮਾ ਪਾ ਧਾ ਨੀ ਸਾਂ

ਅਵਰੋਹੀ:- ਸਾਂ ਨੀ ਧਾ ਪਾ ਮਾ ਗਾ ਰੇ ਸਾ

ਪਕੜ:- ਗਾਮਾਰੇ, ਰੇਸਾਨੀਧਾ, ਨੀਰੇਰੇਸਾ

ਸ਼ਬਦ: ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਸਖਾ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਮੀਤੁ ॥ ਰਾਗ-ਅਹੀਰ ਭੈਰਵ - ਥਾਟ ਭੈਰਵ, ਤਿੰਨ ਤਾਲ 16 ਮਾਤਰਾ

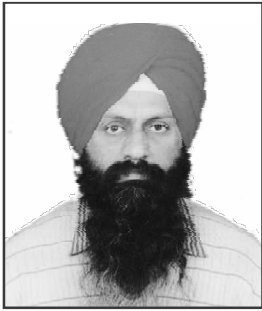
ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਅੰਗ ੧੮੧)

ਅਸਥਾਈ:	ਤੂੰ	ਮੇਰਾ	ਸਖਾ	ਤੂੰ	ਹੀ S	ਮੇਰਾ	ਮੀ S	ਤੁ S S
	ਨੀ	ਧਾ ਪਾ	ਮਾ ਗਾਰੇ	ਸਾ	ਨੀ ਨੀ	ਰੇ ਰੇ	ਸਾ ਸਾ	ਸਾ ਸਾ ਸਾ
ਅੰਤਰਾ:	ਤੂੰ ਮੇਰਾ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮੁ	ਤਮ	ਸੰਗਿ	ਹੀ S	ਤੁ S S	
	ਮਾ ਮਾ ਮਾ	ਧਾ ਧਾ	ਨੀ ਧਾ	ਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂ ਨੀ	ਰੇ ਰੇ	ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	
	ਤੂੰ ਮੇਰਾ	ਪ੍ਰੀ	ਤਮੁ	ਤਮ	ਸੰਗਿ	ਹੀ S	ਤੁ S S	
	ਰੇ ਰੇ ਰੇ	ਰੇ ਰੇ	ਰੇ ਸਾਂ	ਨੀ ਧਾ	ਨੀ ਰੇ	ਸਾਂ ਸਾਂ	ਸਾਂ ਸਾਂ ਸਾਂ	

ਦਾਸ : ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਦੀਵਾਨਾ

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ ਜੀ : 98765-25822

ਜੀਵਨ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਆਪਿ ਮੁਕਤੁ ਮੁਕਤੁ ਕਰੈ ਸੰਸਾਰੁ ॥

-ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗਨੈਸਕ

ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ 149 ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜੀ :-

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਜਗਤ ਸੁਧਾਰ ਕਲਕੱਤਾ ਵਿਖੇ ਦੀਵਾਨ ਸਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ 16 ਜਨਵਰੀ 1950 ਨੂੰ ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਗੁ: ਕਰਮਸਰ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਲਈ ਚਾਲੇ ਪਾਉਣੇ ਸਨ। ਪ੍ਰਬੰਧਕਾਂ ਅਤੇ ਮੁੱਖੀ ਸੰਗੀਆਂ ਦੁਆਰਾ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਬਾਰੇ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਪਤਾ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਲੰਗਰ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਹੈ।

“ਭਾਈ! ਉਂਝ ਤਾਂ ਪੁੰਨ ਬਹੁਤ ਮੰਨੇ ਗਏ ਨੇ-ਤੀਰਥ ਇਸ਼ਨਾਨ ਆਦਿ, ਪਰ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਭੁੱਖੇ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਉਣ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹਾਤਮ ਹੈ। ਜਿੱਥੇ-ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਗਏ, ਨਾਮ-ਦਾਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਕਰਵਾਇਆ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਦੋ ਵੇਲੇ ਸੰਗਤ ਕਰਨ ਅਤੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਵੀ ਹੁਕਮ ਕਰਦੇ।” ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ।

ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੀ ‘ਸੱਚੇ ਸੌਦੇ ਵਾਲੀ ਸਾਖੀ ਭੁੱਖਿਆਂ ਨੂੰ ਭੋਜਨ ਛਕਾਉਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਲੰਗਰ ਦੀ ਆਰੰਭਤਾ ਵੀ ਇੱਥੋਂ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਸੀਆਂ ਦੌਰਾਨ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਜਿਸ ਜਿਸ ਤੇ ਵੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਕੇ ਗੁਰਮਤਿ ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਥਾਪਦੇ, ਉਸਨੂੰ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਬਣਾ ਕੇ ਸਤਿਸੰਗ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਬਚਨ

ਕਰਦੇ। ਸ੍ਰੀ ਕਰਤਾਰਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਧਰਮਸ਼ਾਲਾ ਦੇ ਨਾਲ ਲੰਗਰ ਚਲਾਇਆ। ਸਾਹਿਬ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅੰਗਦ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੁੰਦੀ, ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਭਾਈ ਸੱਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਬਲਵੰਡ ਜੀ ਨੇ ‘ਰਾਮਕਲੀ ਦੀ ਵਾਰ’ ਵਿੱਚ ਵਰਣਨ ਕੀਤਾ ਹੈ:

**ਬਲਵੰਡ ਖੀਵੀ ਨੇਕ ਜਨ ਜਿਸੁ ਬਹੁਤੀ ਛਾਉ ਪਤਾਲੀ ॥
ਲੰਗਰਿ ਦਉਲਤਿ ਵੰਡੀਐ ਰਸੁ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਖੀਰਿ ਘਿਆਲੀ ॥**

(ਅੰਗ ੯੬੭)

ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਲਾਏ ਲੰਗਰਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੇ ਅਨੇਕ ਥਾਵਾਂ ਤੇ ਵਰਣਨ ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੋਂ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮੁੱਖ ਹਨ- ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਸਦਾ ਅਟੁੱਟ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਭੇਦ-ਭਾਵ ਤੋਂ ਸਾਰਿਆਂ ਲਈ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਕਿਰਤ ਕਮਾਈ ਦੇ ਦਸਵੰਧ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪਣਾ ਆਪਾ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ। ਸੇਵਾ ਚਾਹੇ ਦਸਵੰਧ ਦੀ ਹੋਵੇ, ਚਾਹੇ ਹੱਥੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਅਤੇ ਚਾਹੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਦੀ, ਲੰਗਰ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਸਮਝ ਕੇ ਨਿਮਾਣਾ ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਹੀ ਬਰਕਤਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਗੁਰ ਅਸਥਾਨਾਂ ਤੇ ਲੰਗਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣਾ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ)

ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੀਆਂ ਮਹਾਨਤਾਵਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਦੂਰੋਂ ਨਿਸ਼ਾਨ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਕੇ ਲੋੜਵੰਦ ਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗ ਸਕੇ ਕਿ ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੈ, ਜਿੱਥੋਂ ਮੈਨੂੰ ਛਕਣ ਲਈ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਮੈਨੂੰ ਆਸਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ। ਸੰਗਤ ਅਤੇ ਪੰਗਤ ਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਦੀ ਹਰ ਗੁਰ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਪਾਲਣਾ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਦੀਵਾਨ ਵਿੱਚ ਵੀ ਲੰਗਰ ਪ੍ਰਥਾਏ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀ। ਵਿਚਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤੇ, “ਅਸਲੀ ਮਹਾਤਮਾ, ਪੂਰਨ ਗੁਰਸਿੱਖ ਦੀ ਇਹੋ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਹਰ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਦਾ ਫਰਜ਼ ਹੈ, ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਗਰੀਬ ਹੋਵੇ, ਭਾਵੇਂ ਅਮੀਰ, ਯਥਾਸ਼ਕਤ

ਹਰ ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰੇ। ਸਿੱਖ ਦੇ ਬੂਹੇ ਤੋਂ ਕੋਈ ਢਿੱਡੋਂ ਭੁੱਖਾ ਨਿਰਾਸ਼ ਨਹੀਂ ਮੁੜਨਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਇਕੱਲੇ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥਾ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਰਲ ਕੇ ਵੀ ਸੇਵਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ।”

ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੁਆਰਾ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦੀਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰੇਰਣਾਦਾਇਕ ਕਥਾਵਾਂ ਦਰਜ ਹਨ। ਬਾਬਾ ਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੌਰੰਗਾਬਾਦ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਤੇ ਬੇਅੰਤ ਸੰਗਤ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਦੀ ਸੀ। ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਕਰਨ ਲਈ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਦੇਗੇ ਆਦਿ ਭਾਂਡੇ ਸਨ। ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਭਾਵ ਅਤੇ ਨਿਰਲੇਪਤਾ ਕਿ ਦਿਲ ਵਿੱਚ ਖੋਟ ਲੈ ਕੇ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰਨ ਆਉਣ ਵਾਲਿਆਂ ਲਈ ਵੀ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਤਿਆਰ ਕਰਵਾਇਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਹੀਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਰਸ਼ਾਦਾ

ਛਕਾਇਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੰਝੂ ਨਹੀਂ ਰੁਕ ਰਹੇ ਸਨ।

ਮੁਗਲਾਂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਜਦ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਿਰਾਂ ਦੇ ਮੁੱਲ ਪਾ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਸਿੰਘ ਜੰਗਲਾਂ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਗਏ ਸਨ, ਐਸੀ ਚੜ੍ਹਦੀਕਲਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਬਿਖੜੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਵਾਜ਼ਾ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਕੋਈ ਲੋੜਵੰਦ ਅਵਾਜ਼ਾ ਸੁਣਦਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲਈ ਆ ਜਾਵੇ।

ਸੱਚਖੰਡ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨਾਂਦੇੜ ਵਿਖੇ ਬਾਬਾ ਨਿਧਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਉੱਪਰ ਕਿਰਪਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ ਸੀ। ‘ਖੀਸਾ ਮੇਰਾ ਹੱਥ ਤੇਰਾ’ ਦਾ ਬਚਨ ਫਲੀਭੂਤ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅੱਜ ਵੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

ਅੱਜ ਸੰਸਾਰ ਭਰ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲੰਗਰ ਚੱਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਬਿਖੜਾ ਸਮਾਂ ਆ ਜਾਵੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿੱਖ ਸੇਵਾ ਲੈ ਕੇ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਭਾਗਾਂ ਵਾਲੇ, ਪ੍ਰੇਮ ਵਾਲੇ ਗੁਰੂ ਕਾ ਹੁਕਮ ਕਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਨੇ ਬਚਨ ਕਰਦਿਆਂ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਾ ਮਹਾਤਮ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਦੀਵਾਨ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਹੋਣ ਤੇ ਪਿੰਡ ਖਟੜੇ ਦੇ ਸ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ੍ਰ. ਤਾਰਾ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਬਾਬਾ ਜੀ! ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਾਨੂੰ ਬਖਸ਼ੋ।”

“ਭਾਈ ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਸੇਵਾ ਸੰਭਾਲੋ” ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਨਾਲ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, “ਕਲਗੀਆਂ ਵਾਲੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦਾ ਹੁਕਮ ਹੈ ਗਰੀਬ ਦਾ ਮੂੰਹ ਗੁਰੂ ਕੀ ਗੋਲਕ ਜਾਣੇ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਹੋਈ ਹੈ ਤਾਂ ਲੰਗਰ ਚਲਾਓ, ਤਕੜੇ

ਹੋ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਕਮਾਈ ਵਿੱਚ ਵੀ ਬਰਕਤ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।”

“ਆਪ ਜੀ ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਕਾਰਜ ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਆਰੰਭ ਕਰਵਾਓ।” ਸ੍ਰ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸੰਗਤ ਵੱਲੋਂ ਕਾਫ਼ੀ ਰਸਦ ਇਕੱਠੀ ਹੋ ਗਈ। ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਲੰਗਰ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਆਪ ਪਰਸ਼ਾਦੇ ਵਰਤਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਇਹ ਦੇਖ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਣ ਲਈ ਪੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਜਣ ਲੱਗੀ। ਹਰ ਕੋਈ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਹੱਥੋਂ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਛਕਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

“ਭਾਈ! ਇੱਕ ਗੱਲ ਯਾਦ ਰੱਖਣੀ ਹੈ, ਲੰਗਰ ਵਾਸਤੇ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਉਗਰਾਹੀ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ, ਨਾ ਹੀ ਅਪੀਲ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਕਾ ਲੰਗਰ ਹੈ, ਅਟੁੱਟ ਵਰਤੇਗਾ। ਕੋਈ ਅਪਣਤ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣੀ। ਸੇਵਾਦਾਰ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਗੁਰੂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾ ਕਰੇਗਾ।” ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਜੱਥੇ ਸਮੇਤ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਕਲਕੱਤੇ ਤੋਂ ਚਾਲੇ ਪਾ ਦਿੱਤੇ। ਸ੍ਰ. ਚੰਨਣ ਸਿੰਘ ਹੋਰਾਂ ਨੇ ਲੰਗਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਬੜੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਕਮਾਈ। ਮਹਾਂਪੁਰਖਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਸੇਵਾ ਕਮਾਉਂਦੇ ਰਹੇ। ਕਮਾਈਆਂ ਵਿੱਚ ਬਰਕਤਾਂ ਪੈਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਮਨ ਵੀ ਖਿੜਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਕਲਕੱਤੇ ਦੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲਾਹਾ ਖੱਟਿਆ ਸੀ। ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਚਾਉ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਾ ਜੀ ਜਲਦੀ ਹੀ ਕਲਕੱਤੇ ਨੂੰ ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਦੇਣ।

ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਵਿਚਾਰਾਂ

—ਸੰਪਾਦਕ

ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ 149 ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜੀ:-

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ
ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ
ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀਆਂ ਕੀਰਤਨ
ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਬਚਨ

528 ਤਿੰਨ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸ :

ਪਹਿਲੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸ :

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੇ ਬਿਨਾਂ ਸੁਆਸ ਵਿਅਰਥ
ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਦੂਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸ :

ਕਿੰਨਾ ਕਿੰਨਾ ਟਾਈਮ ਕਿਸੇ ਦੀ ਨਿੰਦਿਆ, ਚੁਗਲੀ
ਜਾਂ ਗਲਤ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇਖਦਿਆਂ ਲੰਘ ਗਿਆ,
ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਚੇਤੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਹੋ ਜਿਹੇ
ਸੁਆਸ ਸਾਡੇ ਤੇ ਪਾਪਾਂ ਦੀ ਪੰਡ ਚੜ੍ਹਾ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਤੀਜੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਆਸ :

ਬੰਦਾ ਸੁਚੇਤ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪੇ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ,
ਕਿਤੇ ਕੋਈ ਮੇਰਾ ਸੁਆਸ ਖਾਲੀ ਨਾ ਚਲਾ ਜਾਵੇ।

ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ
ਪੁੱਤਰ ਦੇ ਕੇਸ
ਰੱਖਣ ਬਾਰੇ
ਦਸਵੇਂ
ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ
ਨੇ ਕਿਵੇਂ ਪ੍ਰੇਰਨਾ
ਦਿੱਤੀ?

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ
ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ
ਪੰਝੀਵਾਂ ਭਾਗ- ਰਾਏਪੁਰ
ਰਾਣੀ ਜੀ

—ਸੰਪਾਦਕ

ਆਪ ਸਭ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਅਸੀਸ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਨਾਲ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਰਸਾਲੇ ਵਿੱਚ ਲੜੀਵਾਰ ਪ੍ਰਕਰਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਤਰਸ ਕਰਕੇ ਲੈ ਰਹੇ ਹਨ। 125 ਅੰਕ ਤੋਂ—“ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਬੀਆਂ” ਪ੍ਰਕਰਨ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕ੍ਰਿਪਾ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਅੰਕ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਬੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਪੰਝੀਵਾਂ ਭਾਗ- ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਸਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ? ਇਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪਣੀ ਰਹਿਮਤ ਕਰਕੇ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਕਰਵਾਉਣ।

ਮ: ੧॥

ਭੰਡਿ ਜੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਨਿੰਮੀਐ ਭੰਡਿ ਮੰਗਣੁ ਵੀਆਹੁ ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੋਵੈ ਦੋਸਤੀ ਭੰਡਹੁ ਚਲੈ ਰਾਹੁ ॥
ਭੰਡੁ ਮੁਆ ਭੰਡੁ ਭਾਲੀਐ ਭੰਡਿ ਹੋਵੈ ਬੰਧਾਨੁ ॥
ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥
ਭੰਡਹੁ ਹੀ ਭੰਡੁ ਉਪਜੈ ਭੰਡੈ ਬਾਝੁ ਨ ਕੋਇ ॥
ਨਾਨਕ ਭੰਡੈ ਬਾਹਰਾ ਏਕੋ ਸਚਾ ਸੋਇ ॥
ਜਿਤੁ ਮੁਖਿ ਸਦਾ ਸਾਲਾਹੀਐ ਭਾਗਾ ਰਤੀ ਚਾਰਿ ॥
ਨਾਨਕ ਤੇ ਮੁਖ ਉਜਲੇ ਤਿਤੁ ਸਚੈ ਦਰਬਾਰਿ ॥੨॥

(ਅੰਗ ੪੭੩)

ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਵਿੱਚ ਅੰਦਰੋਂ ਭਿੱਜ ਕੇ,

ਗਜ ਕੇ ਆਖੋ, ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ।

ਜਿਹੜਾ ਪ੍ਰਕਰਨ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਪ ਹੀ ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਰੱਖ ਕੇ ਸੇਵਾ ਲੈਣ:

ਸਿੱਖ ਪੰਥ ਦੀਆਂ ਸਤਿਕਾਰਤ ਬੀਬੀਆਂ:

ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਬੀਬੀ ਵੀਰੋ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮਾਤਾ ਭਿਰਾਈ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ। ਤੀਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਖੀਵੀ ਜੀ, ਚੌਥੇ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਭਾਨੀ ਜੀ, ਪੰਜਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੇਬੇ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਛੇਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਗੰਗਾ ਜੀ, ਸੱਤਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮਾਤਾ ਸੁਲੱਖਣੀ ਜੀ, ਅੱਠਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਰਾਮੋ ਜੀ,

ਨੌਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ, ਦਸਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਦੇਸਾਂ ਜੀ, ਗਿਆਰ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਗੁਜਰ ਕੌਰ ਜੀ, ਬਾਰ੍ਹਵੇਂ ਤੇ ਤੇਰ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਸਾਹਿਬ ਕੌਰ ਜੀ, ਚੌਦਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਭਾਗ ਕੌਰ ਜੀ (ਮਾਈ ਭਾਗੋ ਜੀ), ਪੰਦਰ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਰਾਣੀ ਮੈਣੀ ਜੀ, ਸੋਲ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਮਨਸਾ ਦੇਈ ਜੀ, ਸਤਾਰ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਜੀਤੋ ਜੀ, ਅਠਾਰ੍ਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਬਸੰਤ ਲਤਾ ਕੌਰ ਜੀ, ਉਨ੍ਹੀਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਬੀਬੀ ਅਮਰੋ ਜੀ, ਵੀਹਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਨਾਨਕੀ ਜੀ, ਇੱਕੀਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਭਾਗ ਭਰੀ ਜੀ, ਬਾਈਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਬੀਬੀ ਰਜਨੀ ਜੀ, ਤੇਈਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਪੰਨ ਪੰਨ ਮਾਤਾ ਤ੍ਰਿਪਤਾ ਜੀ ਅਤੇ ਚੌਵੀਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਮਹਾਰਾਣੀ ਜਿੰਦਾਂ ਜੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਹੁਣ ਇਸ ਅੰਕ ਪੰਝੀਵੇਂ ਭਾਗ ਵਿੱਚ ਉਸ ਪਿਆਰ ਵਾਲੀ ਬੀਬੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨੇ ਹਨ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਆਪ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਈਟਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਬੀਬੀ ਦਾ ਨਾਂ:

ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ

ਪਹਿਲਾਂ ਇਹ ਰਾਣੀ ਸੀ ਤੇ ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ। ਇੱਕ ਰਾਏਪੁਰ ਹੈ, ਛੱਤੀਸਗੜ੍ਹ ਵਿੱਚ। ਇਹ ਰਾਏਪੁਰ ਹੈ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਜਾਈਏ ਤੇ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਦਾ ਨਾਂ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ, ਇਲਾਕੇ ਦਾ ਨਾਂ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ। ਅੱਜ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨਾ। ਇਸ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ, ਕੁਝ ਲੈ ਕੇ

ਜਾਣਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸਾਰੇ ਪੰਕਤੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪੜ੍ਹਨਾ ਜੀ:

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

(ਅੰਗ 823)

ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵੱਲ ਆਈਏ ਤੇ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆ ਰਹੇ ਸੀ। ਇਹ ਜਿਹੜਾ ਭੰਗਾਣੀ ਦਾ ਯੁੱਧ ਹੋਇਆ, ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ, ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ, ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ, ਹੋਰ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਸਿੰਘ, ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ। ਇਸ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਬਾਰੇ, ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਰਾਈਟਰਾਂ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਪਤੀ ਦਾ ਨਾਂ, ਫਤਹਿ ਰਾਓ। ਜੋ ਕਿ ਚੌਲਾ ਬਦਲ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਸਾਰਾ ਰਾਜ ਸੰਭਾਲ ਰਹੀ ਹੈ, ਇਹ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ। ਹੁਣ ਵਜ਼ੀਰਾਂ ਨੇ, ਅਹਿਲਕਾਰਾਂ ਨੇ ਇਸ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਘੇਰ ਲਿਆ, ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਾਉਂਟਾ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਇਧਰ ਆਏ ਹਨ, ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, ਵੇਖਿਓ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਕਿਧਰੇ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਰਨ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਨਾ ਪੁਆ ਬੈਠਣਾ, ਸਾਰੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ ਸਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਬਹੁਤ ਧਿਆਨ ਦੇਣਾ। ਇਹ ਵੇਲਾ ਕਿੰਨਾ ਔਖਾ ਹੈ। ਇੱਕ ਬੰਦਾ ਅੰਦਰੋਂ ਵਿਕਿਆ ਹੋਵੇ, ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਘੇਰ ਲਵੇ, ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਘੇਰ ਲਵੇ, ਵੇਖਿਓ ਕਿਤੇ ਚਰਨ ਨਾ ਪੁਆਇਓ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਵਾੜ ਲਿਆ, ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ, ਜਿਤਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਤੁਹਾਡੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰਾਂ

ਕਿਵੇ ਰਾਇਪੁਰ
ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ
ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ
ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ
ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ
ਨਿਮ੍ਰਤਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ
ਮਿਸਾਲ

ਨੇ ਰਾਇਪੁਰ ਰਾਣੀ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਦਬਾਅ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲਾ ਕਦਮ ਕੀ ਚੁੱਕਿਆ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆ ਰਹੇ ਹਨ, ਸਿਰਫ ਇੱਕ ਮੀਲ ਦੂਰ ਹਨ, ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਰਾਜ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿਓ, ਕਿਤੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਅੰਦਰ ਨਾ ਆ ਜਾਣ। ਕਿਹੋ ਜਿਹਾ ਵੇਲਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ, ਹੈ ਵੀ ਰਾਣੀ ਹੈ ਪਰ ਇੰਨੇ ਰਾਏ ਦੇਣ ਵਾਲੇ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ। ਰਾਣੀ ਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ ਮੰਨ ਰਿਹਾ ਪਰ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਐਸਾ ਬਣਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਕੋਲ ਇਕੱਠਿਆਂ ਹੋਇਆ ਦੀ ਭੀੜ ਦੀ ਰਾਏ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਕਰ ਲਏ ਕਿ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਧਰ ਚਰਨ ਪਾ ਦਿੱਤੇ, ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਣਗੇ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਏ ਤੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਬੰਦ ਵੇਖ ਕੇ ਮੁਸਕਰਾਏ। ਫਿਰ ਰੁਕੇ

ਨਹੀਂ। ਅਗਲਾ ਪਿੰਡ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਨਕ ਮਾਜਰਾ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਆਪਣੇ ਲਸ਼ਕਰ ਸਮੇਤ ਮਨਕ ਮਾਜਰੇ ਰੁਕੇ। ਇਹ ਰਾਇਪੁਰ ਰਾਣੀ ਬੀਬੀ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਇਕੱਲੀ ਬੈਠੀ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਅਰਦਾਸਾਂ ਦੇ ਚਾਰ ਬੋਲ ਮਿਲੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਇਦ ਤੁਹਾਡੇ ਕੰਮ ਆਉਣ। ਪਹਿਲਾ ਬੋਲ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਬੂਹੇ ਮਾਰਨੇ ਪਏ ਹਨ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਮੇਰੇ ਲਈ ਕਰੜਾ ਨਾ ਹੋਈਂ। ਮੇਰੇ ਤੇ ਤਰਸ ਵਾਲੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਹੀ ਰੱਖੀਂ। ਦਾਸ ਗਰੰਟੀ ਨਾਲ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਇਹ ਭਾਵਨਾ ਵਾਲੇ ਬਚਨ ਜਦੋਂ ਅੰਦਰੋਂ ਨਿਕਲਦੇ ਹਨ ਤਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਅੰਦਰਲਾ ਪ੍ਰੇਮ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਬਖਸ਼ਿਸ਼ ਝੋਲੀ ਵਿੱਚ ਪੁਆ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਇਹ ਚਾਨਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਭੁੱਲ ਕਰਨੀ ਪਈ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਤੂੰ ਸਖਤ ਨਾ ਹੋ ਜਾਵੀਂ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਬੜੇ ਮਿੱਠੇ ਲਫਜ਼ ਲਿਖੇ ਹਨ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਰੜਾ ਨਾ ਹੋਈਂ। ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ, ਕਿੱਥੇ ਲੇਖਾ ਦਿਆਂਗੀ, ਬੂਹੇ ਮਾਰਨ ਦਾ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਮੇਰੇ ਤੇ ਕਰੜਾ ਨਾ ਹੋਈਂ। ਤਰਸ ਵਾਲੀ ਨਿਗ੍ਹਾ ਰੱਖੀਂ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਲਫਜ਼ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਲਫਜ਼, ਉਸ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਬੈਠਿਆਂ ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲੇ, ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਖੀਆਂ ਕਰਕੇ ਜੇ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਨਕਾ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਇਹ ਨਾ ਕਿਤੇ ਗੁਆਚ ਜਾਵੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਬੂਹੇ ਮਾਰਨੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਵੇਖੀਂ, ਜੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਨਕਾ ਗੁਆਚ ਗਿਆ, ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਤੀਜਾ ਲਫਜ਼, ਇਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, ਅਸ਼ਰਧਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਕਰਕੇ। ਇਹ ਭੀੜ ਲੱਗ ਗਈ ਹੈ, ਅਸ਼ਰਧਕਾਂ ਦੀ, ਮੇਰੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ। ਹੇ ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਅਸ਼ਰਧਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਤੇ ਲੁੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ। ਵੇਖੋ, ਕਿੰਨੇ ਕੀਮਤੀ ਬੋਲ ਹਨ। ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਨਕਾ ਜਿਹੜਾ ਹੈ, ਉਹ ਗੁਆਚ ਗਿਆ ਤੇ ਮੈਂ ਜਿਉਂਦੀ ਮਰ ਜਾਵਾਂਗੀ। ਚੌਥਾ ਲਫਜ਼ ਹੈ, ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਖਾਲੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਦੇ ਹਨ, ਸਿਦਕ ਤੋਂ ਖਾਲੀ, ਮੁਰਦਾ ਦਿਲ ਲੈ ਕੇ ਧਰਤੀ ਤੇ ਕਿਵੇਂ ਜੀਵਾਂਗੀ। ਬਾਣੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਲਓ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼ ਨੇ ਵੀ ਆਖਿਆ ਹੈ। ਜਿਸ ਭੈਣ ਦੀ, ਵੀਰ ਦੀ, ਬੱਚੀ ਦੀ ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਤੀ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਈ, ਸਿਦਕ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, ਉਸ ਦੀ ਫਿਰ ਕੀ ਪੁਜ਼ੀਸ਼ਨ ਹੈ:

**ਅਤਿ ਸੁੰਦਰ ਕੁਲੀਨ ਚਤੁਰ ਮੁਖਿ ਛਿਆਨੀ ਧਨਵੰਤ ॥
ਮਿਰਤਕ ਕਹੀਅਹਿ ਨਾਨਕਾ ਜਿਹ ਪ੍ਰੀਤਿ ਨਹੀ ਭਗਵੰਤ ॥੧॥**

(ਅੰਗ ੨੫੩)

ਬਿਰਹਾ ਬਿਰਹਾ ਆਖੀਐ ਬਿਰਹਾ ਤੂ ਸੁਲਤਾਨੁ ॥

ਜੇ ਵੈਰਾਗ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਪ੍ਰੀਤ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਸਿਦਕ ਹੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਫਿਰ :

ਫਰੀਦਾ ਜਿਤੁ ਤਨਿ ਬਿਰਹੁ ਨ ਊਪਜੈ ਸੋ ਤਨੁ ਜਾਣੁ ਮਸਾਨੁ ॥੩੬॥

(ਅੰਗ ੧੩੭੯)

ਅਰਦਾਸ ਕਰਿਓ, ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰੀਤ ਦੇ ਦੇ, ਸਿਦਕ ਦੇ ਦੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਦੇ ਦੇ ਤੇ ਜਿੰਨੇ ਸਵਾਸ ਦਿੱਤੇ ਹਨ, ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਸਮਾਂ ਨਾ ਲਿਆਈਂ, ਕਿਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨਾ ਟੁੱਟ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਮਾਇਆ ਗਈ ਤੇ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਗਿਆ। ਸਿਹਤ ਗਈ, ਕੁਝ ਕੁਝ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਧਾ ਗਈ ਤੇ ਸਭ ਕੁਝ ਹੀ ਗਿਆ। ਆਲਾ-ਦੁਆਲਾ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਬਣ ਗਿਆ, ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਬਣ ਗਈ ਪਰ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਕੀਤੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕੰਮ ਆ ਗਈਆਂ। ਅਸ਼ਰਧਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਤੇ ਲੁੱਟਿਆ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਪੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ, ਮੇਰੇ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਬਚਾਅ ਦਿਓ। ਹੇ ਮੇਰੇ ਮਿੱਠੇ ਦਾਤੇ, ਦੋਖੀਆਂ ਕਰਕੇ, ਮੇਰਾ ਸ਼ਰਧਾ ਦਾ ਕਿਨਕਾ ਮੇਰੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਤੇ ਗੁਆਚ ਨਾ ਜਾਵੇ, ਉਹ ਕਿਨਕਾ ਬਚਾਅ ਦੇ। ਇੰਨਾ ਕਹਿਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਅੰਦਰ ਬਲ ਆ ਗਿਆ। ਜੇ ਮੈਂ ਵਜ਼ੀਰ ਭੇਜ ਵੀ ਦਿੰਦੀ ਹਾਂ, ਅਗਲੇ ਪਿੰਡ ਮਨਕ ਮਾਜਰੇ। ਕੀ ਹੋਵੇਗਾ? ਇਹ ਬਾਗੀ ਹੋ ਜਾਣਗੇ। ਰਾਜ ਚਲਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਬਲ ਆ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਤਾਂ

ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਸ਼ਰਧਾ ਨੇ ਤਾਂ ਦਰਗਾਹ ਵਿੱਚ ਵੀ ਕੰਮ ਆਉਣਾ ਹੈ। ਆ ਗਈ ਹਿੰਮਤ। ਸੁਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ। ਕਹਿੰਦੇ, ਵਜ਼ੀਰ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ। ਮੈਂ ਔਰਤ ਹਾਂ। ਨਾਲ ਕੁਝ ਸਰੀਰ ਲੈ ਜਾ ਤੇ ਮਨ ਨੀਵਾਂ ਕਰਕੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਭੀਖ ਮੰਗਦੀ ਹੈ, ਚਰਨ ਪਾ ਦਿਓ। ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ। ਉਹ ਵਜ਼ੀਰ ਗਿਆ, ਮਨਕ ਮਾਜਰੇ। ਇਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਫਿਰ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਤਾਂ ਅੰਦਰ ਦੀ ਪੱਟੀ ਪੜ੍ਹਦੇ ਹਨ। ਵਾਕਿਆ ਹੀ ਅਸ਼ਰਫ਼ਕਾਂ ਦੀ ਭੀੜ ਕਰਕੇ ਵਿਚਾਰੀ ਨੂੰ ਬੂਹੇ ਮਾਰਨੇ ਪਏ ਹਨ ਪਰ ਅੰਦਰ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਫਿਰ ਸਮਾਂ ਬਖਸ਼ਿਆ। ਕੱਲ੍ਹ ਆਵਾਂਗੇ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਆਵਾਂਗੇ। ਸਤਿ ਬਚਨ ਜੀ। ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਦਇਆ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੀ ਬਾਬਾ ਅਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੀ ਨਾਲ ਸੀ। ਹੋਰ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਰੰਗੇ ਹੋਏ ਵੀ ਨਾਲ ਸਨ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਤੇ ਹੋਰ ਰਾਈਟਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਏ ਬਾਗ ਵਿੱਚ, ਇਸ ਨੂੰ ਦੂਜੇ ਬੰਨੇ ਨਾ ਖੜ੍ਹਨਾ। ਇਸ ਰਾਏਪੁਰ ਦੀ ਰਾਣੀ ਨੇ ਬਾਗ ਦੇ ਅੰਦਰ ਐਂਟਰ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੀ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ। ਥਾਲੀ ਲੈ ਕੇ, ਵਿੱਚ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ, ਉਹ ਪ੍ਰੇਮ ਦਾ ਭੁੱਖਾ ਹੈ, ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ। ਤੁਸੀਂ ਵੀ ਇੱਥੇ ਸੁਰਤੀ ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਲਗਾ ਲਓ :

ਕੈਸੀ ਆਰਤੀ ਹੋਇ ॥ ਭਵ ਖੰਡਨਾ ਤੇਰੀ ਆਰਤੀ ॥

ਅਨਹਤਾ ਸਬਦ ਵਾਜੰਤ ਭੇਰੀ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

(ਅੰਗ ੧੩)

ਆਰਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ, ਥਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲੈ ਕੇ

ਨਹੀਂ, ਪਿਤਾ ਜੀ ਉੱਤੇ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਕਈ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਪਰ ਬਾਣੀ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ :

ਸੰਖਨ ਕੀ ਧੁਨ ਘੰਟਨ ਕੀ ਕਰਿ ਫੁਲਨ ਕੀ ਬਰਖਾ ਬਰਖਾਵੈ ॥

ਆਰਤੀ ਕੋਟਿ ਕਰੈ ਸੁਰ ਸੁੰਦਰ ਪੇਖ ਪੁਰੰਦਰ ਕੇ ਬਲਿ ਜਾਵੈ ॥

(ਸ੍ਰੀ ਦਸਮ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ)

ਜਦੋਂ ਗੁਰੂ ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਬਾਗ ਅੰਦਰ ਦਾਖਲ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ, ਪਹਿਲਾਂ ਆਰਤੀ ਉਤਾਰੀ ਤੇ ਫਿਰ ਫੁੱਲਾਂ ਦੀ ਵਰਖਾ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਹੁਣ ਵੇਖੋ ਸ਼ਰਧਾ ਲਿਆਇਓ। ਚੰਦਨ ਦੀ ਚੌਕੀ ਉੱਤੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਆਸਣ ਕਰਵਾਇਆ। ਚੌਕੀ ਉਹ ਨਹੀਂ ਜਿਹੜੀ ਆਮ ਘਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜ ਦੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਵੱਡੀ ਚੌਕੀ। ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਚੌੜੀ ਤੇ ਤਿੰਨ-ਚਾਰ ਫੁੱਟ ਲੰਬੀ।

ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਭਾਵੇਂ ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਆਵੇਗੀ ਪਰ ਦਾਸ ਦਾ ਦਿਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਜੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਂਝੀ ਕਰ ਦਿਆਂ। ਚੰਦਨ ਦੀ ਚੌਕੀ ਜਿੱਥੇ ਵਿਛਾਈ ਹੈ, ਰਾਣੀ ਇੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵਾਲੀ ਸੀ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਉੱਠਣ ਤੋਂ ਦਸ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਹੀ ਉੱਥੇ ਥੜ੍ਹਾ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ। ਸਾਰੇ ਵਜ਼ੀਰ ਕਹਿੰਦੇ, ਥੜ੍ਹਾ ਕਿਉਂ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਇੱਥੇ ਬੈਠੇ ਹਨ। ਕਿਤੇ ਨਿਮਾਣੀ ਤੇ ਤਰਸ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਇਹ ਥੜ੍ਹਾ ਸਦਾ ਸਦਾ ਲਈ ਯਾਦਗਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਥੜ੍ਹੇ ਦੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਕਮਰਾ ਪੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਅੱਜ ਵੀ ਉੱਥੇ ਉਸੇ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਹੈ ਤੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ।

ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਬਚਨ ਹੈ, ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ, ਗੁਰਮਤਿ ਦਾ ਪ੍ਰਚਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲਿਓ, ਪ੍ਰਚਾਰ

ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਕਰੋ ਕਿ ਸੁਣਨ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤ ਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਪੁੱਤਰ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਸੁਣਨ ਵਾਲੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਭਗਤੀ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਸ਼ਰਧਾ ਪੈਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਇੱਥੋਂ ਇਹ ਸਪਿਰਿਟ ਲੈਣਾ। ਹੁਣ ਫਿਰ ਉੱਥੇ ਹੀ ਆ ਜਾਓ। ਚੰਦਨ ਦੀ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਬਿਠਾਇਆ। ਸਾਹਮਣੇ ਇੱਕ ਚੌਂਕੀ ਹੋਰ ਰੱਖੀ, ਉਸ ਤੇ ਪਰਸ਼ਾਦਾ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸੂਰਮੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ, ਬਖਸ਼ੇ ਸਿੰਘ ਸਾਰੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਬਾਗ ਵਿੱਚ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ। ਇਸ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਂ ਆਇਆ ਹੈ, ਜਸ ਰਾਏ ਟਿੱਕਾ, ਉਸ ਨੂੰ ਵੀ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਤੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਛਕਾਇਆ ਤੇ ਹੁਣ ਹੱਥ ਜੋੜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਇਹ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਦਾਸੀਆਂ ਨੇ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਕਿਰਪਾ ਕਰੋ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨੇ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਬਾਹਵਾਂ ਨੇ ਅੱਜ ਤੱਕ ਆਪਣੇ ਤੇ ਸੋਨਾ ਹੀ ਲੱਦਿਆ ਹੈ, ਹੱਥਾਂ ਨੇ, ਬਾਹਵਾਂ ਨੇ ਕਦੀ ਸੇਵਾ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਚਰਨ ਪਾਓ, ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਦਿਓ ਤੇ ਮੇਰੀ ਭਾਵਨਾ ਪੂਰੀ ਕਰੋ ਕਿ ਜਿਹੜੀਆਂ ਬਾਹਵਾਂ, ਹੱਥਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੋਨਾ ਲੱਦਿਆ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਹੱਥਾਂ ਨਾਲ ਪਰਸ਼ਾਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਛਕਾ ਕੇ ਕਿਤੇ ਮੈਂ ਸਫਲਾ ਕਰ ਲਵਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਰਪਾ ਕੀਤੀ। ਫਿਰ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕਿਲ੍ਹਾ ਸਜਾਉਂਦੀ ਰਹੀ। ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ, ਕਿਤੇ ਮਖਮਲ ਦੇ ਗਲੀਚੇ ਵਿਛਾ ਰਹੀ ਹੈ, ਕਿਤੇ ਸਜਾਵਟ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਹੱਥੀਂ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥ ਛਿੱਲਣੇ, ਬਣਾਉਣੇ ਕੀਤੇ। ਇਹ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਫਿਰ ਸਵੇਰੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਆਈ, ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹੋਈਆਂ

ਪਈਆਂ ਸਨ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਜਾਗਣ ਦੇ ਨਾਲ। ਹੁਣ ਰਾਣੀ ਸੀ, ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇੰਨਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ, ਹੱਥ ਵੀ ਲਾਲ। ਸੇਵਾ ਦਾ ਰੰਗ ਚੜ੍ਹਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ :

ਸਾਚੁ ਕਹੈ ਸੁਨ ਲੇਹੁ ਸਭੈ

ਜਿਨ ਪ੍ਰੇਮ ਕੀਓ ਤਿਨ ਹੀ ਪ੍ਰਭੁ ਪਾਇਓ ॥੬॥੨੬॥

(ਤੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ਸੂਯੇ)

ਆ ਗਈ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ। ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ਼! ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਚਰਨ ਪਾਓ। ਅੱਖਾਂ ਲਾਲ ਹਨ। ਥਕਾਵਟ ਵਿੱਚੋਂ ਭਗਤੀ ਚੋਅ ਰਹੀ ਹੈ। ਥਕਾਵਟ ਵਿੱਚੋਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਘਰ ਆਉਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਚੋਅ ਰਹੀ ਹੈ। ਥਕਾਵਟ ਕਲਪਨਾ ਨਹੀਂ ਬਣੀ ਹੋਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆ ਗਏ। ਆਸਣ ਲਗਾਇਆ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਬਿਠਾਇਆ। ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਬੈਠੇ। ਜਸ ਰਾਏ ਟਿੱਕਾ, ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ ਤੇ ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਫੜ੍ਹਾ ਕੇ, ਅਜੇ ਛੋਟਾ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਮੋਹਰਾਂ ਦੀ ਥੈਲੀ ਦੇ ਕੇ, ਉਸ ਪਾਸੋਂ ਰਖਵਾ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟਿਕਾਇਆ। ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਨਹੀਂ। ਆਪ ਵੀ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਮੌਜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਏ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਨ ਕੀਤਾ— ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ, ਤੇਰੀ ਸ਼ਰਧਾ ਵੇਖ ਕੇ ਬਚਨ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਰਾਜ ਰਿਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਰਾਜ ਰਿਖੀ ਕੌਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਤੇਰਾ ਰਾਜ ਵੀ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਤੇ ਰਿਖੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਤੇਰਾ ਬੱਚਾ ਰਾਜ ਰਿਖੀ ਹੋਵੇਗਾ, ਬੜੀ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਰਾਜਾ ਵੀ ਹੋਵੇ ਤੇ ਰਿਖੀ ਵੀ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਾਉਣੇ, ਕੇਸ ਰਖਵਾਉਣੇ ਹਨ। ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸ਼ੱਕ ਆ ਜਾਵੇ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਬਚਨ ਹੋਇਆ ਵੀ ਹੈ ਜਾਂ

ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਕਈ ਭੈਣਾਂ ਆਇਥੋ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਕਈ ਵੀਰ ਕੇਸਾਂ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਰਾਜ ਰਿਖੀ ਹੋਵੇਗਾ ਪਰ ਇਹ ਸ਼ਰਤ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਕੇਸ ਨਹੀਂ ਕਟਾਉਣੇ, ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ ਹਨ। ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਵਹਿਮ ਆ ਜਾਵੇ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ ਦੀਆਂ ਪੰਕਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਰਚਨਾ :

ਹੁਇ ਪ੍ਰਸੰਨ ਸ੍ਰੀ ਪ੍ਰਭੁ ਕਹਯੋ, ਸਿਰ ਕੇਸ ਰਖੀਜੈ ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਇਹ ਵੀ ਗੁਣ ਲੈਣਾ, ਇਹ ਸ਼ਰਧਾ ਹੈ। ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੁ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਅਗਲਾ ਬਚਨ :

ਆਯੁਧ ਬਿੰਦਯਾ ਕੇ ਬਿਖੈ, ਸੁਤ ਨਿਪੁਨ ਕਰੀਜੈ ॥੨੫॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਦੀ ਵਿਦਿਆ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਸੁਤ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਪੁੱਤਰ। ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਯੁੱਧ ਵਿਦਿਆ ਵਿੱਚ ਨਿਪੁੰਨ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਇਹ ਬੀਬੀ ਸੱਚੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਬੰਦੇ ਦਾ ਮਨ ਅੰਦਰੋਂ ਨਾ ਮੰਨੇ ਤੇ ਚਿਹਰਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕੇਸ ਰੱਖਣੇ, ਰਾਜ ਰਿਖੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਹੱਥ ਜੋੜ ਲਏ। ਚਿਹਰਾ ਇੰਝ ਕਹੇ, ਇਹ ਹੁਕਮ ਕਿਵੇਂ ਮੰਨਾਂਗੀ? ਇੰਨੇ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜੇ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਕੇਸ ਕਿਵੇਂ ਰੱਖਾਂਗੀ? ਹੁਣ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਕੇਸਾਂ ਵੱਲੋਂ ਝਿਜਕੀ, ਥੋੜ੍ਹਾ ਜਿਹਾ ਡਰੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰ। ਕਵੀ ਭਾਈ ਸੰਤੋਖ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕੀ ਕਿਹਾ, ਜਦੋਂ ਇਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਡਰੀ, ਝਿਜਕੀ :

ਫੁਨ ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ 'ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ ।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਫੁਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ, ਦੁਬਾਰਾ ਫਰਮਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਇਹ ਡਰੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਡਰ ਨਹੀਂ ਮੰਨਣਾ। ਅਗਲਾ ਬਚਨ ਕਿਹਾ :

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਨ ਰਾਜ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸਾ ॥੨੬॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਕਿੰਨੇ ਕੁ ਦਿਨ ਚੱਲਣਾ ਹੈ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈਂ, ਇਹ ਥੋੜ੍ਹਾ ਚਿਰ ਹੀ ਹੈ। ਜਿਹੜੀ ਗੱਲ ਤੈਨੂੰ ਕਹਿ ਰਹੇ ਹਾਂ ਮੰਨ। ਇਹ ਰਾਜ ਬਿਨਸ ਜਾਣੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਮੰਨ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਾਸ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਬਚਨ ਆ ਗਿਆ। ਸਾਡਾ ਇੱਕ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ ਹੈ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪੁ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਦੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੇ ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਪੁ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਹ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾ ਰਹੇ ਸੀ ਤੇ ਜਦੋਂ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਵਿੱਚੋਂ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੱਚੇ ਬਾਰੇ ਸੁਣਿਆ ਤੇ ਕਿਹਾ ਉਸ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸ਼ਾਬਾਸ਼ ਦੇਣੀ ਹੈ। ਇੱਕ ਲੱਖ ਵੀਹ ਹਜ਼ਾਰ ਜਾਪੁ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤੇ ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਬੋਲ ਪਈ ਬੱਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਾਈ ਜਾਇਓ, ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਸਿਖਾਇਓ। ਬੱਸ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਹੀ ਜਪਾਈ ਜਾਇਓ, ਬਾਕੀ ਬੱਚਾ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਾ ਕਰੇ, ਡਾਕਟਰ ਨਾ ਬਣੇ, ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਨਾ ਕਰੇ। ਉਸ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਨੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਿਆ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਸੁੱਝਿਆ ਕਿ ਇੰਨਾ ਤਕੜਾ ਮਿਹਣਾ ਮਾਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਹ ਕਹਿੰਦੇ, ਮੈਂ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਸਵੇਰੇ ਅਨਾਊਂਸ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਕੀ ਜਵਾਬ ਦਿਆਂ। ਬੀਬੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ

ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਜਪਾ ਦਿਓ ਤੇ ਹੋਰ ਸਕੂਲਾਂ ਦੇ ਕੰਮ, ਡਿਗਰੀ ਤੇ ਹੋਰ ਪੜ੍ਹਾਈਆਂ ਉਹ ਬੰਦ। ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵਟਸ ਅਪ ਤੇ ਮੈਟੀਰੀਅਲ ਭੇਜਿਆ, ਲਿਖਤ ਭੇਜੀ, ਉਹ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਾਂਗਾ ਕਿ ਇੱਕ ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਬੋਲ ਲਵਾਂ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਹੱਡ ਬੀਤੀ ਭੇਜੀ। ਇੱਕ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਮਾਂ-ਪਿਓ ਨੇ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਾਇਆ, +2 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਬਹੁਤ ਪੜ੍ਹਾਇਆ। ਅਗਲੀ ਡਿਗਰੀ। ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦਾ ਕੋਰਸ। ਅੱਠ-ਦਸ ਡਿਗਰੀਆਂ, ਉਹ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਵੀ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇੰਡੀਆ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਵੀ ਤੇ ਬਹੁਤ ਡਿਗਰੀਆਂ ਬੱਚੇ ਕੋਲ। ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕਲਾ ਵਰਤੀ ਕਿ ਬੱਚੇ ਦੀ ਉਮਰ ਤਕਰੀਬਨ 26-27 ਸਾਲ ਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਰੋਗ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ। ਉਹ ਬੱਚਾ ਆਇਆ, ਵਾਪਸ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਧਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ, ਇੰਡੀਆ ਵਿੱਚ ਤੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਡਾਕਟਰ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਹ ਬੱਚਾ ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਬੱਸ। ਦੋ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਨਹੀਂ ਕੱਟ ਸਕਦਾ। ਪਿਓ ਦਾ ਇੰਨਾ ਲਾਡ ਸੀ, ਇਤਨਾ ਮੋਹ ਸੀ, ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖਿਆ ਵੀ ਨਾ ਗਿਆ। ਵਹੁਟੀ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਘਰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਬੱਚਾ ਮਾਂ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਮਾਂ, ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਜਾਂ ਪਰਸੋਂ ਤੱਕ ਹਾਂ ਤੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਕਹੋ ਕਿ ਜਿੰਨੀਆਂ ਮੇਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਹਨ, ਕੱਲ੍ਹ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ, ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਆਉਣ। ਜਦੋਂ ਮਾਂ ਨੇ ਸੁਨੇਹਾ ਦਿੱਤਾ ਤੇ ਆਉਣਾ ਹੀ ਪੈਣਾ ਸੀ। ਬੱਚੇ ਦਾ ਮੋਹ ਸੀ। ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲਿਆਂਦੀਆਂ, ਬੱਚੇ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਫੜ੍ਹਾਈਆਂ। ਬੱਚਿਆ, ਤੂੰ ਕਿਹਾ ਸੀ, ਇਹ ਡਿਗਰੀਆਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣਾ ਤੇ ਬੱਚੇ ਨੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਡਿਗਰੀਆਂ ਫੜ੍ਹ ਕੇ ਕਿਹਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇੱਕ

ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਬੇਟਾ ਕੀ? ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਡਾਕਟਰਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਅੱਜ ਜਾਂ ਕੱਲ੍ਹ। ਕੱਲ੍ਹ ਮੈਂ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਇੱਕ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਇਹ ਸਾਰੀਆਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗੀ। ਬੜਾ ਧਿਆਨ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਹੈ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਆਵੇਗੀ ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਂ ਕੱਲ੍ਹ ਤੱਕ ਚਲੇ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰੋਗ ਇਹੋ ਜਿਹਾ ਹੈ। ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਹੈ, ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਉੱਥੇ ਬਚਾਅ ਲਵੇ, ਕੰਮ ਆਵੇ। ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਪਿਤਾ, ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਸੱਚ ਤਾਂ ਇਹੀ ਹੈ, ਨਹੀਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਡਿਗਰੀ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਣੀ। ਪੁੱਤਰ ਮੰਜੇ ਤੇ, ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਬੈੱਡ ਤੇ ਪਿਆ ਪਿਆ ਬੋਲਿਆ, ਪਿਤਾ ਜੀ, ਫਿਰ ਸਾਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਡਿਗਰੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਤੇ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ, ਜਿਹੜੀ ਡਿਗਰੀ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਆਉਣੀ ਹੈ, ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਫਿਰ ਉਹ ਡਿਗਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰਵਾਈ। ਇਹ ਬੜੇ ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਉਹ ਵੀ ਡਿਗਰੀ ਕਰਵਾਉਣੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਿਖਾਉਣੀ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਵੀ ਸਿਖਾਉਣੀ ਸੀ, ਮੈਨੂੰ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਗੁਰਮੰਤਰ ਨਾਲ ਵੀ ਜੋੜਨਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਘੰਟੇ, ਕੁਝ ਪਲ ਉੱਥੇ ਡਿਗਰੀ, ਨਾਮ ਦੀ, ਉਹ ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ। ਪਿਤਾ ਜੀ, ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਵੱਡਾ ਧੋਖਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਇਹ ਬਚਨ ਤਾਂ ਦਾਸ ਨੇ ਸੁਣਾਇਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਧੋਖਾ ਕਿਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨਾਲ ਨਾ ਕਰੀਏ। ਛੁੱਟੀਆਂ ਹਨ, ਸਕੂਲ ਦਾ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਵਾਓ, ਖੇਡਾਂ ਵੀ ਕਰਵਾਓ ਪਰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਦਿਓ, 21000 ਵਾਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਪਣਾ ਹੈ। ਇਹ ਡਿਗਰੀ ਉੱਥੇ ਕੰਮ ਆਉਣੀ ਹੈ। ਬੈਟਰੀ ਚਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ, ਕਲਗੀਧਰ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੇ। ਤੂੰ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਹਾੜੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਡਰ ਕਰਕੇ ਕੇਸ ਕਟਾਉਣੇ ਹਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ:

ਫੁਨ ਫੁਰਮਾਯੋ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ 'ਨਹਿ ਮਾਨਹੁ ਤ੍ਰਾਸਾ'।

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਡਰ ਨਾ ਮੰਨ।

ਕੇਤਿਕ ਦਿਨ ਇਨ ਰਾਜ ਹੈ, ਫਿਰ ਹੋਇ ਬਿਨਾਸ਼ਾ ॥੨੬॥

(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰੁਤਿ ੨)

ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਰਾਜ ਤਾਂ ਕੁਝ ਦਿਨ ਹੈ।

ਅੱਜ ਜਿਹੜੀ ਤੈਨੂੰ ਦਾਤ ਦੇ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਇਹ ਦਰਗਾਹੀ ਦਾਤ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਉੱਥੇ ਕੁਝ ਦਿਨ ਰਹਿ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਸ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੇ। ਅਖੀਰਲਾ ਸੁਣਨ ਵਾਲਾ ਬਚਨ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਕਿਰਪਾਨ, ਢਾਲ ਤੇ ਪੋਥੀ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਸ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਅੱਜ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਇਹ ਤਿੰਨ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਨੇ ਅਗਲੀ ਚੀਜ਼ ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕੰਮ ਆਈ। ਕੀ? ਉਸ ਨੇ ਵੈਰਾਗ ਕੀਤਾ, ਤੁਹਾਡੇ ਦਰਸ਼ਨ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਸਾਡੀ ਕਿਰਪਾਨ, ਢਾਲ ਤੇ ਪੋਥੀ ਇਹ ਤਿੰਨੇ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰੀਂ। ਮਖਮਲ ਦੇ ਗੱਦੇ ਤੇ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰੀਂ। ਅੱਗੇ ਪਰਦਾ ਕਰੀਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਦਾਸ ਨੂੰ ਬੜਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇ। ਤੇਰੇ ਤੇ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇ ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ, ਇਸ ਦੇਗ ਨੂੰ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਸ੍ਰੀ ਸਾਹਿਬ ਭੇਂਟ ਕਰਕੇ, ਸਾਰੀ

ਮਰਿਆਦਾ ਪੂਰੀ ਕਰਕੇ, ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ, ਤਿੰਨਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅੱਗੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਂ, ਤੇਰੇ ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਰਹੇਗੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਤੁਸੀਂ ਦੀਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਹੋ, ਦੇਗ ਦਾ ਮਹਾਤਮ। ਜਪ ਤਪ ਕਰਕੇ, ਦੇਗ ਕਰਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਕੋਈ ਮੁਸ਼ਕਲ ਆਵੇ, ਦੇਗ ਬਣਾ ਕੇ ਅਰਦਾਸ ਕਰੀਂ, ਸਾਨੂੰ ਪਹੁੰਚੇਗੀ। ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਧ ਸੰਗਤ ਜੀ, ਇੱਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਹੈ, ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ, ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ। ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਾਂ ਵੀ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ। ਜਿੱਥੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਚੌਂਕੀ ਤੇ ਬੈਠੇ, ਉੱਥੇ ਥੜਾ ਸਾਹਿਬ, ਕਮਰਾ, ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਚੀਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਹੋਰ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੋਗੇ। ਇਹ ਦਾਸ ਨੇ ਇੰਟਰਨੈੱਟ ਤੇ ਵੇਖੀ। ਭਾਈ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸੂਰਜ ਪ੍ਰਕਾਸ਼, ਹੋਰ ਰਾਈਟਰ ਵੀ ਤੇ ਇੱਕ ਚੀਜ਼ ਹੋਰ ਪਈ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਬੀਬੀ ਦੇ ਰਾਏਪੁਰ ਰਾਣੀ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਉੱਥੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ ਤੇ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਸਜੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੌਹਾਨ ਸਿੱਖ ਰਾਜਪੂਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਦੇ ਉਤਰਾਧਿਕਾਰੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਅ ਰਹੇ ਹਨ। ਵੇਖ ਲਓ, ਇੱਕ ਬੀਬੀ ਦੇ ਅੰਦਰ ਕਿੰਨੀ ਸ਼ਰਧਾ। ਅਸਥਾਨ ਪ੍ਰਗਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋਲੋਂ ਸਦਾ-ਸਦਾ ਲਈ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਲੈ ਲਈਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੰਗਾਂ ਨਾਲ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਦਾਤਾਂ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਵੀ ਦਰਸ਼ਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ।

ਆਓ ਜੀ, ਇਹ ਪੰਕਤੀਆਂ ਪੜ੍ਹੀਏ ਤੇ ਫਿਰ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ:

ਸੋ ਕਿਉ ਮੰਦਾ ਆਖੀਐ ਜਿਤੁ ਜੰਮਹਿ ਰਾਜਾਨ ॥

(ਅੰਗ ੪੭੩)

ਅਨਮੋਲ
ਬੁਝਨ

ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਨੰਦ
ਸਿੰਘ ਜੀ

ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ 149 ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜੀ:-

ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ-ਸੰਪਾਦਕ

ਗੁਰਮੁੱਖ ਉਹ
ਜਿਹੜਾ ਦੂਜੇ ਦਾ
ਦਿਲ ਨਾ ਦੁਖਾਏ ਤੇ
ਕਦੇ ਗਰੀਬ ਮਾਰ
ਨਾ ਕਰੇ ।

296

ਲੋੜਵੰਦ ਦੀ
ਮਦਦ ਲਈ ਹਮੇਸ਼ਾਂ
ਅੱਗੇ ਆਉਣਾ
ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ।

297

ਧੰਨ ਧੰਨ ਬਾਬਾ ਈਸ਼ਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਰਾੜਾ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ

—ਭਾਈ ਅਮਰੀਕ ਸਿੰਘ ਗਨੈਸਕ

ਮੋਹ, ਅਗਿਆਨ ਤੇ
ਵਾਸ਼ਨਾ ਇਹ ਤਿੰਨੇ
ਹੀ ਜਨਮ ਮਰਨ ਦਾ
ਕਾਰਨ ਹਨ ।

130

131

ਅਗਿਆਨ ਨਸ਼ਟ
ਹੋ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੋਹ ਨਸ਼ਟ ਹੋ
ਜਾਂਦਾ ਹੈ । ਮੋਹ ਨਸ਼ਟ ਹੋ
ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵਾਸ਼ਨਾ ਵੀ
ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ।

ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼

ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ 400 ਸਾਲਾ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ 400 ਸਾਲ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ 400 ਸਾਲਾ ਪਾਵਨ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧ ਵਿੱਚ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਇਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਨਵੀਂ ਲਹਿਰ “400 ਸਾਲ ਗੁਰ ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਨਾਲ” ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਵਿੱਚ ਅੰਕ 136 ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬਾਨਾਂ, ਸ਼ਹੀਦ ਸਿੰਘਾਂ ਅਤੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚੋਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ-ਉੱਤਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਗੌਰਵਮਈ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਤੋਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣੂੰ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਹੋ ਕੇ ਸੇਧ ਲੈ ਸਕਣ। ਆਪ ਜੀ ਅਸੀਸ ਦੇਣਾ ਤਾਂ ਕਿ ਇਹ ਸੇਵਾ ਹੋ ਸਕੇ।

ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ 149 ਅੰਕ ਦੇਖੋ ਜੀ :-

36. ਪ੍ਰ: ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਆਈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਪਲੰਘ 'ਤੇ ਅਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੰਗਤ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਗਈ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਪਾਠ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕੰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਪਈ ਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਉੱਠੇ ਕਿ ਪਲੰਘ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਚੋਟ ਲੱਗ ਗਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਾਂ ਲਿਖੋ?

ਉ: ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਰਾਇ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਦਬ ਕਿਸ ਹੱਦ ਤੱਕ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਇਸ ਦੀ ਜਾਚ ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਸਿਖਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਸਮੇਂ ਇੱਕ ਵਾਰੀ ਸੰਗਤ ਦਰਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਆਈ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਮਰੇ ਅੰਦਰ ਅਰਾਮ ਵਿੱਚ ਸਨ ਤੇ ਸੰਗਤ ਉਡੀਕ ਵਿੱਚ ਕਮਰੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਥੱਲੇ ਬੈਠ ਗਈ ਅਤੇ ਉੱਚੀ-ਉੱਚੀ ਗੁਰਬਾਣੀ ਪੜ੍ਹਨੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਅਵਾਜ਼ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਕੰਨਾਂ

ਵਿੱਚ ਪਈ ਤੇ ਨੇਤਰ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਤੇ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਇੰਨੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉੱਠੇ ਕਿ ਪਲੰਘ ਦੀ ਬਾਹੀ ਨਾਲ ਚੋਟ ਲੱਗ ਗਈ। ਲੱਗੀ ਚੋਟ ਤੇ ਹੀ ਪਲੰਘ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਉਤਰ ਆਏ। ਸੰਗਤਾਂ ਨੇ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤੇ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਲੱਗੀ ਹੋਈ ਚੋਟ ਇੱਕ ਸਿੱਖ ਨੇ ਦੇਖੀ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਸ਼ਬਦ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਹਨ, ਬਾਣੀ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਹੈ ਤੇ ਇੰਨੀ ਸ਼ੀਘਰਤਾ ਕਿਉਂ? ਸੱਤਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਵਿੱਚੋਂ ਬਚਨ ਨਿਕਲਿਆ, ਗੁਰੂ ਦਾ ਅਨੁਭਵ ਬਾਣੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਨਾ ਅਤਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਜੋ ਅੱਗ ਦਾ ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਲਈ ਇਹ ਬੇੜੀ ਹੈ। ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ ਰੂਪੀ ਹਿਰਨੀ ਨੂੰ ਮਾਰਨ ਲਈ ਇਹ ਸ਼ੇਰਨੀ ਰੂਪ ਹੈ।

ਜੇ ਸਿਖ ਗੁਰਬਾਣੀ ਭੈ ਕਰੇ।

ਬਿਨ ਪ੍ਰਯਾਸ ਭਵ ਸਾਗਰ ਤਰੇ।

ਜਿਨ ਭੈ ਅਦਬ ਨ ਬਾਣੀ ਧਾਰਾ

ਜਾਨਹੁ ਸੋ ਸਿਖ ਨਹੀ ਹਮਾਰਾ।

ਭੈ ਬਿਨਾਂ ਭਗਤੀ ਨਹੀਂ, ਭਗਤੀ ਬਿਨਾਂ ਗਿਆਨ ਨਹੀਂ, ਗਿਆਨ ਬਿਨਾਂ ਮੁਕਤੀ ਨਹੀਂ, ਮੁਕਤੀ ਬਿਨਾਂ ਅਨੰਦ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਅਨੰਦ ਬਿਨਾਂ ਪ੍ਰਭੂ ਰਸ ਨਹੀਂ। ਨਾਲੇ ਹੁਕਮ ਕੀਤਾ :

ਜੇਤਾ ਅਦਬ ਕਰੀਏ ਉਹ ਬੋੜਾ ਹੈ।

ਇਹ ਨਿੱਜ ਸਰੂਪ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਜਾਣਨ ਵਾਲਾ

ਮੇਰੇ ਪਦ ਕੋ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਵੇਗਾ।

□□□

37. ਪ੍ਰ: ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਕਿਹੜੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੋਹੜੀਆਂ ਦੀ ਹੱਥੀਂ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ?

ਉ: ਸ੍ਰੀ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਿਲਾ ਕੋਹੜੀ ਘਰ ਬਣਵਾਇਆ।

ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਮੁਰਾਦਪੁਰ ਦੇ ਚੌਧਰੀ ਨੂੰ ਜਦੋਂ ਕੋਹੜ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਗ੍ਰਸਿਆ ਹੋਇਆ ਦੇਖਿਆ ਤੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਰਨ ਤਾਰਨ ਸਾਹਿਬ ਲਿਆ ਕੇ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਵਾਇਆ, ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ ਤੇ ਉਸਦਾ ਹੱਥੀਂ ਇਲਾਜ ਕੀਤਾ। ਮਹਿਮਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਹੈ :

ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਕ ਕੁਸ਼ਟੀ ਆਇਆ।

ਤਿਨ ਕਰ ਇਸ਼ਨਾਨ ਸੁਧ ਤਨ ਪਾਇਆ।

ਕੁਸ਼ਟੀ ਦੁਖੀ ਤਹ ਰਹੇ ਸਭ ਕੋਇ।

ਬਰਖ ਮਾਹਿ ਸੁਧ ਤਨ ਹੋਇ।

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਸਤਿਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਕੋਹੜੀਆਂ ਲਈ ਵੱਖਰੀ ਬਸਤੀ ਵੀ ਬਣਾਈ। ਮਾਝੇ ਵਿੱਚ ਕੋਹੜੀ ਨੂੰ ਨਿਮਾਣਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ

ਮਹਾਰਾਜ ਦਾ ਘਰ ਨਿਮਾਣਿਆਂ ਦਾ ਘਰ ਹੈ।

□□□

38. ਪ੍ਰ: ਧੰਨ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਇੱਕ ਦਿਨ ਭਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ, ਕੋਈ ਸਿੱਖ ਚਿੱਤ ਜੋੜ ਕੇ ਸ਼ੁੱਧ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਾਵੇ। ਉਹ ਕਿਹੜਾ ਸਿੱਖ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ ਪਾਠ ਸੁਣਾਇਆ?

ਉ: ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ

ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ (ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ) ਪੁਸਤਕ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜ਼ਿਕਰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਬਾਰੇ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਸਮੇਂ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਦੀ ਸਾਖੀ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਸਰੋਤ ਹੈ।

ਇੱਕ ਦਿਨ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਆਦੇਸ਼ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੋ ਸਿੱਖ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਸੁਣਾਏਗਾ, ਉਸ ਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਵਰਸਣਗੀਆਂ। ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਕੋਲ ਆਏ ਤੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, “ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਆਪਣੇ ਦਾਸ ਨੂੰ ਆਗਿਆ ਬਖਸ਼ੋ।” ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਪਾ ਕੇ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਬੜੇ ਅਦਬ ਸਤਿਕਾਰ ਨਾਲ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ। ਜਿਵੇਂ-ਜਿਵੇਂ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਜਾਂਦੇ, ਤਿਵੇਂ-ਤਿਵੇਂ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਤਖ਼ਤ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਖਿਸਕਦੇ ਜਾਂਦੇ। ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਉੱਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਵਿੱਚ ਸਨ ਪਰ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਦੋਂ ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ ਕੀਤੀ ਤੇ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਿਆ ਜੋ

ਕੁਝ ਮੰਗਣਾ ਏ ਮੰਗੋ।” ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ, “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ! ਜੋ ਘੋੜਾ ਆਪ ਜੀ ਨੂੰ ਭੇਟ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਉਹ ਬਖਸ਼ ਦਿਓ।” ਛੇਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਭਾਈ ਗੋਪਾਲਾ ਜੀ, ਅੱਜ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਤੇ ਰਹਿਮਤਾਂ ਦੀਆਂ ਬਾਰਸ਼ਾਂ ਹੋ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ, ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਗੱਦੀ ਛੱਡ ਰਹੇ ਸੀ। ਨਾਲ

ਬਚਨ ਕੀਤਾ, ਪਿਆਰੇ ਸਿੱਖਾ, ਤੈਨੂੰ ਘੋੜਾ ਵੀ ਦੇਵਾਂਗੇ, ਤੇਰਾ ਲੋਕ ਪਰਲੋਕ ਵੀ ਸੁਹੇਲਾ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਸ ਸਾਖੀ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਮਿਲਦੀ ਹੈ, ਜਿੰਨਾ ਹੋ ਸਕੇ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਕਰੀਏ ਤੇ ਹੋ ਸਕੇ ਤੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਪਾਠ ਦੀ ਸੰਥਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਲਈਏ।

ਪੰਨਾ 12 ਦਾ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਾ—

ਜਿਹੜਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਬੁੰਗਾ ਆਪਣੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਬਣਾਇਆ ਸੀ, ਕਹਿੰਦੇ, ਉਸ ਬੁੰਗੇ ਵਿੱਚ ਪਲੰਘ ਨਹੀਂ ਸੀ ਵਿਛਾਇਆ। ਜਦੋਂ ਆਉਣਾ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭੁੰਜੇ ਬੈਠਣਾ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਸਤਰ ਚੋਂ ਕਰਨੇ ਹਨ ਜਾਂ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਹੈ ਜਾਂ ਘੰਟਾ ਬੈਠਣਾ ਹੈ। ਵੇਖੋ, ਕਿੰਨਾ ਪਿਆਰ, ਸਤਿਕਾਰ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਦੇ ਮਨ ਅੰਦਰ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਦਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਲੰਘ ਉੱਪਰ ਨਹੀਂ ਬੈਠਣਾ। ਇਸ ਲਈ ਪਲੰਘ ਰੱਖਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਉੱਥੇ।

ਅਤਿ ਉਚਾ ਤਾ ਕਾ ਦਰਬਾਰਾ ॥

ਅੰਤੁ ਨਾਹੀ ਕਿਛੁ ਪਾਰਾਵਾਰਾ ॥

(ਅੰਗ ੫੬੨)

ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਸੱਤਵੀਂ ਗੱਲ ਲਿਖੀ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦਾ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਨਾਲ ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ, ਇੰਨਾ ਪਿਆਰ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਇਹੋ ਜਿਹੀ ਕੁਰਸੀ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਨੂੰ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਕੋਲੋਂ, ਸਾਇੰਸਦਾਨਾਂ ਕੋਲੋਂ, ਖੋਜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੁਰਸੀ ਬਣਵਾਈ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਰੱਖ ਦਿਓ, ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਦਾ ਮੂੰਹ ਉਧਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ ਜਿਧਰ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ? ਇਹ ਕੁਰਸੀ ਕਿਉਂ

ਬਣਵਾਈ? ਹਰੀ ਰਾਮ ਗੁਪਤਾ ਜੀ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਾਹੌਰ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਕਸੂਰ ਬੈਠੇ ਹੋਣ, ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ, ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਨਾਲ ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਹ ਕੁਰਸੀ ਰੱਖੋ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੈਟਿੰਗ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਪਾਸੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦਾ ਅਸਥਾਨ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਮੁੱਖ ਉਧਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਕਿਉਂ ਬਣਵਾਈ? ਮਹਾਰਾਜਾ ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵੀ ਮੈਂ ਦਰਬਾਰ ਲਗਾਵਾਂ, ਜਦੋਂ ਵੀ ਇਸ ਕੁਰਸੀ ਤੇ ਬੈਠਾਂ, ਮੇਰਾ ਮੁੱਖ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਤੁਹਾਡੇ ਚਰਨਾਂ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਮੇਰੇ ਕੋਲੋਂ ਗਲਤ ਫੈਸਲਾ ਹੋਵੇਗਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਵੇਖੋ ਕਿੰਨਾ ਤਕੜਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਸੀ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਅਸਥਾਨ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਬਾਰੇ। ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜਨ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਹਿੰਦੇ, ਇਹ ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ ਕਿਉਂ ਸਾਜਿਆ? ਹਰੀ ਨੂੰ ਜਪਣ ਦੇ ਲਈ। ਇੱਥੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਗਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਜਪਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਆ ਕੇ ਗੁਣ ਗਾਉਣਗੇ। ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਫਿਰ ਸਮਾਪਤੀ ਹੈ:

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ

ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥

(ਅੰਗ ੭੮੧)

ਮਹਾਨਤਾ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ

ਜहाँ ਨਾਮ ਹੈ, वहाँ सब कुछ है। जहाँ नाम नहीं, वहाँ कुछ भी नहीं। धन्य श्री गुरु रामदास जी, आपके चरणों में आपकी कृपा से एकत्र होते हैं। सतिगुरु जी बख्शिाश करो हमारा पहनना भी नाम बन जाए, खाना भी नाम बन जाए, हमारी कृत भी नाम बन जाए, कहीं सफर करना पड़ गया है, वह भी नाम बन जाए। धन्य श्री गुरु रामदास जी, एक—एक दिन करके उम्र व्यतीत होती जा रही है। उम्र कम हो रही है। धन्य श्री गुरु रामदास जी, कृपा करना हमें नाम की दात प्राप्त हो जाए। आओ, बड़े प्यार से धन्य श्री गुरु रामदास जी के घर श्री हरिमन्दिर साहिब की बड़ाई के बारे में विचार व्यक्त करें। जिस शब्द को आधार बनाया है, आओ सभी पहले उस शब्द की हाजरी, बड़े प्यार से लगाओ :

सूही महला ५॥

हरि जपे हरि मंदरु साजिआ
संत भगत गुण गावहि राम॥

धन्य धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी ने अपनी रसना से श्री हरिमंदिर साहिब के बारे में कौन—कौन से वचन किए

परम सत्कारयोग्य
भाई साहिब भाई गुरइकबाल
सिंघ जी के द्वारा दिए गए
प्रोग्राम का अनुवाद

—जसविन्द्र सिंह (पटियाला)

सिमरि सिमरि सुआमी प्रभु अपना
सगले पाप तजावहि राम॥

हरि गुण गाइ परम पदु पाइआ
प्रभ की ऊतम बाणी॥

सहज कथा प्रभ की अति मीठी
कथी अकथ कहाणी॥

भला संजोगु मूरतु पलु साचा
अबिचल नीव रखाई॥

जन नानक प्रभ भए दइआला
सरब कला बणि आई॥१॥

(अंग ७८१)

धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी महाराज की सोच को दिल करता है कोटि—कोटि नमस्कार की जाए। उन्होंने सोचा कोई एक ऐसा स्थान जहाँ संत, भक्त प्यारे, नाम रसिया, ब्रह्मज्ञानी, जपी—तपी, संतोषी आकर नाम जपें। यहाँ आकर परमेश्वर में लीन हों।

संत भगत गुण गावहि राम॥

(अंग ७८१)

ਵੇ ਸਬ ਜਬ ਯਹਾਓਂ ਏਕਤਰ ਹੋਕਰ ਜੁਝੰਗੇ ਯਹਾਓਂ ਵਾਇਬ੍ਰੇਸ਼ਨ ਏਸੀ ਨਾਮ ਵਾਲੀ ਬਨ ਜਾਏਗੀ, ਕੋਈ ਪਾਪੀ ਭੀ ਆ ਜਾਏਗਾ, ਉਸ ਵਾਇਬ੍ਰੇਸ਼ਨ ਸੇ ਉਸਕੇ ਪਾਪ ਧੁਲ ਜਾਏਂਗੇ। ਕੈਸੀ ਸੋਚ। ਏਕ ਏਸਾ ਸਥਾਨ ਜਹਾਓਂ ਸਪੀਚ ਹੈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਏਸੀ ਮਰਯਾਦਾ ਸੋਚਕਰ ਬਨਾਓ, ਦਿਲ ਕਰਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਸੋਚ ਕੋ ਨਮਸਕਾਰ ਕੀ ਜਾਏ। ਉਸਤਤਿ ਹੀ ਉਸਤਤਿ। ਕੋਈ ਬੁਰਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੀ ਕੀ ਨਿੰਦਾ ਨਹੀਂ, ਉਸਤਤਿ ਹੀ ਉਸਤਤਿ। ਏਕ ਜਹਾਜ਼ ਬਨਾ ਦਿਯਾ, ਭਵਸਾਗਰ ਸੇ ਪਾਰ ਕਰਨੇ ਕੇ ਲਿਏ। ਵਹ ਜਹਾਜ਼ ਜਹਾਓਂ ਆਕਰ ਪਾਪ ਧੁਲ ਜਾਏਂਗੇ।

ਭਾਓ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਭੀ ਕਲਮ ਸੇ ਏ ਵਚਨ ਲਿਖੇ ਹੈਂ, ਕਿਸੀ ਕੀ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਅਵਸਥਾ ਗਿਰ ਜਾਏ, ਉਸਸੇ ਬਡਾ ਦੁਖੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ। ਬੰਦਗੀ ਕੇ ਨਿਯਮ ਬਨੇ ਹੁਏ ਟੂਟ ਜਾਏਂ। ਕੋਈ ਸ਼ਰੀਰ ਨਾਮ ਰਸ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾ ਹੋ ਔਰ ਅਵਸਥਾ ਗਿਰ ਜਾਏ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਚੌਂਕਡੀ ਮਾਰ ਕਰ ਬੈਠ ਜਾਏ, ਘੰਟਾ ਬੈਠ ਜਾਏ, ਦੋ ਘਣਟੇ, ਤੀਨ ਘਣਟੇ, ਦੋ-ਤੀਨ ਦਿਨ ਕਾ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਬਨਾਏ, ਮਨ ਝੁਕਾਕਰ। ਭਾਓ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਲਿਖਤੇ ਹੈਂ, ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਾ ਘਰ ਦਰਗਾਹ ਕਾ ਸਰੋਵਰ ਹੈ। ਅਰਸ਼ਾਂ ਕਾ ਚਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਵਹਾਓਂ ਅਰਸ਼ਾਂ ਮੇਂ ਸੇ ਦਰਗਾਹੀ ਦਾਤੇਂ, ਦਰਗਾਹੀ ਰਸ ਕਾ ਚਸ਼ਮਾ ਆਤਾ ਹੈ। ਜਿਸਕੀ ਅਵਸਥਾ ਗਿਰ ਜਾਏ, ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਉਸ ਚਸ਼ਮੇ ਕੇ ਦੁਆਰਾ ਕ੍ਰਪਾ ਕਰ ਦੇਤੇ ਹੈਂ। ਭਾਓ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਸਮਮਾਨ ਮੇਂ ਜਾਨੇ ਕਾ ਤਰੀਕਾ ਸਿਖਾਯਾ। ਅਮ੍ਰਤ ਵੇਲੇ ਕਾ ਉਨਕਾ ਨੇਮ ਥਾ ਔਰ ਮੁਖ ਪਰ ਕਪਡਾ ਲੇਕਰ ਜਾਤੇ ਥੇ। ਕਯੋਂ? ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੇ ਘਰ ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰਵਾਨੇ ਆਯਾ ਹੂੰ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਆਕਰ ਭਾਓ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਮੁਖ ਪਰ ਕਪਡਾ ਲੇ ਲੇਨਾ ਤਾਂਕਿ ਮੁਝੇ ਕੋਈ ਪਹਚਾਨ ਨ ਸਕੇ। ਕਿਸ ਲਿਏ? ਯਹਾਓਂ ਆਕਰ ਜੋ

ਕਾਰਯ ਕਰਨਾ ਹੈ, ਕਹੀਂ ਵਹ ਰਹ ਨ ਜਾਏ। ਜੋ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਸੇ ਜੁਝਨੇ ਕਾ ਕਾਰਯ ਹੈ, ਵਹ ਕਹੀਂ ਟੂਟ ਨ ਜਾਏ। ਏਕ ਸਮਯ ਆਤਾ ਹੈ, ਏਸੀ ਅਵਸਥਾ ਬਨ ਜਾਤੀ ਹੈ, ਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਛੋਡਤੇ। ਬੁਲ੍ਹੇ ਸ਼ਾਹ ਕੇ ਸਾਥ ਭੀ ਬੀਤੀ ਹੋਗੀ। ਉਸਨੇ ਫਿਰ ਕਹਾ—

**ਲੈ ਚਲ, ਬੁਲ੍ਹਿਯਾ ਮੈਨੂੰ ਔਥੇ ਜਿਥੇ ਬਸਨ ਅੰਨੇ।
ਨ ਕੋਓ ਮੈਨੂੰ ਪਹਚਾਨ ਸਕੇ, ਨ ਕੋਓ ਮੈਨੂੰ ਮੰਨੇ।**

ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਭਾਓ ਵੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸੇ ਥੋਡੀ ਸੀਖ ਲੇਨਾ। ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਮੇਂ ਦਾਖਿਲ ਹੋਤੇ ਹੀ ਮੋਬਾਇਲ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏਂ। ਬਸ ਅੰਦਰ ਏਕ ਭਾਵਨਾ ਬਨ ਜਾਏ, ਏਕ ਤੂ ਏਕ ਮੈਂ। ਯਹਾਓਂ ਮੈਂ ਗੁਨਾਹ ਮਾਫ ਕਰਵਾਨੇ ਆਯਾ ਹੂੰ। ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋ, ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਕੀ ਪਰਿਕ੍ਰਮਾ ਮੇਂ ਦਾਖਿਲ ਹੋ ਗਏ ਤੋ ਕੋਓ ਬਾਤ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਾ ਘਰ ਜਹਾਓਂ ਨਾਮ ਹੀ, ਨਾਮ ਹੈ, ਵਹ ਨਾਮ ਮੇਂ ਸੇ ਸੁਨਨੇ ਵਾਲੀ ਸੰਗਤੋਂ ਉਸ ਨਾਮ ਮੇਂ ਸੇ ਨਾਮ ਕੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀ ਜਾਏ। ਹਮ ਭੀ ਨਾਮੀ ਬਨ ਜਾਏਂ, ਆਗੇ ਨਾਮੀ ਬਨਨੇ ਵਾਲੇ ਬਨਾ ਦੇਂ।

ਨਾਮੋ ਹੀ ਨਾਮ ਉਪਜੈ।

ਯਹ ਭੀ ਬਾਤ ਹੈ। ਕਓਂ ਬਾਰ ਨਾਮ ਸੇ ਨਾਮ ਆਗੇ ਜੋਡਤਾ ਹੈ। ਵਹ ਖੜਾਨੇ ਸੇ ਖੜਾਨਾ ਆਗੇ ਜੋਡਤਾ ਹੈ, ਕਯੋਂਕਿ ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕਾ ਮਾਰਗ ਏਕ ਤਕ ਹੀ ਸੀਮਿਤ ਨਹੀਂ। ਜਹਾਓਂ ਸਿਕ੍ਖ ਕੀ ਬੈਟਰੀ ਚਾਰਜ ਕਰਤੇ ਥੇ, ਉਸਕੋ ਆਗੇ ਸੇ ਦੂਸਰੋਂ ਕੋ ਭੀ ਜੋਡਨੇ ਵਾਲਾ ਬਨਾ ਦੇਤੇ ਥੇ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਇਤਨੀ ਭਾਵਨਾ, ਭਯ, ਮਰਯਾਦਾ ਵ ਯੁਕ੍ਤਿ ਸੇ ਜਾਏਂ ਕਿ ਵਹਾਓਂ ਨਾਮ ਕੀ ਦਾਤ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ, ਹਮਾਰਾ ਭੀ ਜੀਵਨ ਨਾਮ ਸੇ ਭਰ ਜਾਏ ਔਰ ਯਦਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਕੋ ਦਯਾ ਆ ਜਾਏ ਔਰ ਟੂਟੋਂ ਕੋ ਭੀ ਨਾਮ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਬਨਾਨੇ ਵਾਲਾ ਗੁਰੂ ਬਨਾ ਦੇਂ। ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ

ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਆਮਾ ਕੋ ਸਰਵਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਨਾਨੇ ਕੇ ਲਿਏ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਦਾ ਨੜੀ ਸੋਚ ਸੋਚਤੇ ਥੇ। ਕੌਨ-ਸਾ ਕਾਰਯ ਕਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਯਹ ਸਥਾਨ ਸਰਵਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਬਨ ਜਾਏ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਮਨ ਮੇਂ ਆਯਾ, ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਲਿਏ ਤੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਜੀ ਪਰ ਏਸਾ ਪ੍ਰਯਾਸ ਕਿਆ ਜਾਏ ਕਿ ਇਸਕੀ ਬਾਹਰੀ ਦਿਖਾਵਟ ਸਾਰੇ ਵਰਲਡ ਸੇ ਉਤਮ ਹੋ। ਦੋ ਚੀਜੇਂ ਸਮਝ ਲੇਨਾ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਾ ਘਰ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਲਿਏ ਤੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਹੀ, ਇਸਕਾ ਦੇਖਨੇ ਵਾਲਾ ਦੇਦੀਪ੍ਯਮਾਨ ਭੀ ਇਲਾਹੀ ਹੋ। ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਇਲਾਹੀ ਆਮਾ ਕੇ ਲਿਏ ਉਸਕੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਸਰਵਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੋ, ਉਤਮ ਹੋ, ਸਾਰੇ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਕੌਨ-ਸਾ ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਚੁਨਾ? ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਮੁਹੰਮਦ ਯਾਰ ਖਾਂ। ਇਸਕੀ ਟੀਮ ਕੋ ਕਾਮ ਦਿਆ ਗਯਾ। ਕਿਆ ਕਾਮ ਦਿਆ? ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਸਾਰਾ ਹੀ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਕਾ ਨਜ਼ਰ ਆਏ। ਓਰ ਲਿਖਾ ਹੈ, ਤਾਂਬੇ ਕੀ ਪਲੇਟੇਂ ਓਰ ਸਾਤ ਪਰਤੇਂ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਕੀ। ਜੋ ਪਲੇਟੇਂ ਲਗੀ ਹੈਂ, ਨੀਚੇ ਸੇ ਤਾਂਬੇ ਕੀ ਹੈ ਓਰ ਊਪਰ ਸਾਤ ਪਰਤੇਂ ਹੈਂ ਜੋ ਵਰਕੋਂ ਸੇ ਲਗਤਾ ਹੈ। ਕੜੀ ਬਾਰ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਆਪ ਸੇ ਅਨਯ ਸਥਾਨੋਂ ਪਰ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਕੀ ਸੇਵਾ ਲੀ ਹੈ। ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਪਰ ਸਾਰਾ 162 ਸੇਰ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਲਗਾ ਓਰ ਇਸਕੋ ਲਗਾਨੇ ਪਰ ਸਮਯ ਕਿਤਨਾ ਲਗਾ? 27 ਸਾਲ ਲਗ ਗਏ ਕਿ ਮੇਰੇ ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕਾ ਘਰ ਆਧਿਆਤਮਿਕ ਪ੍ਰਾਪਤਿ ਕੇ ਲਿਏ ਤੋ ਸ਼੍ਰੇਸ਼ਟ ਹੈ ਹੀ ਪਰ ਬਾਹਰ ਦਿਖਾਵਟ ਭੀ ਇਸਕੀ ਸੰਸਾਰ ਮੇਂ ਦੇਦੀਪ੍ਯਮਾਨ ਹੋ। ਆਪਨੇ ਬਾਹਰੀ ਪਤ੍ਰੇ ਦੇਖੇ ਹੈਂ। ਕਭੀ ਅੰਦਰ ਚੁੱਤ ਪਰ ਦੇਖੋ, ਕਹੀਂ-ਕਹੀਂ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਕੀ ਪੰਕਤਿਯਾਂ ਹੈ। ਕਹੀਂ-ਕਹੀਂ ਪੰਕਤਿਯੋਂ ਮੇਂ ਛੋਟੀ ਬੂਟੀ ਹੈ, ਛੋਟੇ ਡਿਜਾਯਨ ਹੈਂ। 27 ਸਾਲ ਲਗੇ, ਮਿਸਤ੍ਰੀ ਕੀ ਟੀਮ ਕੋ ਓਰ 162 ਸੇਰ ਸ੍ਵਰ੍ਣ ਲਗਾ। ਫਿਰ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਕੇ ਸਮਯ 1887 ਬਿਕ੍ਰਮੀ ਕੋ ਯਹ

ਕਾਰਯ ਪੂਰਾ ਹੁਆ ਓਰ ਆਪ ਭੀਤਰ ਦੇਖਤੇ ਹੋ, ਜਹਾँ ਨਾਨਕੁ ਹੋਸੀ ਭੀ ਸਚੁ ਤਕ ਮੂਲਮੰਤ੍ਰ, ਪਹਲੀ ਪੜੀ ਭੀ ਲਿਖੀ ਹੈ, ਲਫਜ਼ ਬਡੇ ਸੋਚਕਰ ਲਿਖੇ ਹੁਏ ਹੈਂ। ਯਹ ਨਹੀਂ ਲਿਖਾ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜਾ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਸੇਵਾ ਕੀ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਨੇ ਅਪਨਾ ਸੇਵਕ ਸਮਝਕਰ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੇ ਯਹ ਸੇਵਾ ਕਰਵਾਈ। ਓਰ ਨੀਚੇ ਸੇ ਫਿਰ ਸਾਤ-ਆਠ ਫੁਟ ਸੰਗਮਰਮਰ ਮੇਂ ਰੰਗੀਨ ਪਥਰੋਂ ਕੋ ਜੜਿਤ ਕਰਵਾਯਾ। ਯਹ ਭੀ ਬਹੁਤ ਬਡੀ ਕ੍ਰਪਾ। ਬਾਹਰੀ ਆਮਾ ਪੂਰੀ। ਆਓ ਪਡੋ ਬਡੇ ਪ੍ਧਾਰ ਸੇ:

ਡਿਓ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀਂ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ॥

(ਅੰਗ ੧੩੬੨)

ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀ ਰਸਨਾ ਮੇਂ ਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਬਾਰੇ ਮੇਂ ਵਰਦਾਨ ਨਿਕਲੇ ਹੈਂ। ਜਿਨਕੇ ਕਾਰੋਬਾਰ ਢੀਲੇ ਹੋਂ, ਧਨ ਕੀ ਕਮੀ ਹੋ, ਕਰਜ਼ਾ ਚਡਾ ਹੋ, ਧਿਆਨ ਦੇਨਾ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀ ਰਸਨਾ ਮੇਂ ਸੇ ਵਚਨ ਨਿਕਲੇ, ਕਿਸ ਸਮਯ? ਜਬ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੇ ਚਾਵ ਮੇਂ ਕੜੀ ਸਿਕ੍ਖ ਸੰਗਤੇਂ ਅਮ੍ਰਤਸਰ ਮੇਂ ਨਿਵਾਸ ਕਰਨੇ ਲਗੀਂ ਪਰ ਆਬਾਦੀ ਕਮ ਹੋਨੇ ਕੇ ਕਾਰਨ ਕਾਰੋਬਾਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਥਾ ਓਰ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ। ਵੇ ਸਭੀ ਆ ਗਏ, ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇ ਪਾਸ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਹਮ ਚਾਵ ਮੇਂ ਅਮ੍ਰਤਸਰ ਮੇਂ ਰਹਨੇ ਲਗੇ ਹੈਂ ਪਰ ਆਰਥਿਕ ਤੰਗੀ ਹੈ। ਕਾਰੋਬਾਰ ਢੀਲਾ ਹੈ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਿਆ ਕਰੇਂ?

ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਪਹਲਾ ਵਚਨ ਕਿਆ— ਪੂਰੀ ਭਾਵਨਾ ਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਰੋਜ਼ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰੋ। ਕੁਛ ਸਮਯ ਬੈਠੋ ਓਰ ਕੀਰਤਨ ਸ਼੍ਰਵਣ ਕਰੋ। ਧਨਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ

दूसरा वचन किया— जहाँ आत्मिक आनंद मिलेगा, वहाँ संसारी सुख की भी प्राप्ति होगी। फिर महाराज जी ने कहा कि जहाँ आत्मिक आनंद प्राप्त होगा वहाँ कारोबार में भी उन्नति होगी। तीसरा वचन किया— श्री हरिमन्दिर साहिब जहाँ आत्मिक आनंद मिलेगा, वहाँ संसार की किसी चीज की कमी नहीं रहेगी, दर्शन करने वालों को। ध्यान देना, श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ में यह समय लिखा है। आगे पढ़ कर आपका सिर झुकेगा। जिसे धन की कमी होगी, कर्जा चढ़ा होगा अथवा करोबार नहीं चलता होगा उनके लिए धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी महाराज ने कितना बड़ा वरदान दिया? कितने बड़े लफ्ज कहे हैं, श्री हरिमन्दिर साहिब के बारे में। महाराज जी कहते, हाथ तंग है, आर्थिक तंगी है, कारोबार ढीला है। महाराज जी ने फिर वचन किए, कवि भाई संतोख सिंघ जी ने दर्ज किए।

श्री हरिमन्दिर दासी माया।

(श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ, रासि २)

ये श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ में महाराज जी के वचन हैं। गुरु साहिब ने कहा, सिक्खो, श्री हरिमन्दिर साहिब इतना बड़ा है, माया तो श्री हरिमन्दिर साहिब जी की दासी है।

श्री हरिमन्दिर दासी माया।

इह ठां बास करहि मन भाया।

(श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ, रासि २)

यहाँ रहती है। उसके मन को अच्छा लगता है। ध्यान देना जी। जो आए हैं, उनको महाराज जी ने फिर कहा:

श्री हरिमन्दिर दर्शन करो।

बिनती मनहु कामना धरो ॥३६॥

(श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ, रासि २)

करो बिनती, अपनी कामना रखो।

धन की गिनती है कहु कउन।

(श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ, रासि २)

धन कौन—सी बड़ी बात है।

लछमी बसहि आइ करि भौन।

(श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ, रासि २)

भौन होता है, अनगिनत।

धन्य क्या चीज है। श्री हरिमन्दिर साहिब जाकर अपनी कामना, अरदास करो। लक्ष्मी आगे—पीछे फिरेगी।

हरिमन्दिर विच जो श्रद्धा लिआवै।

सुते सिध सरब फल पावै।

ये पंक्तियाँ श्री गुरु प्रताप सूरज ग्रंथ में दर्ज हैं। कवि भाई संतोख सिंघ जी ने लिखी हैं उस समय जो—जो धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी ने वरदान दिए। सिक्ख कहते, महाराज जी, हाथ तंग है, आर्थिक स्थिति ठीक नहीं। कारोबार खराब है।

वैसाखी को दो दिन बीत गए थे और सिक्ख संगतों को समय मिला, धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी के दर्शन हो जाएँ। बड़ा प्यारा सवाल है। संगतों ने क्या सवाल किया, धन्य श्री गुरु अर्जुन देव जी, एक दीवाली और एक वैसाखी, हमें कई लोग कहते हैं कि दीवाली एवं वैसाखी को अमुक तीर्थ पर जाओ। वैसाखी को अमुक तीर्थ के स्नान करो और महाराज जी, आप सुमति प्रदान करो, क्या किया जाए? यह

ਧਿਆਨ ਦੇਣੇ ਵਾਲਾ ਵਚਨ ਹੈ। ਪੰਚਮ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਜੀ ਨੇ ਵਰਦਾਨ ਦਿਤਾ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ ਯਹ ਭਟਕਨਾ ਹੈ। ਅਮੁਕ ਕੋਈ ਦਿਨ ਆਵੇ, ਅਮੁਕ ਨਦੀ ਮੇਂ ਸਨਾਨ ਕਰਨੇ ਕਾ ਮਹਾਤਮ ਹੈ, ਝੁਧਰ ਭੀ ਜਾਊਂ। ਵੈਸਾਖੀ ਕੋ ਕਿਸੀ ਟਰਫ਼ ਔਰ ਮਹਾਤਮ, ਝੁਧਰ ਭੀ ਜਾਊਂ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਨੇ ਦੀਵਾਲੀ ਔਰ ਵੈਸਾਖੀ ਦੋਨੋਂ ਕੇ ਨਾਮ ਲੇਕਰ ਕਯਾ ਕਹਾ :

ਦੀਪਮਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਦੋਐ।

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨)

ਦੀਪਮਾਲ, ਦੀਵਾਲੀ ਕੋ ਕਹਾ ਹੈ।

ਜੋ ਨਰ ਤਿਸ ਚਿਨ ਈਹਾਂ ਨਹਾਐ॥੬੨॥

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨)

ਜੋ ਯਹਾਓ (ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ) ਦੋ ਦਿਨੋਂ ਮੇਂ ਸਨਾਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਵੈਸਾਖੀ ਵ ਦੀਵਾਲੀ। ਆਗੇ ਕਯਾ ਕਹਾ :

ਕਰਹਿ ਸਨਾਨ ਸਕਲ ਫਲ ਪਾਵੈ।

ਸੁਤ ਬਿਤ ਲਾਮ, ਕਲੂਖ ਨਸਾਵੈ॥੬੩॥

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨)

ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਈਤਨਾ ਬਡਾ ਟੀਰਥ ਹੈ, ਈਤਨਾ ਬਡਾ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਆਪ ਸਵਾਲ ਕਰਤੇ ਹੋ ਕਿ ਵੈਸਾਖੀ, ਦੀਵਾਲੀ ਪਰ ਔਰ ਭੀ ਕਹਾਓ ਜਾਏ। ਧੰਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰ੍ਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਵੈਸਾਖੀ ਵ ਦੀਵਾਲੀ ਕੇ ਦਿਨ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਮੇਂ ਸਰੋਵਰ ਕਾ ਸਨਾਨ ਵ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਸਨਾਨ ਕਰਨੇ ਸੇ ਜੋ ਭੀ ਬੁਰੀ ਚੀਜ਼ੇਂ ਹੈਂ ਔਰ ਬੁਰੇ ਪਾਪ ਸਬ ਨਿਵ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਏ। ਕਲੂਖ ਹੋਤੇ ਹੈਂ, ਪਾਪ। ਸੁਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ, ਪੁਤ੍ਰ। ਬਿਤ ਕਹਿੰਦੇ ਹੈ, ਪੋਤੇ-ਪਡਪੋਤੇ। ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਕਹਿੰਦੇ, ਜੋ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਸਨਾਨ ਕਰੇਂਗੇ ਊਨਕੇ ਪੁਤ੍ਰ, ਪੋਤੋਂ-ਪਡਪੋਤੋਂ ਕੇ ਭੀ ਪਾਪ ਨਿਵ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ। ਧੰਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰ੍ਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਨੇ ਈਤਨਾ ਬਡਾ ਵਰਦਾਨ

ਦਿਤਾ। ਊਨਕੀ ਪੂਰੀ ਬੈਟਰੀ ਚਾਰ੍ਜ ਕਰ ਦੀ।

ਦਾਸ ਗੁਰੁ ਸਾਹਿਬ ਕੇ ਔਟ ਆਸਰੇ ਬਤਾ ਰਹਾ ਹੈ, ਯਹ ਹਮਾਰੇ ਸਾਥ ਬੀਤਤੀ ਹੈਂ। ਕਈ ਮੁੰਬਈ ਸੇ, ਊਲਾਸਨਗਰ ਸੇ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ ਆਤੇ ਹੈਂ, ਸਰਾਯੋਂ ਮੇ ਰੁਕਤੇ ਹੈਂ ਫਿਰ ਵਾਪਿਸ ਜਾ ਰਹੇ ਹੈਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹੈਂ, ਹਮਨੇ ਅਮੁਕ ਪਹਾਡ ਪਰ ਜਾਨਾ ਹੈ। ਵੈਸੇ ਕੋਈ ਜਰਨਲ ਨਾਲੇਜ ਕੇ ਲਿਐ ਜਾਐ, ਬਾਤ ਅਲਗ ਹੈ, ਵਹਾਓ ਭੀ ਕਿਸੀ ਕੇ ਆਗੇ ਫਰਿਯਾਦ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਧੰਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰ੍ਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੇ ਵਚਨ ਬੈਟਰੀ ਚਾਰ੍ਜ ਕਰ ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਜਿਸਨੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਆਕਰ ਸਰੋਵਰ ਮੇਂ ਸਨਾਨ ਕਰ ਲਿਯਾ ਔਰ ਆਤਮਾ ਕਾ ਸ਼ਬਦ ਮੇਂ ਸਨਾਨ ਕਰ ਲਿਯਾ, ਊਸਕੇ ਪਾਪ ਕਯਾ, ਊਸਕੇ ਪੋਤੇ, ਪਡਪੋਤੋਂ ਕੇ ਭੀ ਪਾਪ ਨਿਵ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ। ਐਸਾ ਹਮਾਰਾ ਕੇਂਦ੍ਰੀਯ ਸਥਾਨ ਹੈ, ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ। ਧੰਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੁ ਅਰ੍ਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਕੀ ਕਿਤਨੀ ਭਾਵਨਾ ਹੈ, ਕੈਸਾ ਪ੍ਧਾਰ ਭਰਾ ਵਰਦਾਨ ਦੇਤੇ ਹੈਂ, ਵਚਨ ਕਰਤੇ ਹੈਂ, ਦੀਵਾਲੀ ਯਾ ਵੈਸਾਖੀ ਯਾ ਅਨ੍ਯ ਕਿਸੀ ਭੀ ਦਿਨ ਸ਼ਬਦ ਕਾ ਸਨਾਨ ਕਰ ਲੋ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ ਆਕਰ ਸਰੋਵਰ ਕਾ ਸਨਾਨ ਕਰ ਲੋ, ਤੇਰੇ ਪੋਤੇ-ਪਡਪੋਤੋਂ ਕੇ ਭੀ ਪਾਪ ਨਿਵ੍ਰਤ ਹੋ ਜਾਏਂਗੇ। ਆਔ, ਬਡੇ ਪ੍ਧਾਰ ਸੇ ਯੇ ਪੰਕਤਿਯਾਓ ਪਡੇਂ :

ਦੀਪਮਾਲ ਵੈਸਾਖੀ ਦੋਐ।

ਜੋ ਨਰ ਤਿਸ ਚਿਨ ਈਹਾਂ ਨਹਾਐ॥੬੨॥

ਕਰਹਿ ਸਨਾਨ ਸਕਲ ਫਲ ਪਾਵੈ।

ਸੁਤ ਬਿਤ ਲਾਮ, ਕਲੂਖ ਨਸਾਵੈ॥੬੩॥

(ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨)

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਐ

ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ॥

(ਅੰਗ ੭੮੧)

“ **ਸ਼੍ਰੀ
ਹਰਿਮੰਦਿਰ
ਸਾਹਿਬ ਦੀ
ਬਡਾਈ ਦੇ ਬਾਰੇ** ”

ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਚਾਰ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਵਚਨ

—ਬੀਬੀ ਹਰਵੀਨ ਕੌਰ

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥੫੮॥

(ਅੰਗ ੧੪੦੬)

ਹਮ ਅਵਗੁਣਿ ਭਰੇ ਏਕੁ ਗੁਣੁ ਨਾਹੀ
ਅੰਧ੍ਰਿਤੁ ਛਾਡਿ ਬਿਖ੍ਵੈ ਬਿਖ੍ਵੁ ਖਾਏ ॥
ਮਾਯਾ ਮੋਹ ਭਰਮ ਪੈ ਭੂਲੇ
ਸੁਤ ਦਾਰਾ ਸਿਉ ਪ੍ਰੀਤਿ ਲਗਾਏ ॥
ਏਕੁ ਉਤਮ ਪੰਥੁ ਸੁਨਿਓ ਗੁਰ ਸੰਗਤਿ
ਤਿਹ ਮਿਲੰਤ ਜਮ ਤਾਸ ਮਿਟਾਏ ॥
ਏਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ
ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਈ ॥੪॥੫੮॥
(ਅੰਗ ੧੪੦੬)

ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
ਪ੍ਧਾਰ, ਸਤਕਾਰ ਮੇਂ ਸਭੀ ਬਡੇ ਪ੍ਧਾਰ ਸੇ ਕਹੋ ਜੀ :

ਸਤਿਨਾਮੁ ਸ਼੍ਰੀ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ॥

ਆਜ ਕੋਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਾਖੀ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ
ਹੈ ਕਿ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ
ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਦੇ ਲਿਏ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ
ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ਾਂ ਦੇ ਹ੍ਰਦਯ ਮੇਂ ਕਿਤਨੀ ਉੱਚੀ ਅਵਸਥਾ ਥੀ।
ਚਾਰ ਵ ਪਾਂਚ ਵਚਨ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ
ਸਾਹਿਬ, ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਦੇ
ਲਿਏ। ਆਓ, ਏਕ ਪੰਕਤਿ ਪੜ੍ਹੋ ਓਰ ਵਿਨਤੀ ਕਰੋ ਕਿ
ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਹਮ ਪਰ ਭੀ ਕ੍ਰਪਾ ਕਰੋ:

ਏਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ

ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਵਹ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਹੁਏ ਹੈਂ ਜੋ
ਕਿ ਏਕ ਸ਼ਵਾਸ ਭੀ ਵ੍ਧ੍ਰਥ ਨਹੀਂ ਥੇ ਜਾਨੇ ਦੇਤੇ। ਯਹ
ਉਨਕਾ ਵਚਨ ਹੈ, ਕੋਈ ਕੀਰਤਨ ਸ਼੍ਰੀ ਦਰਬਾਰ ਸਾਹਿਬ
ਚਲ ਰਹਾ ਹੋ, ਕਿਸੀ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਮੇਂ ਸਮਾਗਮ ਚਲ ਰਹਾ
ਹੋ, ਕਿਸੀ ਤਰਹ ਕਾ ਧਾਰਮਿਕ ਦੀਵਾਨ ਚਲ ਰਹਾ ਹੋ
ਯਾ ਘਰ ਮੇਂ ਕੋਈ ਧਾਰਮਿਕ ਸਮਾਗਮ ਚਲ ਰਹਾ ਹੋ, ਯਹ
ਬਾਬਾ ਜੀ ਕਾ ਵਚਨ ਹੈ, ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ
ਦੇ ਪਵਿਤ੍ਰ ਸਥਾਨ ਸਚਖਣਡ ਸ਼੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਿਰ ਸਾਹਿਬ
ਜੀ ਸੇ ਕੋਈ ਸਿੰਘ ਸਾਹਿਬ, ਕੋਈ ਗ੍ਰੰਥੀ, ਕੋਈ
ਹਜ਼ੂਰਿਆ, ਕੋਈ ਸੇਵਾਦਾਰ ਅਗਰ ਆ ਜਾਏ ਤੋ ਕਹਤੇ
ਥੇ, ਯਹ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ
ਪ੍ਰਸੰਨਤਾ ਕੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਸੰਗਤ ਜੀ ਜ਼ਰਾ ਧ੍ਧਾਨ
ਦੇਨਾ। ਏਕ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਦੇ ਹ੍ਰਦਯ ਮੇਂ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਦੇ ਪ੍ਰਤਿ ਕਿਤਨੀ ਬਡੀ ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ
ਹੈ। ਕੋਈ ਪ੍ਰੋਗ੍ਰਾਮ ਚਲ ਰਹਾ ਹੈ ਓਰ ਵਹਾਂ ਅਚਾਨਕ
ਕੋਈ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਕਾ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਵਾਲਾ
ਆ ਗਯਾ ਹੈ, ਸਮਝ ਲੋ, ਯਹ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ, ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ
ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਕੀ ਤੁਝ ਪਰ ਕ੍ਰਪਾ ਹੋ
ਗਈ ਹੈ, ਤੁਝ ਪਰ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ। ਦੇਖੋ, ਬਾਬਾ
ਜੀ ਕੀ ਕਿਤਨੀ ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਹੈ। ਏਕ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ
ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਦੇ ਦਰ ਕਾ ਸੇਵਾਦਾਰ, ਗ੍ਰੰਥੀ ਭੀ ਆ
ਜਾਏ ਤੋ ਉਸ ਕੋ ਭੀ ਕਿਤਨਾ ਬਡਾ ਗਿਨਤੇ ਥੇ। ਪੜ੍ਹੋ
ਜੀ ਏਕ ਬਾਰ :

ਏਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ

गुरु रामदास राखहु सरणाई ॥४॥५८॥
(अंग १४०६)

दस रागी सिंघ बैठे हों, नानकसर की स्टेज पर कीर्तन करने के लिए अगर धन्य श्री गुरु रामदास जी के दर से कोई हजुरी रागी आ जाए, सिंघ साहिब आ जाएं, सबको नजरअंदाज कर दिया जाता है, पहले उनको सत्कार दिया जाता है। क्योंकि धन्य श्री गुरु रामदास जी ने प्रसन्न हो कर इनको भेजा है। रागी सिंघ, ग्रंथी, सेवादार को।

बाबा जी का दूसरा वचन— धन्य श्री गुरु रामदास जी महाराज की नगरी में से हमारे, तुम्हारे में से कोई नानकसर चला जाए, बाबा जी हाथ जोड़ कर वचन करते थे, कहते थे, धन्य भाग्य हमारे, आज गुरु की नगरी में से गुरुमुखों के दर्शन हो गए। थोड़ा इशारा लेना, श्रद्धा कहाँ है? जो अमृतसर में बैठ कर शराब पीता है, उसको लेखा ज्यादा देना पड़ेगा। ओ भोलेआ, गुरु की नगरी का भी लिहाज नहीं किया? जिस नगरी का इतना सत्कार, यह नानकसर की बात नहीं, आप कहीं भी चले जाओ, मुंबई, कोलकाता। आप को वहाँ कोई पूछे कि आप कहाँ से आए हो? आप कहें कि अमृतसर से तो अगले का सिर झुक जाता है। धन्य भाग्य, धन्य श्री गुरु रामदास जी की नगरी वालों के दर्शन हो गए।

जब गुरद्वारा कौलसर साहिब की सेवा चल रही थी तो एक शिरोमणि कमेटी की गाड़ी हमारे साथ गई, मकराणे (राजस्थान) पत्थर लेने के लिए। अमृतसर से लगभग मकराणा 2000 किलोमीटर की दूरी पर है। मकराणे पहुँचे तो वहाँ के लोग गाड़ी को माथा टेकने लगे। धन्य श्री गुरु रामदास जी के दर से गाड़ी आई है।

हमारे धन्य भाग्य! हमें अमृतसर से आई हुई गाड़ी के दर्शन हो गए हैं। दास की तब आँखें खुलीं। दास ने कहा कि धन्य श्री गुरु रामदास जी, आप कितने बड़े होंगे, आप के दर से आई गाड़ी को लोग इतना सत्कार दे रहे हैं।

दास पहली बार जब नानकसर गया। बाबा बलविन्द्र सिंघ जी कुराली वाले तब छोटे से होते थे। उन्होंने दास को भुगताया। बाबा कुंदन सिंघ जी कमरे में बैठे। दरी बिछी हुई और आधा इंच मोटी तलाई बाबा जी के नीचे। दास ने आँखों से देखा। हम नीचे बैठे और बाबा जी तलाई पर बैठे। हाथ कांप रहे बाबा जी के क्योंकि बाबा जी का शरीर बहुत वृद्ध हो चुका था। उन्होंने पैर से तलाई एक तरफ की और फिर दूसरे पैर से। सेवादार कहता है, बाबा जी तलाई क्यों निकाल रहे हो? कहते गुरु की नगरी से संगत आई है। वह दरी पर बैठी है और मैं तलाई पर बैठा हूँ, मैं बेअदबी कर रहा हूँ। देखो कितनी श्रद्धा थी बाबा जी की। पढ़ो जी एक बार :

इक अरदासि भाट कीरति की
गुरु रामदास राखहु सरणाई ॥४॥५८॥
(अंग १४०६)

सभी कहो :

सतिनाम श्री वाहिगुरु जी।

एक तीसरा वचन— बाबा नंद सिंघ जी महापुरुषों का। कहते थे, श्री दरबार साहिब में तिल जितनी की भक्ति का महात्म मन मुँह झोली में पड़ जाता है। ध्यान देना दस गुणा भी कहीं कहते थे। तिल जितनी की भक्ति का महात्म मन मुँह पर कोई शंका नहीं। इसका भाव है कि धन्य श्री गुरु रामदास जी का स्थान ऐसा है कि जहाँ जाकर सीढ़ी उतरते ही मन जुड़ जाता है और

जब मन जुड़ जाए तो अपने आप ही महात्म बड़ जाता है भक्ति का। जपु जी साहिब का पाठ कर रहे हैं। मन नहीं जुड़ा। महात्म तो मिलेगा, पर कम। थोड़ा सा जुड़ गया, महात्म मिलेगा, कुछ। थोड़ा और जुड़ गया। महात्म मिलेगा, और कुछ। मन बहुत जुड़ गया तो बात बन गई। यह उनसे पता चलता है जो इस अवस्था पर पहुँचे हैं। कई गुरुमुख आत्मा, कई विदेशों से आने वाले अंग्रेज और धर्म के या अन्य जो बहुत समाधि में जाते हैं। उनको पूछो। वे कहते हैं, जब हम श्री हरिमन्दिर साहिब चौकड़ी मारते हैं तो हमारा एकदम क्नेकशन जुड़ जाता है, समाधि में। पता नहीं, जहाँ की वाईब्रेशन कैसी है। कहते, एक तिल जितनी की भक्ति का महात्म मन मुँहीं झोली में पड़ता है। धन्य श्री गुरु रामदास जी महाराज, आपका दर ऐसा दर है। आओ जी पढ़ो एक बार :

**इक अरदासि भाट कीरति की
गुर रामदास राखहु सरणार्इ ॥४॥५८॥**
(अंग १४०६)

चौथा वचन— बाबा नंद सिंघ जी महान्पुरुषों का धन्य श्री गुरु रामदास जी के दर के बारे। कहते थे, ज्योत एक ही है, पर धन्य श्री गुरु रामदास जी बहुत दयालु हैं। चौथा वचन बाबा जी का कहते, कोई मुंबई से, कोलकाता से, दिल्ली से, लुधियाना से, कहीं से भी उसका कोई दुख है। कहते, यदि सच्चे हृदय से धन्य श्री गुरु रामदास जी के दर की तरफ अपने घर से चलता ही है, अभी पहुँचा नहीं। कहते लुधियाना से अभी चला ही है, मुंबई से अभी चला ही है, अभी पहुँचा नहीं। सच्चे हृदय से चला है, खाता—पीता, मौज करता नहीं आ रहा या किसी

अन्य रूप में नहीं आ रहा बल्कि निमाणा होकर, गुरु का मंगता बनकर सिमरन करता आ रहा है। यहाँ शहीद सिंघों की ड्यूटी लग जाती है। कहते अभी चला ही है, दूसरा जो दुख है, उसको दूर करने का कारण बनना शुरू हो जाता है। बहुत दयालु।

**गुरि बाबै फिटके से फिटे
गुरि अंगदि कीते कूड़िआरे ॥
गुरि तीजी पीड़ी वीचारिआ
किया हथि एना वेचारे ॥**

(अंग ३०७)

दया इतनी हो गई। कहते :

**गुरु चउथी पीड़ी टिकिआ
तिनि निंदक दुसट सभि तारे ॥**

(अंग ३०७)

6—7 दिन हुए, दास श्री दरबार साहिब से गुजर रहा था और बरामदे में लुधियाने का एक शरीर, 23—24 साल का लड़का बरामदे में खड़ा होकर सुखमनी साहिब पढ़ रहा था। उसने हाथ दिया। बहुत निकटता थी। अष्टसपदी पूरी की और दास को फतेह बुलाई। दास ने पूछा, यहाँ कैसे? कहने लगा तीन बार वीजा अपलाई किया है अमेरिका का कैंसल हो गया है। कहते लुधियाने में एक महान्पुरुष हैं, उन्होंने ड्यूटी लगाई थी, बड़े डाक्टर के पास चला जा, धन्य श्री गुरु रामदास जी के दर श्री हरिमन्दिर साहिब जाकर खड़े होकर सात चोपहरे काटने हैं। जरूरत है, युक्ति की, श्रद्धा की। बात तो इतनी है, रिझाना है, बैठ जाओ तो कोई हर्ज नहीं, पर यदि कोई खड़ा होकर हाजरी लगा रहा है तो दास का ख्याल है उसको प्रसन्नता शीघ्र मिलेगी।

ਧਿਆਨ ਦੇਨਾ। ਕੋਈ ਕਿੰਨ੍ਹ ਨ ਕਰੇ। ਯਹ ਇਤਿਹਾਸ ਹੈ। ਜਿਸ ਸਮਯ ਭਾਇ ਸ਼ਾਲੋ ਜੀ ਕਾ ਪੈਰ ਖਿਸਕ ਗਯਾ, ਥੋੜੀ ਸੇਹਤ ਖਰਾਬ ਹੋ ਗਈ ਤੋ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਅਰਜੁਨ ਦੇਵ ਜੀ ਆਪ ਪਤਾ ਲੇਨੇ ਗਏ ਆਰ ਸਮਯ ਏਸਾ ਬਨਾ ਕਿ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਕੀਰ੍ਤਨ ਹੋਤਾ ਰਹਾ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਆਨੰਦ ਮੇਂ ਬੈਠੇ ਰਹੇ। ਭਾਇ ਸ਼ਾਲੋ ਜੀ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜੇ ਹੋਕਰ ਚੰਵਰ ਸਾਹਿਬ ਕਰ੍ਤੇ ਰਹੇ। ਜਬ ਸਮਾਪ੍ਤਿ ਹੁਇ। ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਕੀ ਸਮਾਧਿ ਖੁਲੀ ਆਰ ਕਹ੍ਤੇ ਸ਼ਾਲੋ ਜੀ, ਹਮ ਆਪਕਾ ਪਤਾ ਲੇਨੇ ਆਏ ਥੇ, ਪਰ ਆਪ ਤੋ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਖੜੇ ਹੋਕਰ ਸੇਵਾ ਕਰ੍ਤੇ ਰਹੇ। ਭਾਇ ਸ਼ਾਲੋ ਜੀ ਨੇ ਕਹਾ— ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਘਰ ਆਏਂ ਹੋਂ ਤੋ ਸੇਵਕ ਖੜਾ ਹੀ ਸ਼ੋਭਾ ਦੇਤਾ ਹੈ। ਇਤਨਾ ਪ੍ਧਾਰ ਦੇਖਕਰ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੇ ਭਾਇ ਸ਼ਾਲੋ ਜੀ ਕੋ ਅਨੰਤ ਬਖ੍ਸ਼ਿਸ਼ੇਂ ਕੀਂ ਆਰ ਤਾਰਨੇ ਵਾਲਾ ਬਨਾ ਦਿਆ।

ਵਹ ਬਚ੍ਯਾ ਖੜਾ ਹੋਕਰ ਚੋਪਹਰਾ ਕਾਟ ਰਹਾ ਥਾ ਦਯਾ ਤੋ ਆਏਗੀ ਹੀ, ਤਰਸ ਤੋ ਆਏਗਾ ਹੀ ਕ੍ਯੋਂਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪ੍ਰੇਮ ਦੇਖ੍ਤੇ ਹੈਂ। ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਨੇ ਯੁਕ੍ਤਿ ਦੀ, ਕੁਛ ਸਮਯ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ। ਕੁਛ ਸਮਯ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ। ਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਯ ਮੇਂ ਯਹ ਜਾਪ ਕਰਨਾ— ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ, ਵਾਹਿਗੁਰੂ।

ਤੁਮਰੀ ਸਰਣਿ ਤੁਮਾਰੀ ਆਸਾ

ਤੁਮ ਹੀ ਸਜਨ ਸੁਹੇਲੇ ॥

ਰਾਖਹੁ ਰਾਖਨਹਾਰ ਦਇਆਲਾ

ਨਾਨਕ ਘਰ ਕੇ ਗੋਲੇ ॥੩॥੧੨॥

(ਅੰਗ ੬੭੪)

ਧਿਆਨ ਦੇਨਾ। ਯਹ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਕੀ ਯੁਕ੍ਤਿਯਾਂ ਹੋਤੀ ਹੈਂ। ਸਾਂਝੀ ਕੋ ਰਿਝਾਨਾ ਕੈਸੇ ਹੈ? ਫਿਰ ਵਹ ਚਾਕਰ ਸੇ ਆਪਕੋ ਦਾਤਾ ਬਨਾ ਦੇਤਾ ਹੈ।

ਤੂ ਭਗਤਾ ਕੈ ਵਸਿ ਭਗਤਾ ਤਾਧੁ ਤੇਰਾ ॥੧੦॥

(ਅੰਗ ੬੬੨)

ਦਾਸ ਕੋ ਕਹ੍ਤਾ ਹੈ ਕਿ ਮੁਝੇ ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ੋਂ ਨੇ

ਕਹਾ ਥਾ ਸਾਤ ਚੋਪਹਰੇ ਦੇਨੇ ਹੈਂ। ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਕੇ ਦਰ ਪਰ ਬੜੇ ਡਾਕ੍ਟਰ ਕੇ ਪਾਸ ਜਾ ਆਰ ਕਹ, ਗਰੀਬ ਨਿਵਾਜ! ਮੇਰਾ ਵੀਜਾ ਨਹੀਂ ਲਗਤਾ, ਲਗਵਾ ਦੋ। ਵਹ ਕਹਨੇ ਲਗਾ, ਸਾਤ ਚੋਪਹਰੇ ਹੋ ਗਏ ਹੈਂ। ਸਾਤ ਚੋਪਹਰੇ ਕੇ ਦੋ ਦਿਨ ਬਾਦ ਕੀ ਤਾਰੀਖ ਥੀ ਅਮੇਰਿਕਾ ਕੀ ਏਜੰਸੀ ਦਿਲ੍ਲੀ ਮੇਂ। ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਬੁਲਾਯਾ ਥਾ। ਜਬ ਗਏ ਤੋ ਉਨ੍ਹੋਂਨੇ ਕੋਈ ਗਲਤੀ ਨਹੀਂ ਲਗਾਇ। ਕ੍ਰਪਾ ਹੋ ਗਈ। ਵੀਜਾ ਲਗ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਏਸਾ ਲਗਾ ਜੈਸੇ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਅਫਸਰ ਕੇ ਹ੍ਰਦਯ ਮੇਂ ਪ੍ਰਤ੍ਯਕ੍ਸ਼ ਆਪ ਬੈਠ ਗਏ ਹੋਂ। ਅਬ ਜ਼ਰਾ ਧਿਆਨ ਦੇਨਾ। ਦਾਸ ਨੇ ਉਸ ਬਚ੍ਯੇ ਕੋ ਕਹਾ ਤੂੰ ਸਾਤ ਚੋਪਹਰੇ ਕਾਟ ਚੁਕਾ ਹੈ। ਵੀਜਾ ਲਗ ਗਯਾ ਹੈ। ਅਬ ਆਗੇ। ਵਹ ਬਚ੍ਯਾ ਕਹਨੇ ਲਗਾ, ਮਹਾਂਪੁਰੁਸ਼ ਕਹ੍ਤੇ ਕਿ ਸਾਤ ਚੋਪਹਰੇ ਅਬ ਸ਼ੁਕ੍ਰਾਨੇ ਕੇ ਕਾਟ ਕਰ ਆਓ। ਧਿਆਨ ਦੇਨਾ। ਯਹਾँ ਵਹ ਕਾਮ ਨਹੀਂ:

ਦਾਤਿ ਪਿਆਰੀ ਵਿਸਰਿਆ ਦਾਤਾਰਾ ॥

(ਅੰਗ ੬੭੬)

ਯਹ ਭੀ ਗੁਣ ਲੇਨਾ ਹੈ। ਯਦਿ ਦਾਤ ਮਿਲ ਗਈ ਹੈ ਤੋ ਝੁਕ ਜਾਓ। ਫਲ ਲਗ ਗਯਾ ਹੈ ਤੋ ਆਰ ਝੁਕ ਜਾਓ। ਯਹ ਵਹ ਦਰ ਹੈ। ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹ੍ਤੇ, ਜਬ ਕੋਈ ਮੁੰਬਈ, ਕੋਲਕਾਤਾ, ਲੁਧਿਆਨਾ ਯਾ ਜਾਲੰਧਰ ਸੇ ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਸੇ ਚਲਤਾ ਹੈ ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ਉਸਕੇ ਕਾਮ ਕੋ ਬਨਾਨੇ ਕੀ ਵਿਧਿ ਬਨਾਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦੇਂਤੇ ਹੈਂ, ਦਯਾਲੂ ਬੜੇ ਹੈਂ। ਆਓ ਵਿਨਤੀ ਕਰੋ ਹਮ ਭੀ ਆਪਕੇ ਹੈਂ। ਹਮਾਰੀ ਭੀ ਬਾਂਹ ਪਕੜ ਲੋ। ਹਮੇਂ ਭੀ ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਧਨ੍ਯ ਸ਼੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ! ਕ੍ਰਪਾ ਕਰੋ ਬਾਬਾ ਨੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਜੈਸੀ ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਹਮੇਂ ਭੀ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰੋ। ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਹੀ ਸਬ ਕੁਛ ਹੈ। ਸ਼੍ਰਦ੍ਧਾ ਹੀ ਮੂਲ ਹੈ। ਆਓ ਵਿਨਤੀ ਕਰੋ:

ਇਕ ਅਰਦਾਸਿ ਭਾਟ ਕੀਰਤਿ ਕੀ

ਗੁਰ ਰਾਮਦਾਸ ਰਾਖਹੁ ਸਰਣਾਇ ॥੪॥੧੮॥

(ਅੰਗ ੧੪੦੬)

Pious Sayings about Sri Harmandir Sahib by Bhai Guriqbal Singh Ji

Eight Wonderful Things about Sri Harmandir Sahib

ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੫ ॥

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ
ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥

ਸਿਮਰਿ ਸਿਮਰਿ ਸੁਆਮੀ ਪ੍ਰਭੁ ਅਪਨਾ
ਸਗਲੇ ਪਾਪ ਤਜਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥

ਹਰਿ ਗੁਣ ਗਾਇ ਪਰਮ ਪਦੁ ਪਾਇਆ
ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਉਤਮ ਬਾਣੀ ॥

ਸਹਜ ਕਥਾ ਪ੍ਰਭ ਕੀ ਅਤਿ ਮੀਠੀ
ਕਥੀ ਅਕਥ ਕਹਾਣੀ ॥

ਭਲਾ ਸੰਜੋਗੁ ਮੂਰਤੁ ਪਲੁ ਸਾਚਾ
ਅਬਿਚਲ ਨੀਵ ਰਖਾਈ ॥

ਜਨ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਭ ਭਏ ਦਇਆਲਾ
ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ ॥੧॥

(ਅੰਗ ੭੮੧)

Today we will come to know about some wonderful characteristics of Sri Guru Ramdas Ji's Holy Place- Sri Harmandir Sahib. All of you say- 'Satnam Waheguru' in fond memory of Sri Guru Ramdas Ji.

It appears as if Guru Ramdas Ji is ever sitting at Sri Harmandir Sahib with a pen in his hand and He changes/writes anew the fate of those devotees who enter the Sanctum

Greatness of Sri Harmandir Sahib
ਸ੍ਰੀ ਹਰਿਮੰਦਰ ਸਾਹਿਬ
ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ

By: Jaswinder Singh (Patiala)

Sanctoram with full devotion. I also try to pay obeisance at the place once or twice a week. Try to sit there in utter humility for half an hour or one hour. When you return from there, you will feel that many of your problems have been solved. One starts getting messages of issues being resolved. Then we realize the power of pen of Sri Guru Ramdas Ji. He deletes our misfortunes and writes anew good fortunes. Such great is His abode! Harmandir Sahib is a blissful place. Sangat comes from far off places regularly and with full devotion. Sangat coming from far off places pays obeisance although once in a month, but their fortune is changed by Guru Ramdas Ji Himself. Such blissful is Harmandir Sahib! It's really the Sanctum Sanctoram! Let's recite:

**ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ
ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ ॥**

(ਅੰਗ ੭੮੧)

Inside the Sanctum Sanctorum, the Guru Granth Sahib Ji is placed at the centre. There is equal space available on both sides. 'Sevadars', reciters and male Sangat sit on one side and female sangat on the other side. The main raised platform of the Sanctum Sanctorum has equal geometrical proportions. The researchers and scholars have concluded in their books that it has equal proportions of 67 feet on both sides because most of the people give importance to 68 important sacred places. The Sanctum Sanctorum has dimension of 67x67 and it itself is the 68th, hence anyone who pays obeisance here sincerely, gets spiritual blessings equal to 68 sacred places. This is a lesser known fact, let's recite:

**ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ॥
ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ ਮੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥**

(ਅੰਗ ੧੫੬)

**ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ।
ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ ਜੀ ।**

'Darshani Deodhi' is opposite to Sri Akal Takht Sahib. Sri Harmandir Sahib is 84 steps away from 'Darshani Deodhi'. Everything is meticulously planned by Dhan Dhan Sri Guru Arjan

Dev Ji and Dhan Sri Guru Ramdas Ji who is such a source of eternal compassion that the Sanctum Sanctorum is forever liberating the souls. Anyone who pays obeisance at Sri Harmandir Sahib sincerely, his soul is liberated by Sri Guru Ramdas Ji. His soul will come out of the cycle of 84 lakh births and deaths in different species. One must bow at Guru Ramdas Ji's Altar by shunning all sins. One must bow selflessly and in utter humility, then the Guru blesses in abundance. One must cover the distance from 'Darshani Deodhi' to the Sanctum Sanctorum by reciting 'Waheguru-Waheguru' or 'Dhan-Dhan Sri Guru Ramdas Ji. Let's all pray to Guru Ramdas Ji for His blessings! May Guru Ramdas Ji liberate us from arrogance. If we pray sincerely, Guru Ramdas Ji will definitely bless us. If sangat prays, I may also become free of arrogance. All of us should be humble enough to respect our younger ones. The experience of humility cannot be explained in words. Ignore short comings of others, then everything will be fine in your life. Always try to help others. Be polite and work for the benefit of others. Help others as per their needs- may be with money or clothes or anything else. Devote time to serve others, use

Sachkhand Sri Harmandir Sahib

sweet language, in this way, Guru Gobind Singh Ji will always be with us and bless us. One can practise it with one's labour or workers. The scholars have written that anyone who walks those 84 steps in utter humility and devotion, gets blessings of Sri Guru Ramdas Ji. This way, He can liberate us from the cycle of 84 lakh births & deaths. Now we will talk about the third wonderful characteristic of Sri Harmandir Sahib. It's pool of nectar is 17 feet deep. It is neither 14 feet nor 20 feet. Why is it 17 feet deep? Guru Ramdas ji could have dug it deeper to the extent of 20 feet, but he kept the depth of the sacred pond to 17 feet. Scholars explain it this way- we talk

about or know about different incarnations of the Almighty- some have 14 the best qualities, others have 16 perfect qualities, but this sacred pond is above all, it is 17 feet i.e. one plus. One quality more than the perfect incarnation of God.

ਸੁਣੀ ਅਰਦਾਸਿ ਸੁਆਮੀ ਮੇਰੈ

ਸਰਬ ਕਲਾ ਬਣਿ ਆਈ॥

ਪ੍ਰਗਟ ਭਈ ਸਗਲੈ ਜੁਗ ਅੰਤਰਿ

ਗੁਰ ਨਾਨਕ ਕੀ ਵਡਿਆਈ॥੪॥੧੧॥

(ਅੰਗ ੬੧੧)

Giani Saroop Singh Ji and some other scholars have written about these spiritual wonders at Sri Harmandir Sahib. There is another special quality of the sacred pool. You won't find

algae here. The nectar never gets deteriorated. And the third uniqueness is that you won't find poisonous insects etc. around the pool of nectar. Birds like crow and 'bagla' are also not seen on its banks. 'Bagla' is a hypocrite bird and it is a non-veg eating bird. Eagles, vultures are also never seen here. They are filth eating birds. Noise producing animals are also not found here. No frogs etc. in the pond. Once Deputy Commissioner of Amritsar Mr. Cent and the then Tehsildar of Amritsar Jaissi Ram, got all these facts verified by appointing watchmen on duty day and night for many days in the premises of Sri Harmandir Sahib and they have made reference to these facts. It's really blissful environs all around Harmandir Sahib.

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ ॥
ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ ਮੇਰੇ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
(ਅੰਗ ੧੫੬)

The fifth characteristic is that the Sanctum Sanctorum has the shape of a ship and it is situated right in the midst of the sacred pool. Especially when you look at it from the side of Langar Hall. The devotees who sit inside the Sanctum Sanctorum feel as if they are travelling in a heavenly ship that would take them to the abode of God where their souls will be liberated to be one

with the Supreme Soul. God Himself is the captain of this ship. This fact is mentioned in 'Sri Gur Partap Suraj Granth'. Let's recite:

ਹਰਿਮੰਦਰ ਬਿਚ ਬਨਹਿ ਜਹਾਜਾ ॥੩॥
ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਤ ਕਰਹਿ ਇਸ਼ਨਾਨ ।
ਪਾਪ ਮਿਟਹਿ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਲੰਜਾਨ ।
(ਸ੍ਰੀ ਗੁਰ ਪ੍ਰਤਾਪ ਸੂਰਜ ਗ੍ਰੰਥ, ਰਾਸਿ ੨)

The sixth wonderful characteristic is that shadow of no other building falls on Sri Harmandir Sahib. It means the Sanctum Sanctorum is not under the control of mortals or other physical/man made buildings etc. The seventh feature is Sri Harmandir Sahib has four doors which cannot be locked from outside, there are no earls, no latches etc. to lock it. Guru Arjan Dev Ji made this provision to indicate that God ever and forever doth live there. He is always present in the Sanctum Sanctorum. A locked house indicates that there is none inside the building. But here there is no such provision. Guru Ramdas Ji is forever present in the Sanctum Sanctorum. The eighth characteristic is the premises is 17 feet deeper than the level of the city. It mean the devotees should come here in utter humility and bow down here by lowering themselves physically and mentally. If we stoop low at His Altar, then Guru Ramdas Ji definitely blesses

us. Here it also means that we should not go there with haughtiness or arrogant head. God always blesses the humble.

ਜਹ ਜਹ ਪੇਖਉ ਤਹ ਹਜੂਰਿ
ਦੂਰਿ ਕਤਹੁ ਨ ਜਾਈ॥
ਰਵਿ ਰਹਿਆ ਸਰਬਤ੍ਰ ਮੈ
ਮਨ ਸਦਾ ਧਿਆਈ॥੧॥

(ਅੰਗ ੬੭੭)

He is always present, always awake, always taking care of us. Let's all recite praises of Sri Guru Ramdas Ji and His Abode- Sri Harmandir

Sahib Ji:

ਮੇਰੇ ਸਾਹਿਬਾ ਕਉਣੁ ਜਾਣੈ ਗੁਣ ਤੇਰੇ॥
ਕਹੇ ਨ ਜਾਨੀ ਅਉਗਣ ਮੇਰੇ॥੧॥ ਰਹਾਉ॥

(ਅੰਗ ੧੫੬)

ਹਰਿ ਜਪੇ ਹਰਿ ਮੰਦਰੁ ਸਾਜਿਆ
ਸੰਤ ਭਗਤ ਗੁਣ ਗਾਵਹਿ ਰਾਮ॥

(ਅੰਗ ੭੮੧)

English Translation : Varinder Singh
Principal, Govt. Sen. Sec. Smart School,
Sehnsara, Sri Amritsar Sahib

□□□

ਰਸਾਲਾ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਸਤੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬੇਨਤੀ

ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਰਸਾਲਾ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਜਾਂ Subscription Renew ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਆਪ ਜੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਚੰਦਾ ਭੇਜ ਸਕਦੇ ਹੋ।

- 1) ਬੈਂਕ ਡਰਾਫਟ, ਚੈੱਕ ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ Paytm No. 9876525850
- 2) RTGS/NEFT ਰਾਹੀਂ ਜਾਂ ਬੈਂਕ Transfer ਰਾਹੀਂ

ਨਾਮ :- ਧੰਨ ਧੰਨ ਮਾਤਾ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ

ਖਾਤਾ ਨੰ. 55031111026

IFSC ਕੋਡ ਨੰ. SBIN0050245

ਬੈਂਕ :- ਸਟੇਟ ਬੈਂਕ ਆਫ ਇੰਡੀਆ

ਬ੍ਰਾਂਚ :- ਚਾਟੀਵਿੰਡ ਚੌਂਕ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ।

ਸਿਫਤਿ ਸਾਲਾਹ ਪੱਤ੍ਰਿਕਾ
ਆਪ ਪੜ੍ਹੋ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਓ।

VPP ਰਾਹੀਂ ਘਰ ਬੈਠੇ ਰਸਾਲਾ ਮੰਗਵਾਓ

- 3) ਆਪ ਜੀ ਇਸ ਨੰਬਰ 98765-25850 ਤੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪਤਾ ਲਿਖ ਕੇ SMS ਕਰ ਦਿਓ ਅਤੇ ਕਿੰਨੇ ਸਾਲ ਲਈ ਬੁੱਕ ਕਰਵਾਉਣਾ ਹੈ ਲਿਖ ਦਿਓ। 10 ਦਿਨ ਦੇ ਅੰਦਰ-ਅੰਦਰ ਡਾਕੀਆ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਦਿੱਤੇ ਹੋਏ ਪਤੇ ਤੇ ਰਸਾਲਾ ਦੇਣ ਆਵੇਗਾ ਅਤੇ ਇੱਕ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ 184/- ਰੁਪਏ, ਦੋ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ 340/- ਰੁਪਏ, ਪੰਜ ਸਾਲ ਦਾ ਚੰਦਾ 650/- ਰੁਪਏ ਆਪ ਜੀ ਪਾਸੋਂ ਰਸਾਲੇ ਦੀ ਭੇਟਾ ਵਸੂਲ ਕਰ ਲਵੇਗਾ ਤੇ ਰਸਾਲਾ ਦੇ ਦੇਵੇਗਾ।

ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਨੰ. 98765-25850

ਚੰਦਾ (ਦੇਸ਼)

ਇੱਕ ਸਾਲ	150+34=184/-
ਦੋ ਸਾਲ	300+40=340/-
ਪੰਜ ਸਾਲ	600+50=650/-
ਲਾਈਫ	2400+90=2490/-

ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਸਿਫਤੀ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ Founding of Amritsar 'Sifti Da Ghar'

Swaran Singh Bhaur

—continued from the previous issue

He saw that black crows were turning white after having a dip into that pond. The leper also crawled and flung himself into the pond. He came out a completely changed, young and perfectly healthy man and started waiting for Rajni. When she arrived there with food, she found a young, healthy man there with features resembling her husband and wearing the same clothes. She was a bit confused and asked, "who are you?" He said, "I am your husband, Rajni!" But Rajni said, "You are not my husband, you are an impersonator, trying to deceive me." He said he would make all things clear to her. He said that black crows were turning white after

having a dip into the holy pond. He explained that he also took a dip and became totally healthy, he had kept only his thumb intact in order to prove to her that he was the same person. Then he dipped his thumb into the pond in the presence of Rajni and his thumb got treated as well. It is not an ordinary pond, it is a pond of nectar. A sikh was passing by, he was carrying a bundle of dry sticks on his head for 'Guru ka Langar'. Rajni told all that to the sikh. The sikh advised both of them to accompany him to the 'Dera of Guru Ram Das Ji.' There he told Guru Ji whatever had happened beneath the berry tree beside the bank of the pond. Guru Ram Das Ji came to the bank of that pond along with Rajni and her husband. With this spiritual vision, He saw that it was the 'Sudhasar' place of all the four 'Yugas'.

The Guru saw Satguru Nanak Dev Ji and Bhai Mardana; doing kirtan on the edge of the pond. The sangat was enjoying the spiritual 'Baani'. Guru Ram Das Ji said that there was nothing to doubt about as her husband was like a god, who became a medium of that wonderful spiritual discovery. Bhai Gurdas Ji and Bhai Saloh Ji also witnessed all that was happening

there. The sangat was reciting- 'Dhan Guru Nanak Dev Ji, Dhan Guru Ram Das Ji.' Satguru Ram Das Ji declared that that berry would be known as 'Dukh Bhanjan Beri'. 'Sudhasar Tirath' would be constructed there with orders from Guru Amar Das Ji, a new village was founded and new beautiful houses were constructed, the village was named 'Guru Chak'. Traders and artisans from all the four sides were invited and requested to inhabit there. The services rendered by Bhai Saloh Ji are praiseworthy. A 'pucca' pond was constructed at the place :

**ਬੈਠਾ ਸੋਢੀ ਪਾਤਿਸਾਹੁ ਰਾਮਦਾਸੁ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ ॥
ਪੂਰਨ ਤਾਲੁ ਖਟਾਇਆ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰਿ ਵਿਚਿ ਜੋਤਿ ਜਗਾਵੈ ॥
ਫਿਰਿ ਆਈ ਘਰਿ ਅਰਜਣੇ ਪੁਤੁ ਸੰਸਾਰੀ ਗੁਰੂ ਕਹਾਵੈ ॥**
(ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੪੭)

Guru Ram Das Ji declared that his younger son Arjan Dev would be the next Guru after him. Prithi Chand became angry because he thought that he should be made the next Guru. Guru Ram Das said :

**ਕਾਹੇ ਪੁਤ ਝਗਰਤ ਹਉ ਸੰਗਿ ਬਾਪ ॥
ਜਿਨ ਕੇ ਜਣੇ ਬਡੀਰੇ ਤੁਮ ਹਉ
ਤਿਨ ਸਿਰ ਝਗਰਤ ਪਾਪ ॥੧ ਰਹਾਉ ॥
ਜਿਸੁ ਧਨ ਕਾ ਤੁਮ ਗਰਬੁ ਕਰਤ ਹਉ
ਸੋ ਧਨੁ ਕਿਸਹਿ ਨ ਆਪ ॥**

(ਅੰਗ ੧੨੦੦)

Prithi Chand protesed a lot, Guru Arjan Dev Ji kept smiling :

**ਦਿਤਾ ਲਈਯੇ ਆਪਣਾ ਅਣਿਦਿਤਾ ਕਛੁ ਹਥਿ ਨ ਆਵੈ ।
ਘਰ ਹੀ ਕੀ ਵਬੁ ਘਰੇ ਰਹਾਵੈ ।**
(ਵਾਰ ੧, ਪਉੜੀ ੪੭)

Guru Ram Das Ji left for his heavenly abode in 1581 at Goindwal. He remained Guru of the Sikhs for 7 years. He remained alive for 46 years 11 months and 7 days. Baba Budha Ji got the honour of coronating Guru Arjan Dev ji on 2nd of Assu, Samat 1638. The Baani of Anand Saheb was recited, 'Ardass' performed and 'Karah Prasad' served. All the gods showered flowers. Guru Arjan Dev Ji completed all the works started by Guru Ram Das Ji, with great dedication. The excavation work that started in samvat 1622 at Tung Gumtala Sulanwind was got completed by Guru Arjan Dev Ji in 1645 and named it 'Santokhsar'. A pond was constructed near 'Dukh Bhanjan Ber' in Samvat 1643. After that a pucca temple known as Harmander was built in the middle of that 'pucca' pond by Guru Arjan Dev Ji. Its building is unique. It has been given the shape and name of a 'ship' that would take you to the spiritual world if you recite 'naam'. There is no sacred place in the world where

recitation or praise of God is done 24 hours a day. Guru Arjan Dev Ji says :

ਡਿਠੇ ਸਭੇ ਥਾਵ ਨਹੀ ਤੁਧੁ ਜੇਹਿਆ ॥

ਬਧੋਹੁ ਪੁਰਖਿ ਬਿਧਾਤੈ ਤਾ ਤੂ ਸੋਹਿਆ ॥

(ਅੰਗ ੧੩੬੨)

Guru Arjan Dev Ji was a great quality poet and editor of Dhan Guru Granth Saheb Ji. He was a great martyr, musician and litterateur and had many qualities of head and heart. What was the reason behind keeping four doors at Harmander Saheb? The logic was not to discriminate people on the basis of castes. Thus it is a beacon before the whole world, that is enlightening the people and it will continue to do so till the end of the world. Guru Arjan Dev Ji says :

ਸੰਤਹੁ ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰ ਨੀਕਾ ॥

ਜੋ ਨਾਵੈ ਸੋ ਕੁਲੁ ਤਰਾਵੈ ਉਧਾਰੁ ਹੋਆ ਹੈ ਜੀ ਕਾ ॥

(ਅੰਗ ੬੨੩)

This is an open declaration! Any human being belonging to any religion or caste or any gender can have blessings for his/her posterity after having a dip in the holy pond. The Guru has advised us to work hard and have patience in life :

ਘਾਲਿ ਖਾਇ ਕਿਛੁ ਹਥਹੁ ਦੇਇ ॥

ਨਾਨਕ ਰਾਹੁ ਪਛਾਣਹਿ ਸੇਇ ॥

(ਅੰਗ ੧੨੪੫)

The Guru had full faith in the Almighty :

ਆਪੇ ਧਰਤੀ ਆਪੇ ਹੈ ਰਾਹਕੁ ਆਪ ਜੰਮਾਇ ਪੀਸਾਵੈ ॥

ਆਪਿ ਪਕਾਵੈ ਆਪਿ ਭਾਂਡੇ ਦੇਇ ਪਰੋਸੈ ਆਪੇ ਹੀ ਬਹਿ ਖਾਵੈ ॥

ਆਪੇ ਜਲੁ ਆਪੇ ਦੇ ਛਿੰਗਾ ਆਪੇ ਚੁਲੀ ਭਰਾਵੈ ॥

ਆਪੇ ਸੰਗਤਿ ਸਦ ਬਹਾਲੈ ਆਪੇ ਵਿਦਾ ਕਰਾਵੈ ॥

ਜਿਸ ਨੋ ਕਿਰਪਾਲੁ ਹੋਵੈ ਹਰਿ ਆਪੇ ਤਿਸ ਨੋ ਹੁਕਮੁ ॥

(ਅੰਗ ੫੫੦-੫੧)

The pond around Harmander Saheb has been cleaned from time to time. Maharaja Ranjit Singh covered the building of Sri Harmandir Saheb with gold plaques. At the time of marriage of Kanwar Naunehal Singh, the jewellers from 'Sarafa Bazar' Lahore offered a sehra made from precious pearls to Maharaja Ranjit Singh. The Maharaja was highly impressed by the beauty of the 'Sehra' and offered it at Harmander Saheb instead. He also got done mural paintings and offered many other valuables. All the things are historical. There is a pair of doors that was presented for the Darshani Deori, that pair of doors was looted by Mahmood Gazni from the temple of Somnath. Maharaja Ranjit Singh got this pair and Koh-e-Noor back through Shah Suzi. Hari Mohammad Maskeen was also once got blessed to have 'darshan'

of 'Sri Harmander Saheb'. He presented a 'Choar Saheb' having one lakh 45 thousand wooden hair made from a single piece of 'chandan' log weighing 9 'man-ser'. It was presented through Heera Singh 'Raagi'. This has been mentioned by the great Sikh scholar in his book 'Amritsar-Sifti Da Ghar'.

In the treasure house of Guru Ram Das Ji, we have pairs of gold doors, spades of gold, big pans of silver, precious Chanani (canopy) from Hyderabad, Sehra of precious pearls, Choar Saheb of 'Chandan' and many beautiful carpets presented from time to time. These things are displayed on the birth anniversary of first Parkash Utsav of Guru Granth Saheb Ji. Fire works are played and the sacred days are celebrated with great pomp and show. Pilgrims take a holy dip in the sarovar and say :

ਰਾਮਦਾਸ ਸਰੋਵਰਿ ਨਾਤੇ ॥
 ਸਭਿ ਉਤਰੇ ਪਾਪ ਕਮਾਤੇ ॥
 ਨਿਰਮਲ ਹੋਏ ਕਰ ਇਸਨਾਨਾ ॥
 ਗੁਰਿ ਪੂਰੈ ਕੀਨੇ ਦਾਨਾ ॥
 (ਅੰਗ ੬੨੫)
 ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰੁ ਸਿਫਤੀ ਦਾ ਘਰੁ ॥
 (ਅੰਗ ੧੪੧੨)

Raagies, who perform Kirtan with

the help of 33 musical instruments make people feel the spiritual bliss by listening to the recitation of hymns from Baani :

ਖਤਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ ਸਭ ਏਕੈ ਨਾਮਿ ਤਰਾਨਥ ॥
 ਗੁਰੁ ਨਾਨਕੁ ਉਪਦੇਸੁ ਕਹਤੁ ਹੈ ਜੋ ਸੁਨੈ ਸੋ ਪਾਰਿ ਪਰਾਨਥ ॥
 (ਅੰਗ ੨੦੧)

ਖਤਰੀ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਸੂਦ ਵੈਸ
 ਉਪਦੇਸ ਚਉ ਵਰਨਾ ਕਉ ਸਾਂਝਾਂ ॥
 ਗੁਰਮੁਖ ਨਾਮ ਜਪਾਇ ਉਦਰਹਿ
 ਸੋ ਕਲ ਮਹਿ ਘਟਿ ਘਟਿ ਨਾਨਕੁ ਮਾਝਾ ॥
 (ਅੰਗ ੭੪੭-੪੮)

ਬਾਣੀ ਗੁਰੁ ਗੁਰੁ ਹੈ ਬਾਣੀ
 ਵਿਚਿ ਬਾਣੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਸਾਰੇ ॥
 ਗੁਰੁ ਬਾਣੀ ਕਹੈ ਸੇਵਕੁ ਜਨੁ ਮਾਨੈ
 ਪਰਤਖਿ ਗੁਰੁ ਨਿਸਤਾਰੇ ॥
 (ਅੰਗ ੯੮੨)

All of us should 'have' darshan of all the ten Gurus from Dhan Guru Granth Saheb Ji. We should believe in Guru Granth Saheb Ji and remain away from superstitions. We should make our children move on the path of Sikhism. Let's be a part of-

ਮਉਲੀ ਧਰਤੀ ਮਉਲਿਆ ਅਕਾਸੁ ॥
 ਘਟਿ ਘਟਿ ਮਉਲਿਆ ਆਤਮ ਪ੍ਰਗਾਸੁ ॥੧॥
 (ਅੰਗ ੧੧੯੩)

□□□

Tulsan : The Maid ਤੁਲਸਾਂ ਦਾਸੀ

Guru Ji stayed at Talwandi for some days, but he used to rest under trees outside the house. Sometimes he would walk and go to meet Rai Ji. He would often have food cooked by His mother. The family came to know that he won't stay at Talwandi for long, they started taking measures for His longer stay. That was a beautiful thing to do.

One day Guru Nanak Dev Ji came back home, the mother was cooking food. Guru Ji lay on a cot and it seemed, He was asleep. When the food was ready, the mother sent the maid servant Tulsan to inform Guru Ji. Tulsan was a humble, simple and sweet natured maid. She found Guru Ji lying in a calm posture. There was a spiritual glow on His face. Tulsan did not think it right to speak loudly in order to wake up Guru Ji. She touched Guru Ji's feet. On touching, she felt a strange feeling. Out of respect she kissed Guru Nanak's feet. She held Guru's feet with her hands, she saw that a ship was about to sink. The owner of the ship was saying 'Dhan Guru Nanak' and making prayers to Guru Ji to save his merchandise worth lakhs. Tulsan saw in her spiritual vision that Guru Nanak had arrived at the sea and saved the ship successfully. Then Tulsan went away and informed Guru Ji's mother that Guru Ji was sleeping.

The mother asked her to make Guru Ji wake up and inform him to

have food or it would cool down. At this Tulsan informed that he was saving the ship of one of His Sikhs. She said that she would wake him up as soon as he got free from the task of saving the ship. The mother thought that Tulsan was making a fun as her son had taken to asceticism. The mother herself woke up Guru Ji and made Him have food in the kitchen. After lunch, Guru had swishes and sat down. The mother sat beside and advised Guru Ji to leave the path of asceticism and indulge in worldly affairs, so that people might respect Him. This would bring honour to the family. She said people made fun of them, even Tulsan, the maid was also laughing at them.

Guru Ji asked, "Who has insulted you so far?" The mother said that Tulsan went to wake Him up but she saw that He was saving the ship of some Sikh.

Guru Ji said not to mind what Tulsan said as she was partially insane. Guru Ji uttered the sentence unconsciously but such was the power of His saying that Tulsan turned a little insane. She would always get lost in thoughts of God. When she died, she got liberated. When the soul is liberated, it gets one with the Almighty permanently. So, she was actually lost in thoughts of God. She had not turned lunatic. She was not sick, nor had she developed any physical ailment.

**With Thanks from:
'Gur Balam Sakhian'**

Written by Bhai Veer Singh Ji

ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ 2023

1. **ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਸਮਾਗਮ** ਦੌਰਾਨ ਬਾਲ ਫੁਲਵਾੜੀ ਦੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਲੀ Poem ਗਾਇਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ,
2. ਵੱਡੀਆਂ ਬੱਚੀਆਂ ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਣ ਕਰਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ,
3. ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਬੱਚੀ ਤਬਲਾ ਵਜਾਉਂਦੀ ਹੋਈ,
4. ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚੀਆਂ ਨੂੰ ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਮੈਡਲਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਿਲੇਬਸ ਤੋਂ ਲੱਖਾਂ ਵਾਰੀ ਵੱਧ ਵਾਹਿਗੁਰੂ-ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪ ਲਿਖਿਆ ਵੀ ਤੇ ਜਪਿਆ ਵੀ, ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਦਾਲਾਂ ਨਾਲ, ਚੌਲਾਂ ਦੇ ਦਾਣਿਆਂ ਨਾਲ, ਸਿੱਪੀਆਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁੰਦਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜਾਪ ਲਿਖਿਆ,
5. ਭਾਈ ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤ, ਭਾਈ ਜਤਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਬਿੱਟੂ ਵੀਰ ਜੀ), ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਪੰਮਾ ਭੈਣ ਜੀ), ਭਾਈ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਅੰਤਰਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਸਾਜਨ) ਸ਼ਬਦ ਗਾਇਣ ਕਰਦੇ ਹੋਏ,
6. ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਇਕੱਠ,
7. ਸ੍ਰ. ਇੰਦਰਬੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨਿੱਜਰ (ਕੈਬਨਿਟ ਮੰਤਰੀ, ਪੰਜਾਬ) ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ MRI ਦੀ ਮਸ਼ੀਨ ਲਗਵਾਉਣ ਲਈ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ 5 ਲੱਖ ਦੇ ਚੈੱਕ ਦੀ ਸੇਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ,
8. ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਸਮੂਹ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ, ਸਮੂਹ ਸੰਗਤ ਦਾ ਅਤੇ ਸ੍ਰ. ਜਸਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਪਟਿਆਲੇ ਵਾਲੇ) ਤੇ ਹੋਰ ਸਹਿਯੋਗੀਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੂਰ-ਦੁਰਾਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਜਾ ਕੇ ਬੱਚਿਆਂ ਕੋਲੋਂ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਾਪੀਆਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਕਰਨ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਿਭਾਈ,
9. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ ਇਨਾਮ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਕੂਪਨ ਦੀ ਅਨਾਉਂਸਮੈਂਟ ਕਰਦੇ ਹੋਏ।

ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ 2023

**131 ਵੱਡੇ
ਇਨਾਮ**

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ 5 FDs, 3 ਐਕਟਿਵਾ, 10 LED, 13 ਹਰਮੋਨੀਅਮ, 100 ਸਾਈਕਲ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਇਨਾਮ ਵਜੋਂ ਵੰਡੇ ਗਏ।

ਲਿਖਣ ਭਗਤੀ ਇਨਾਮ ਵੰਡ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਬੀਬੀ ਕੌਲਾਂ ਜੀ ਭਲਾਈ ਕੇਂਦਰ ਟਰੱਸਟ ਵਿਖੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਇਨਾਮਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੇ ਪੰਜ ਇਨਾਮ ਇੱਕ-ਇੱਕ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਦੀਆਂ 5 FDs, 3 ਐਕਟਿਵਾ, 100 ਸਾਈਕਲ, 10 LED ਤੇ 13 ਹਰਮੋਨੀਅਮ ਵੰਡਦੇ ਹੋਏ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਗੁਰਦਿਕਬਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਭਾਈ ਹਰਵਿੰਦਰਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਲਿਟਲ ਵੀਰ ਜੀ), ਭਾਈ ਗੁਰਸੇਵਕ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਅਰਦਾਸੀਏ), ਭਾਈ ਤੇਜਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਬੀਬੀ ਪਰਮਜੀਤ ਕੌਰ (ਪੰਮਾ ਭੈਣ ਜੀ), ਭਾਈ ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਗੋਗਾ ਵੀਰ ਜੀ), ਭਾਈ ਗੁਰਪਾਲ ਸਿੰਘ (ਉਸਤਾਦ ਜੀ), ਭਾਈ ਕਵਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਲੱਕੀ ਵੀਰ ਜੀ (ਕੁਰਾਲੀ ਵਾਲੇ), ਸ੍ਰ. ਗੁਰਚਰਨ ਸਿੰਘ (ਚੰਨ ਵੀਰ ਜੀ), ਭਾਈ ਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰ. ਕਿਰਤਪਾਲ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕੇ.ਪੀ.), ਸ੍ਰ. ਸੁਖਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰ. ਪਰਮਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਢੱਲ), ਸ੍ਰ. ਭੁਪਿੰਦਰ ਸਿੰਘ (ਭੋਲੂ ਵੀਰ ਜੀ), ਸ੍ਰ. ਅਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ, ਸ੍ਰ. ਮਨਦੀਪ ਸਿੰਘ (ਭੋਲੂ ਵੀਰ ਜੀ), ਸ੍ਰ. ਹਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਡੀ.ਸੀ.), ਸ੍ਰ. ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਜੀ (ਕੰਪਿਊਟਰ ਵਾਲੇ)

This document was created with the Win2PDF "Print to PDF" printer available at

<https://www.win2pdf.com>

This version of Win2PDF 10 is for evaluation and non-commercial use only.

Visit <https://www.win2pdf.com/trial/> for a 30 day trial license.

This page will not be added after purchasing Win2PDF.

<https://www.win2pdf.com/purchase/>